

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY NOWINY

**UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY
NOWINY (DIAGNOZA STANU)**

Załącznik do Uchwały Nr Rady Gminy Nowiny
z dnia

Wykonawca Studium
MASTERPLAN RAFAŁ KOZIEŁ
JAWORZNIA-ZAGÓRZE 1
26-065 PIEKOSZÓW

Kielce, 2021 r./2022 r./2023 r./2024 r./2026 r.

ZAWARTOŚĆ DIAGNOZY STANU

CZEŚĆ I PODSTAWA OPRACOWANIA

CZEŚĆ II DIAGNOZA STANU

	Rozdział 1
Położenie gminy Nowiny i uwarunkowania zewnętrzne rozwoju gminy	
	Rozdział 2
	Sfera społeczna
	Rozdział 3
Sfera przyrodniczo-krajobrazowa	
	Rozdział 4
	Gospodarka
	Rozdział 5
	Infrastruktura
	Rozdział 6 Aspekty
	obronne
	Rozdział 7 Dziedzictwo
	kulturowe
	Rozdział 8
Stan zagospodarowania przestrzennego gminy	
	Nowiny
	Rozdział 9
Stan własności gruntów na terenie gminy	
	Rozdział 10
	Planowanie miejscowe
	Rozdział 11
	Wnioski złożone do studium

I Podstawa prawna

Podstawą opracowania jest ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz. U. z 2021 r., poz. 741 ze zm.). Zgodnie z przewidzianą ustawą procedurą planistyczną Rada Gminy Sitkówka-Nowiny podjęła uchwałę Nr RG-VII/65/15 z dnia 27 kwietnia 2015 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Nr 5 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Sitkówka-Nowiny. Zmiana ta obejmuje cały obszar gminy Nowiny i stanowi nową edycję dokumentu. W związku z tym, w dalszej części dokumentu została nazwana "Studium".

II Przedmiot opracowania

Przedmiotem studium są ustalenia mające na celu doprowadzenie problematyki zawartej w dotychczasowym dokumencie do stanu zgodnego z obowiązującą obecnie ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r., obowiązującymi przepisami odrębnymi oraz potrzebami inwestycyjnymi.

III Zakres zmian Studium

Po analizie różnic pomiędzy zawartością Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowiny (Uchwała Rady Gminy Sitkówka-Nowiny Nr RG-XIII/77/2000 z dnia 28 grudnia 2000 r.) a wymaganiami obowiązującej ustawy ustalono, że zmiana Studium obejmować będzie:

- Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego gminy Nowiny (Diagnoza stanu) w zakresie:
 - o Część I. Podstawa opracowania,
 - o Część II Diagnoza Stanu zagospodarowania przestrzennego
 - Rozdział 1 Położenie gminy Nowiny - opracowanie nowych podrozdziałów określających uwarunkowania zewnętrzne rozwoju gminy,
 - Rozdział 2 Sfera społeczna – aktualizacja danych
 - Rozdział 3 Sfera przyrodniczo-krajobrazowa – opracowana od podstaw w związku z opracowaniem ekofizjograficznym przygotowanym w ramach niniejszej zmiany Studium,
 - Rozdział 4 Gospodarka – aktualizacja danych
 - Rozdział 5 –Infrastruktura – aktualizacja danych
 - Rozdział 6 Aspekty obronne – bez zmian

Ponadto, dodano następujące rozdziały:

- Rozdział 7 Dziedzictwo kulturowe
- Rozdział 8 Stan zagospodarowania przestrzennego gminy Nowiny
- Rozdział 9 Stan własności gruntów na terenie gminy
- Rozdział 10 Planowanie miejscowe
- Rozdział 11 Wnioski złożone do Studium.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz.U. Nr 118, poz. 1233) dopuszcza wykonanie rysunku projektu studium na mapach topograficznych w skali od 1:5000 do 1:25 000. Niniejsze studium dla gminy Nowiny, zgodnie z umową, zostało wykonane w skali 1: 10000 na mapach topograficznych pozyskanych z wojewódzkiego zasobu geodezyjnego i kartograficznego w roku 2021 wydanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego w Kielcach.

I. Położenie i powiązania gminy Nowiny

1.1 Położenie na mapie administracyjnej

Gmina położona jest w centralnej części Województwa Świętokrzyskiego, w powiecie ziemskim kieleckim. Zajmuje obszar 45,6 km². Jej długość to ok. 13 km na kierunku wschód-zachód, natomiast szerokość, na kierunku północ-południe, wynosi ok. 3 km.

Gmina Nowiny graniczy:

- od północnego-zachodu z gminą Piekoszów;
- od północnego-wschodu z miastem Kielce;
- od południowego-zachodu z miastem i gminą Chęciny;
- od południowego-wschodu z gminą Morawica.

Siedziba gminy – Osiedle Nowiny – położona jest w odległości około 12 km na południe od Kielc.

I.2 Struktura administracyjna gminy

Gmina Nowiny jest gminą wiejską, którą tworzy 5 jednostek pomocniczych (sołectw)

- Bolechowice;
- Kowala;
- Szewce-Zawada;
- Wola Murowana;
- Zgórsko-Zagrody, obejmujących 12 miejscowości:
 - Bolechowice;
 - Kowala;
 - Mała Kowala,
 - Sitkówka;
 - Szewce;
 - Zawada;
 - Wola Murowana;
 - Zgórsko;
 - Zagrody;
 - Słowik;
 - Nowiny;
 - Trzcianki.

I.3 Regionalizacja fizycznogeograficzna

Według podziału fizyczno-geograficznego opracowanego przez J. Kondrackiego, gmina Nowiny leży w obrębie mezoregionu Góry Świętokrzyskie należącego do makroregionu Wyżyna Kielecka w prowincji Wyżyny Polskie. Góry Świętokrzyskie to najstarsze pasmo górskie w Polsce i jedno z najstarszych w Europie. Wraz z Wyżyną Sandomierską stanowią pozostałość górotworu hercyńskiego. Na obszar Gór Świętokrzyskich składają się pasy fałdowań paleozoicznych i mezozoicznych o zróżnicowanej budowie geologicznej. Występujące tu skały to kwarcyty kambryjskie i dewońskie, wapienie kredowe i jurajskie, piaskowce triasowe a także marmury, łupki oraz ily.

I.4 Podział geobotaniczny

Według podziału geobotanicznego zaproponowanego przez Szafera, gmina Nowiny położona jest w Krainie Gór Świętokrzyskich, w okręgu Chęcińskim. Wśród typów siedliskowych lasu wyróżniają się: bór świeży i las mieszany świeży, bór mieszany świeży oraz las mieszany wyżynny.

I.5 Powiązania komunikacyjne

Gmina ma dobrą dostępność komunikacyjną. Z północy na południe, przez środkową część gminy, biegnie droga krajowa nr 7 (E-77 w systemie międzynarodowym) Gdańsk – Warszawa – Kielce – Kraków – Chyżne, oraz droga wojewódzka nr 762 Kielce – Chęciny – Małogoszcz. Sieć dróg powiatowych i gminnych jest dobrze wykształcona, co pozwala na dogodną komunikację wewnątrz gminy oraz z miejscowościami leżącymi w gminach ościennych.

Gmina Nowiny ma również dobre połączenia drogowe z takimi miastami jak Kraków (108 km), Warszawa (194 km), Katowice (146 km), Tarnów (113 km), Częstochowa (128 km), Lublin (185 km), Rzeszów (173 km).

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa nr 08 o znaczeniu państwowym. Stacja kolejowa znajduje się w miejscowości Sitkówka. Jest to przede wszystkim duży węzeł towarowo-przeładunkowy. Udział kolei w transporcie publicznym jest drugorzędny.

Transport zbiorowy zapewniają przede wszystkim linie autobusowe obsługiwane przez Zarząd Transportu Miejskiego w Kielcach oraz prywatne busy.

I.6 Powiązania infrastrukturalne

Przez teren gminy przebiega tranzytowa linia wysokiego napięcia 110 kV relacji Radkowice-Kielce. Ze stacji systemowej 220/110 kV „Radkowice”, leżącej poza granicami gminy, wyprowadzone są także linie 110 kV obsługujące Cementownię Nowiny oraz ZPW „Trzuskawica”. Pozostali odbiorcy energii elektrycznej z terenu gminy zaopatrywani są z 4 Głównych Punktów Zasilania zlokalizowanych poza jej granicami (GPZ Niewachłów, GPZ Karczówka, GPZ Wolica, GPZ Morawica).

Na terenie gminy, w Woli Murowanej, zlokalizowana jest komunalna oczyszczalnia ścieków. Oczyszczalnia przyjmuje ścieki doprowadzone z terenu Kielc, gminy Nowiny, zachodniej części gminy Masłów oraz dowożone taborem asenizacyjnym. Kolektor obsługujący Kielce poprowadzony jest przez Wolę Murowaną i Zgórsko, natomiast kolektor obsługujący Daleszyce poprowadzony jest przez Sitkówkę.

I.7 Powiązania przyrodnicze

Najwartościowsza pod względem przyrodniczym jest północno-zachodnia część gminy (sołectwa Szewce-Zawada i Zgórsko-Zagrody), położona w granicach Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego. Znajdują się tu duże, cenne pod względem przyrodniczym kompleksy leśne porastające łagodne wzniesienia Gór Świętokrzyskich – Pasma Zgórskie oraz Pasma Bolechowickie. W powiązaniu z lasami pokrywającymi Pasma Poślowickie, położone na terenie Kielc, oraz Pasma Zelejowskie, położone w gminie Chęciny, tworzą rozległy i stabilny układ ekologiczny. Tereny te wchodzą w skład systemu przyrodniczego o zasięgu regionalnym – Wielkoprzestrzennego Systemu Obszarów Chronionych Województwa Świętokrzyskiego. Rangę wspomnianych kompleksów leśnych podkreśla fakt włączenia ich na listę obszarów sieci Natura 2000 na podstawie Dyrektywy Siedliskowej pod nazwą Wzgórza Chęcińsko-Kieleckie.

Kompleksy leśne Szewce-Zawada pełnią także istotną rolę w procesach zasilająco-przewietrzających tereny zurbanizowane, wchodząc w skład lasów ochronnych otaczających Kielce.

Istotnym elementem lokalnego systemu przyrodniczego jest dolina rzeki Bobrzy, powiązana z doliną Nidy. Wysoki stopień naturalności terenów zalewowych sprawia, że obszar ten funkcjonuje jako korytarz ekologiczny o znaczeniu lokalnym.

II. Ustalenia opracowań strategicznych i dokumentów planistycznych

II.1 Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego

Uchwałą nr XXX/406/21 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 29 marca 2021 r. zatwierdzona została Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+, w której określono następującą wizję rozwoju i misję:

Wizja rozwoju Województwa Świętokrzyskiego: „Świętokrzyskie w 2030 roku to ambitny region o atrakcyjnym wizerunku: wnoszący coraz większy wkład w rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy Polski i Europy, szanujący i dbający o swoje dziedzictwo kulturowe i środowisko naturalne, będący dobrym miejscem do życia, pracy i rozwoju”.

Misja rozwoju Województwa Świętokrzyskiego: „*Samorząd Województwa Świętokrzyskiego: tworzy przestrzeń współdziałania, pozwalającą na wykorzystanie potencjału mieszkańców i przedsiębiorców regionu dla budowania wspólnoty o wysokim kapitale społecznym i rosnącej zdolności konkurencyjnej, uzyskuje konsensus w regionie wokół najważniejszych celów strategicznych i przedsięwzięć, służących modernizacji i transformacji ścieżki rozwoju województwa pozyskuje kapitał stymulujący rozwój regionu, obejmujący publiczne środki finansowe (od wspólnotowych po lokalne), środki prywatne (w tym – nowe inwestycje zewnętrzne)*”.

Powyższa wizja i misja będą realizowane poprzez określone cele strategiczne:

1. Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie:
 - 1) Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności świętokrzyskiej gospodarki,
 - 2) Kompetentne kadry dla gospodarki regionu,
 - 3) Wsparcie procesu transformacji kluczowych branż gospodarki regionu,
2. Przyjazny dla środowiska i czysty region:
 - 1) Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego,
 - 2) Adaptacja do zmian klimatu i zwalczanie skutków zagrożeń naturalnych,
 - 3) Energetyka odnawialna i efektywność energetyczna,
3. Wspólnota i bezpieczna przestrzeń, które łączą ludzi:
 - 1) Silny kapitał społeczny w regionie,
 - 2) Powszechnie dostępne wysokiej jakości usługi społeczne i zdrowotne w środowiskulokalnym,
 - 3) Wzmocnienie spójności przestrzennej i społecznej regionu,
4. Sprawne zarządzanie regionem (cel horyzontalny):
 - 1) Rozwój systemu zarządzania strategicznego rozwojem,
 - 2) Budowa rozpoznawalnej marki regionu świętokrzyskiego,
 - 3) Wzmacnianie partnerstwa i współpracy na rzecz rozwoju województwa

Według Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+, gmina Nowiny położona jest w Kieleckim Obszarze Funkcjonalnym.

II.2 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego

Dla obszaru objętego granicami studium obowiązuje Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego zatwierdzony uchwałą Nr XXVII/377/20 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 28 grudnia 2020 r. w sprawie uchwalenia zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, dotyczącej opracowania "Planu Zagospodarowania Przestrzennego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego" (Dz. Urz. Woj. Święt. z 2021 r. poz. 277), zgodnie z którym gmina Nowiny wraz z miastem Kielce oraz gminami: Masłów, Górnio, Daleszyce (łącznie z miastem Daleszyce), Morawica, Chmielnik (łącznie z miastem Chmielnik), Miedziana Góra, Chęciny (łącznie z miastem Chęciny), Piekoszów, Strawczyn oraz Zagnańsk położona jest w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Ośrodka Wojewódzkiego (MOF OW) wyznaczonym w oparciu o wskaźniki funkcjonalne, wskaźniki społeczno-gospodarcze oraz wskaźniki morfologiczne. Natomiast całe

województwo świętokrzyskie zakwalifikowane zostało do obszaru o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwoju oraz do obszaru predysponowanego do wsparcia krajowego w zakresie odnowy demograficznej. Dlatego też dokumenty planistyczne gmin (zwłaszcza gmin położonych w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Kielce jako ośrodka krajowego pełniącego funkcje metropolitalne) winny stwarzać możliwości rozwojowe dla jego ośrodka poprzez stworzenie oferty terenów inwestycyjnych (nierolniczych), ponieważ obszar gminy Nowiny zakwalifikowany został jako "obszar o niekorzystnych warunkach gospodarowania w rolnictwie (ONW)".

W zakresie głównych obszarów problemowych gminę Nowiny w Planie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego (MOF OW) zaliczono do obszarów o nasilonej suburbanizacji (chaotycznej urbanizacji) w otoczeniu funkcjonalnym miasta Kielce.

Wśród zasad zagospodarowania przestrzennego na obszarze gmin MOF OW, Plan ten wymienia:

- 1) nowoczesny system transportowy uwzględniających niezbędne układy obwodnicowe oraz sprawna obsługa MOF OW transportem zbiorowym, jak również rozwój systemu ścieżek rowerowych;
- 2) kompleksowy rozwój jednostek osadniczych uwzględniających realne zapotrzebowanie na tereny mieszkaniowe oraz wyposażenie ich we wszystkie niezbędne media, dojazd publiczny, obiekty infrastruktury społecznej, zgodnie z obecnymi i prognozowanym zapotrzebowaniem;
- 3) integracja przestrzenna terenów kluczowych dla rozwoju MOF OW o różnorodnym, ale przy tym niekonfliktowym przeznaczeniu, uwzględniająca potencjał poszczególnych gmin;
- 4) pierwszeństwo wykorzystania obszaru istniejącego zainwestowania z ograniczaniem rozpraszania zabudowy na tereny otwarte oraz inne o niekorzystnych warunkach: zagrożone ruchami masowymi, powodziami, a także pożarami i innymi zjawiskami atmosferycznymi;
- 5) kreowanie wysokiej jakości przestrzeni publicznych dostępnych dla osób starszych i niepełnosprawnych;
- 6) uwzględnienie walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych w strukturze przestrzennej MOF OW.

W sferze realizacyjnej województwa polityka przestrzenna skupiać się będzie na wsparciu inicjatyw integracyjnych oraz wszelkich działań służących rozwojowi metropolizacji i kształtowaniu funkcji wielkomiejskich.

W planie MOF OW wyróżniono trzy główne strefy funkcjonalno-przestrzenne. Na obszarze gminy Nowiny występują dwie z nich:

- 1) strefa urbanizująca się, charakteryzuje się intensywnymi przekształceniami osadniczymi. Obejmuje fragmenty gmin w otoczeniu Kielc, gdzie obecnie ma miejsce suburbanizacja. Należy podjąć działania zmierzające do zapewnienia możliwości zrównoważonego rozwoju tych terenów, tj. nr dostosowanie ilości oraz intensywności zabudowy do zapotrzebowania zgodnego z prognozą demograficzną oraz naturalnej chłonności środowiska (kształtowanie zabudowy na zasadzie uzupełnienia i kontynuacji istniejących struktur), ochrona walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego, kształtowanie zwartych struktur przestrzennych z racjonalnym dojazdem, zapewnienie możliwości obsługi transportem zbiorowym, rozwój infrastruktury komunikacyjnej i technicznej, rozwój usług podstawowych oraz infrastruktury społecznej, organizacja przestrzeni publicznych sprzyjających nawiązywaniu kontaktów społecznych, rozwój stref aktywności gospodarczej i terenów inwestycyjnych, uzupełniając - na terenach ku temu predysponowanych (głównie gleby klas I-III i IV) - dalszy rozwój rolnictwa;
- 2) strefa wielofunkcyjna z przewagą użytków rolnych i leśnych, to zewnętrzna strefa MOF OW, z przewagą terenów otwartych, w tym o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, stanowiących przeciwwagę do terenów silnie zurbanizowanych. Zabudowa pełni tu rolę drugorzędną, uzupełniającą. Strefa ta powinna uzyskać priorytet na pełnienie funkcji ekologicznych, krajobrazowych i turystyczno-rekreacyjnych, w tym agroturystycznych (np. ochronę i racjonalne wykorzystanie cennych ekosystemów leśno-wodnych, krajobrazów,

obszarów zbiorowego wypoczynku itp.). Na obszarach dobrych gleb wskazany byłby rozwój rolnictwa.

W każdej z wymienionych stref przewiduje się podjęcie działań mających na celu: rozwój zrównoważony, racjonalne gospodarowanie przestrzenią (w tym priorytet dla uzupełnienia i kontynuacji zabudowy), zapewnienie sprawnych systemów publicznej infrastruktury drogowej i komunalnej, wzrost estetyzacji otoczenia i ład w zagospodarowaniu przestrzeni, adaptacje do zmian klimatu, w tym m.in. kształtowanie systemów zielonej i błękitnej infrastruktury, podniesienie jakości powietrza. Dodatkowo w całym MOF OW należy uwzględniać przy zagospodarowaniu terenów ograniczenia związane z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią i narażonych na niebezpieczeństwo powodzi oraz zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych. Należy też dążyć do ograniczania potencjalnych kolizji z zagospodarowaniem przestrzennym oraz do zachowania i promocji dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wskazuje następujące inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym odnoszące się do obszaru objętego Studium:

- utworzenie europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000;
- program SOPO - rozpoznanie i dokumentowanie osuwisk i terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi;
- prace na linii kolejowej nr 8 na odcinku Skarżysko-Kamienna - Kielce - Kozłów;
- realizacja zadań wynikających z "Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły" oraz "Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły";
- budowa centrum badawczo-rozwojowego technologii materiałów sypkich (Sitkówka-Nowiny);
- zakończenie budowy linii energetycznej 220 kV Radkowice-Kielce Piaski wraz z włączeniem do systemu sieci elektroenergetycznych.

Ponadto, w planie województwa obszar gminy Nowiny zakwalifikowany został do obszarów problemowych, tj. nasilonej suburbanizacji w otoczeniu funkcjonalnym miasta Kielce.

Wymagania środowiskowe:

- uwzględnienie w dokumentacjach opracowanych dla obszarów wydobywania, zagadnień ochrony środowiska, stosownie do obowiązujących przepisów,
- stosowanie zieleni osłonowej na osiach widokowych terenów degradacji przemysłowej krajobrazu,
- ochrona terenów złóż udokumentowanych przed trwałym zainwestowaniem, ograniczającym potencjalną eksploatację (zabudowa, zalesianie),
- stały monitoring wydobywania i zagospodarowania surowców.

Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego w Kielcach w „Wyciągu informacyjnym z planu zagospodarowania przestrzennego województwa świętokrzyskiego dla Gminy Nowiny” określa następujące zasady kształtowania polityki przestrzennej oraz podstawowe kierunki zagospodarowania wynikające z powyższego Planu.

W zakresie ochrony środowiska:

Zasady polityki przestrzennej:

- zgodność charakteru i poziomu intensyfikacji zagospodarowania z cechami środowiska przyrodniczego oraz jego naturalną chłonnością i odpornością na zanieczyszczenie;
- prowadzenie gospodarki zasobami wodnymi w granicach zlewni;
- respektowanie wymogów ochronnych obowiązujących w strefach ochrony wód podziemnych;
- humanizacja zagospodarowania terenów dynamicznie urbanizujących się (wzrost udziału terenów zielonych i sportowo-rekreacyjnych, ograniczanie konfliktów i barier środowiskowych);
- eksploatacja surowców zgodnie z wymogami obowiązujących przepisów prawa, w tym ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;

- przestrzeganie zasad bezpieczeństwa eksploatacji surowców w odniesieniu do obszarów zamieszkałych, atrakcyjnych turystycznie, o wysokich walorach przyrodniczych i rolniczych;
- niepodjęcie eksploatacji, jeśli możliwe jest znalezienie substytutu danego surowca;
- wszechstronne i optymalne wykorzystanie kopaliny (kopaliny głównej, towarzyszącej oraz surowców z hałd i składowiska po działalności górniczej);
- nielocalizowanie na obszarach udokumentowanych złóż inwestycji niezwiązanych z działalnością górniczą, które mogłyby ograniczyć lub uniemożliwić przyszłą eksploatację;
- unikanie eksploatacji poniżej zwierciadła wód gruntowych;
- prowadzenie prac rekultywacyjnych równolegle lub zaraz po zakończeniu wydobywania.

Podstawowe kierunki zagospodarowania:

- przeciwdziałanie głębokim zmianom agrocenoz wywoływanym przesuszeniem gleb, erozją wodną i wietrzną itp.,
- ochrona ostoi przyrody oraz prawnych form ochrony przyrody zgodnie z ustawą o ochronie przyrody i aktami prawnymi w sprawie ich utworzenia,
- udrażnianie korytarzy ekologicznych poprzez likwidację barier ekologicznych lub minimalizację ich ograniczającego działania;
- zahamowanie oddrzewiania krajobrazu, istotne zwiększenie zadrzewień, zakrzewień oraz skupień roślinności o różnych funkcjach (szczególnie obudowa biologiczna cieków zapobiegająca przedostawaniu się do wód powierzchniowych związków chemicznych stosowanych w rolnictwie);
- pozostawianie nieuregulowanych odcinków rzek, szczególnie tych, których funkcje przyrodnicze nie uległy dotychczas dewastacji;
- ochrona ujęć wody i źródeł poprzez ustanowienie stref ochronnych i właściwe ich zagospodarowanie;
- likwidacja niezorganizowanych zrzutów ścieków;
- realizacja projektu „Zagospodarowanie odpadów dla Miasta Kielc oraz powiatu kieleckiego” zawartego w „Programie ochrony środowiska oraz tworzenia warunków zrównoważonego rozwoju województwa świętokrzyskiego”;
- ograniczenie do niezbędnego minimum stosowania nawozów i środków ochrony roślin, szczególnie na obszarach o szczególnych wymogach ochrony wód;
- unowocześnienie technicznych urządzeń ochrony środowiska, szczególnie w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, ochrony powietrza i ochrony przed hałasem;
- zagospodarowanie hałd i sukcesywna rekultywacja terenów poeksploatacyjnych, zwłaszcza na obszarach wielkoskalowych przekształceń górniczych;
- wprowadzenie zieleni osłonowej, izolującej wizualnie i przyrodniczo tereny wydobywania;
- wykorzystanie terenów poeksploatacyjnych dla rozwoju turystyki i kolekcjonerstwa minerałów, skał i okazów paleontologicznych, a także rzemiosła artystycznego i pamiątkarstwa;
- egzekwowanie wymogu sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego terenów górniczych złóż kopalin.

W zakresie dziedzictwa kulturowego:

Zasady polityki przestrzennej:

- prowadzenie poprzedzających badań archeologicznych na terenach realizowanych i przewidzianych inwestycji wielkoobszarowych, w tym eksploatacji złóż kopalin mineralnych,

- przeciwdziałanie dewaloryzacji krajobrazu kulturowego;
- wzrost świadomości społecznej co do wartości spuścizny historycznej dla przyszłych pokoleń i jej wpływu na rozwój gospodarki.

Kierunki polityki przestrzennej:

- pogłębianie rozpoznania dziedzictwa kulturowego regionu, w tym m.in.: pogłębianie wiedzy na temat: funkcjonowania SOP-u na tych terenach, wartościowych elementów małej architektury (kapliczki, krzyże, figury), historycznych postaci związanych z terenem gminy;
- poprawa ładu przestrzennego, poprzez harmonijne powiązanie architektury i krajobrazu, z uwzględnieniem specyfiki regionu i charakterystycznych cech tradycyjnego budownictwa, zakaz rozpraszania zabudowy;
- oznakowanie i upamiętnienie historycznych szlaków, przebiegających przez teren gminy: Kościuszki i Piłsudskiego.

W zakresie infrastruktury społecznej:

Zasady polityki przestrzennej:

- wyrównanie szans dostępu do edukacji i ochrony zdrowia na obszarze całej gminy;
- ochrona lokalnej odrębności i specyfiki kulturowej.
- przełamywanie barier architektonicznych w dostępie osób niepełnosprawnych do usług publicznych;
- lokalizacja niektórych usług o standardzie ponadgminnym.

Kierunki polityki przestrzennej:

- rozwiązywanie problemów infrastruktury społecznej w skojarzeniu z ogólną strategią rozwoju tych usług w powiecie kieleckim;
- zwiększenie dostępności i poszerzenie świadczeń z zakresu podstawowej opieki medycznej oraz różnych form opieki społecznej;
- poprawa standardów funkcjonowania istniejących obiektów edukacji, ochrony zdrowia, kultury i sportu (utrzymanie i rozbudowa usług).

W zakresie rynku pracy:

Zasady polityki przestrzennej:

- wyrównywanie szans dostępu do rynku pracy dla osób dysfunkcyjnych;
- zasada wspierania wszelkich inicjatyw wzrostu zatrudnienia, zwłaszcza w sektorze usług i drobnej wytwórczości.

Kierunki polityki przestrzennej:

- preferencje lokalizacyjne i ekonomiczne dla inwestycji przynoszących wzrost zatrudnienia,
- tworzenie korzystnych warunków terenowych stymulujących rozwój różnych form zatrudnienia (alternatywne źródła dochodu, zatrudnienie w nowych segmentach usług publicznych w usługach z zakresu ochrony środowiska, obsługi i konserwacji infrastruktury technicznej, rzemiosła i handlu, w budownictwie komunalnym, drobnej wytwórczości, w obsłudze turystyki),
- wykorzystanie środków pomocowych UE oraz funduszu regionalnego w celu aktywizacji rynku pracy;
- powołanie instytucji pośrednictwa pracy, organizacja szkoleń.

W zakresie bazy ekonomicznej:

Zasady polityki przestrzennej:

- dostosowanie rozwoju gospodarczego do miejscowych warunków przyrodniczych,
- atrakcyjność przestrzeni ekonomicznej dla rozwoju przedsiębiorczości;
- tworzenie warunków przestrzennych do rozwoju lokalnych inicjatyw gospodarczych nie stwarzających zagrożeń środowiskowych.

Kierunki polityki przestrzennej:

- wskazanie stref i obszarów aktywności predysponowanych do pełnienia preferowanych funkcji gospodarczych;
- wyznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów dla lokalizacji drobnej i średniej przedsiębiorczości o profilu odpowiadającym ogólnym kierunkom aktywizacji gospodarczej.

W zakresie przemysłu:

Zasady polityki przestrzennej:

- pogłębienie dywersyfikacji funkcji przemysłowej, w tym przetwórstwa surowców węglanowych;
- intensywna promocja wiodących gałęzi przemysłu w ramach regionalnych i krajowych przedsięwzięć promocyjnych;
- wysoka atrakcyjność istniejących rezerw terenów umożliwiającą przyciągnięcie potencjalnych inwestorów z zewnątrz;
- zagospodarowanie istniejących terenów i obiektów ekstensywnie wykorzystywanych.

Kierunki polityki przestrzennej:

- wzbogacenie i promocja gminnej oferty terenów przemysłowych;
- poprawa wykorzystania istniejącego potencjału zasobów i surowców mineralnych, uwzględniająca europejskie wymogi ochrony środowiska.

W zakresie funkcji rolniczej:

Zasady polityki przestrzennej:

- sprzyjające warunki przestrzenne do absorpcji środków pomocowych UE;
- ekologizacja produkcji rolniczej i terenów rolnych;
- czynna rola samorządu gminy w procesie zagospodarowania terenów rolnych;
- dążenie do harmonijnego współistnienia wszystkich funkcji obszarów wiejskich (opracowywanie planów kompleksowych zagospodarowania przestrzennego umożliwiających racjonalne zagospodarowanie wielofunkcyjne).

Kierunki polityki przestrzennej:

Przestrzeń otwarta:

- ochrona większych masywów gleb o najwyższej przydatności dla rolnictwa przed zagospodarowaniem na cele nierolnicze (gleby te generalnie powinny być wyłączone z zabudowy zaś w przypadku konieczności przeznaczenia ich na cele budowlane winien być stosowany wymóg rozwiązań terenooszczędnych),
- wzbogacenia terenów rolnych w zadrzewienia ochronne jak w zieleń osłonową wokół obiektów uciążliwych, zadrzewienia wiatrochronne w sąsiedztwie większych rozłogów pól oraz zadrzewienia i zakrzaczenia wzdłuż cieków wodnych, które zapobiegałyby przedostawaniu się do wód związków chemicznych stosowanych w rolnictwie,

- zapewnienia warunków przestrzennych do zagospodarowania gruntów Skarbu Państwa.

Zabudowa rolnicza:

- umożliwienie dywersyfikacji działalności drobnych gospodarstw rolnych oraz wprowadzenia alternatywnych źródeł dochodu w ramach istniejących siedlisk – wsparcie gospodarstw mających realne szansę podjęcia pozarolniczej działalności gospodarczej szczególnie na obszarach o niekorzystnych warunkach przyrodniczo-glebowych;
- ustanowienie preferencji lokalizacyjnych dla gospodarstw towarowych zwłaszcza wspieranych środkami pomocowymi UE, umożliwiającymi stosowne powiększanie areału i skali produkcji,
- zapewnienie warunków do lokalizacji usług rynkowych w otoczeniu rolnictwa.

Gospodarka terenami

- wskazanie stref i obszarów tworzenie zasobu mienia komunalnego (głównie poprzez komunalizację gruntów, pozyskiwanie ich przy okazji scaleń, a także w uzasadnionych przypadkach poprzez kupno lub wymianę) zwłaszcza na terenach:
 - przeznaczonych pod inwestycje publiczne,
 - wyznaczonych pod skoncentrowaną działalność inwestycyjną (scalenia gruntów),
 - potencjalnego rozwoju obiektów i urządzeń z zakresu rekreacji i turystyki,
 - strategicznym znaczeniu dla rozwoju gminy,
- stworzenie atrakcyjnej oferty terenów komunalnych pod różne funkcje gospodarcze.

W zakresie zagospodarowania leśnego:

Zasady polityki przestrzennej:

- powszechna i ciągła ochrona lasów (zagospodarowanie lasów na cele nieleśne może być dokonane tylko w uzasadnionych przypadkach i przy braku innych rozwiązań przestrzennych);
- eliminowanie kolizji lasów z innymi funkcjami terenów oraz zapewnienie lasom bezpieczeństwa pożarowego;
- respektowanie ustaleń planów urządzenia, opracowanych dla lasów Państwowego Gospodarstwa Leśnego i lasów nie stanowiących własności Skarbu Państwa.

Kierunki polityki przestrzennej:

- zachowanie lasów i korzystnego ich wpływu na warunki życia ludzi oraz na równowagę przyrodniczą;
- ochronę różnorodności biologicznej środowiska leśnego;
- szczególną ochronę lasów, które stanowią naturalne fragmenty rodzimej przyrody, chronią środowisko przyrodnicze, spełniają funkcje krajobrazowe, glebochronne i wodochronne, chronią tereny narażone na zanieczyszczenie i uszkodzenie, służą potrzebom naukowym.

Kierunkom tym towarzyszyć winny następujące działania:

- powiększanie zasobów leśnych gminy w wyniku zwiększenia lesistości, przebudowy drzewostanów jednogatunkowych na mieszane oraz drogą zabiegów biomelioracyjnych;
- znaczące zwiększenie zadrzewień i zakrzewień o funkcjach: wodochronnej, osłonowej i kompozycyjnej;
- dostosowywanie struktury gatunkowej drzewostanów do warunków siedliskowych;
- poprawa jakości zasobów leśnych m.in. w wyniku: zwiększenia zdrowotności i odporności drzewostanów na czynniki szkodliwe, upowszechnienia biologicznych i ekologicznych metod ochrony oraz ograniczenia chemizacji;
- ukierunkowania żywiołowej rekreacji i turystyki leśnej w sposób godzący funkcje społeczne lasów z ochronnymi i produkcyjnymi (racjonalne wyposażanie lasów i terenów przyleśnych w małą infrastrukturę turystyczną);

- odbudowa retencji wodnej w lasach i w strefie rolno-leśnej.

Priorytety polityki zalesieniowej dotyczą zwiększenia oraz racjonalnego kształtowania istniejących kompleksów leśnych na terenach:

- objętych prawną ochroną środowiska przyrodniczego – Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy;
- obszarów funkcjonalnie związanych z regionalnym systemem przyrodniczym (np. korytarz ekologiczny doliny Bobrzy),
- tworzących leśne powiązania ekologiczne, wododziałów i rejonów turystycznych.

W zakresie turystyki:

Zasady polityki przestrzennej:

- wiązanie udostępniania turystycznego walorów środowiskowych, krajobrazowych i kulturowych z rozbudową infrastruktury turystycznej i sportowej;
- kojarzenie zagospodarowania turystycznego ze wzmożoną ochroną najcenniejszych walorów przyrodniczych i kulturowych;
- ochrona przestrzeni turystyczno-rekreacyjnej przed zagospodarowaniem obniżającym atrakcyjność turystyczną.

Kierunki polityki przestrzennej:

- zapewnienie dogodnych warunków organizacyjno-przestrzennych rozwoju agroturystyki, we wszystkich wsiach, w których istnieją możliwości oraz zainteresowanie miejscowej ludności;
- zagospodarowanie pieszych szlaków turystycznych poprzez wyznaczenie miejsc do odpoczynku, organizację punktów widokowych, oznakowanie atrakcji turystycznych itp. oraz przystosowanie ich do turystyki rowerowej;
- odpowiednie eksponowanie i zagospodarowanie turystyczne walorów przyrodniczych i kulturowych w połączeniu ze wzmożoną ich ochroną.

W zakresie komunikacji:

Zasady regionalnej polityki przestrzennej:

- Układ komunikacyjny gminy powinien spełniać następujące warunki:
 - być spójny z układem nadrzędnym;
 - honorować zasadę maksymalnego rozdzielenia różnych rodzajów ruchu;
 - w maksymalny sposób wykorzystywać potencjalne możliwości trakcji kolejowej zwłaszcza w przewozach towarowych na duże odległości;
 - ograniczać dostęp do dróg wyższych klas (S, G), poprzez wytworzenie lokalnego układu drogowego.

3. Kierunki regionalnej polityki przestrzennej

- modernizacja do pełnych parametrów drogi głównej (G) dróg wojewódzkich nr 761 i nr 762;
- modernizacja do parametrów drogi zbiorczej (Z) drogi powiatowej nr 15567 Zagrody – Sitkówka – Starochęciny (połączenie z Morawicą).

W zakresie infrastruktury technicznej:

Zasady polityki przestrzennej:

- pokrycie perspektywicznych potrzeb odbiorców w energię elektryczną, przy zachowaniu odpowiednich parametrów zaopatrzenia;

- zapewnienie dogodnej dostępności do sieci gazowej z jednoczesnym rozwiązaniem problemu kanalizacji;
- zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego na obszarach szczególnie zagrożonych, związane jest to m.in. z koniecznością modernizacji urządzeń zabezpieczających oraz usprawnienia polityki lokalizacyjnej.

Kierunki polityki przestrzennej:

- realizacja kompleksowej gospodarki wodno-ściekowej prowadzona zlewniowo;
- dokończenie kanalizacji obszaru gminy;
- stworzenie powszechnej dostępności do publicznej infrastruktury telekomunikacyjnej (w pierwszej kolejności w ośrodku gminnym), a za jej pośrednictwem do usług teleinformatycznych drogą realizacji linii światłowodowych i central cyfrowych;
- pokrycia bieżących i perspektywicznych potrzeb odbiorców komunalnych w energię elektryczną, przy zachowaniu odpowiednich parametrów;
- wskazanie obszarów zalewowych z jednoczesnym ograniczeniem dalszej ich zabudowy, umożliwienie modernizacji i rozbudowy urządzeń przeciwpowodziowych;
- rozwój gazyfikacji gminy Nowiny.

SFERA SPOŁECZNA

I. Warunki demograficzne

Na terenie gminy, według danych Urzędu Gminy Nowiny stan na dzień 31.12.2020 r., zameldowane są 7670 osoby. Stały meldunek na terenie gminy posiada 7435 osób, natomiast na pobyt czasowy zameldowane są 235 osoby. Gmina należy do najgęściej zaludnionych w województwie świętokrzyskim – 174 osób na km², przy średniej dla województwa wynoszącej 105 osób na km².

Liczba mieszkańców gminy w latach 1995-2020

Miejscowość	1995	1999	2006	2020	Przyrost liczby mieszkańców w miejscowościach w latach 1995-1999*	Przyrost liczby mieszkańców w miejscowościach w latach 2006-2020
Bolechowice	530	542	551	595	2,3%	8,0%
Kowala	770	793	838	869	3%	3,6%
Kowala Mała	80	97	107	141	21,3	31,8%
Sitkówka	122	280	230	196	130,0%	-14,8%
Zgórsko	740	824	1202	1588	11,4%	32,1%
Zagrody	320	348	384	438	8,7%	12,3%
Nowiny	2730	2750	2577	2065	0,7%	-19,9%
Trzcianki	246	246	219	263	4,2%	20,1%
Słowik	100	116	98	108	16%	10,2%
Szewce	390	414	432	783	6,2%	81,2%
Zawada	141	148	155	170	5%	9,7%
Wola Murowana	335	347	381	454	3,6%	19,2%
RAZEM	5964	6905	7174	7670	16%	6,9%

W latach 2006-2020 liczba zameldowanych w gminie wzrosła o 496 osób, co stanowi przyrost o 6,9% mieszkańców. Największy wzrost liczby mieszkańców odnotowały miejscowości Szewce (81,2%), Zgórsko (32,1%) i Kowala Mała (31,8%).

Natomiast znacząco spadła liczba mieszkańców w miejscowości: Sitkówka (-14,8%) oraz Nowinach (-19,9%).

I.1 Struktura wiekowa

Struktura wiekowa mieszkańców gminy Nowiny w podstawowych grupach w grudniu 2020 r. przedstawiała się następująco:

- wiek przedprodukcyjny – 15,3 % - (2006 r. - 19%);
- wiek produkcyjny – 65,2% - (2006 r. - 69,5%);
- wiek poprodukcyjny – 19,5% - (2006 r. - 11,5%).

W stosunku do roku 2006 r (dane wg poprzedniej edycji Studium) w strukturze wiekowej poważnie zmniejszył się udział dzieci i młodzieży (o 3,7%), osób w wieku produkcyjnym (o 4,3%) natomiast znacznie wzrósł odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (o 8%).

I.2 Struktura płci

Według stanu na 31.12.2020 r. gminę zamieszkują 3901 kobiet i 3769 mężczyzn. Przewaga kobiet wśród mieszkańców gminy jest nieznaczna – kobiety stanowią 50,8% zameldowanych.

Kobiety przeważają także wśród osób zameldowanych w Zawadzie, Kowali Małej, Bolechowicach, Nowinach i Kowali, stanowiąc 52,3-54,2% mieszkańców.

W grupie osób w wieku produkcyjnym nieznacznie przeważają mężczyźni (50,5%). Jednakże ich udział w populacji znacznie maleje wśród ludności w wieku poprodukcyjnym i wynosi 41,7%.

W grupie dzieci i młodzieży liczba dziewcząt i chłopców jest wyrównana.

I.3 Bezrobocie

W 1999 roku bez pracy pozostawało 11% osób w wieku produkcyjnym. Sytuacja ta nie uległa znaczącej zmianie – wg danych Powiatowego Urzędu Pracy w Kielcach na dzień 28 lutego 2007 roku, bez pracy pozostawało 10,5% osób w wieku produkcyjnym. Bezrobocie w większej mierze dotyczy kobiet - w ogólnej liczbie 522 osób bezrobotnych było 285 kobiet, co stanowi 54,6%. Prawo do zasiłku posiadało 68 osób (13%). 239 (45,8%) osób pozostawało bez pracy powyżej 12 miesięcy.

Na koniec 2020 r. zarejestrowanych bezrobotnych w wieku produkcyjnym na terenie Gminy było 183 (w tym 99 mężczyzn i 84 kobiety).

II. Służba zdrowia i opieka społeczna

Samorządowy Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej mieści się w Nowinach, ul. Białe Zagłębie 32. Lokalizacja Zakładu bardzo dobra - centrum Gminy Nowiny, co przyczynia się do braku barier komunikacyjnych.

SZPOZ został rozbudowany i zmodernizowany w okresie od 08.08.1999 roku do 20.06.2001 roku, tak aby spełniać wymagania zawarte w Rozporządzeniu M.Z. i O.S. w sprawie wymagań jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładu opieki zdrowotnej. W związku z powyższym dobudowane zostało II piętro oraz skrzydło poradni dziecięcej. Obecnie Zakład posiada: 2 gabinety internistyczne z gabinetem zabiegowym, gabinet EKG (w pełni wyposażony), gabinet ginekologiczny z osobnym wejściem dla położnej i rozbieralnią dla pacjentek, 2 gabinety stomatologiczne, poradnia dziecięca- 2 gabinety lekarskie, gabinet zabiegowy, punkt szczepień, boks chorób zakaźnych. Poradnia dziecięca z podziałem na poradnię dzieci chorych i poradnię dzieci zdrowych - posiada oddzielne wejścia. Zakład posiada pomieszczenia socjalne, pokój dla pielęgniarek środowiskowych, szatnię dla personelu. Gabinet fizykoterapii oraz 3 pomieszczenia analityki medycznej w trakcie wyposażania. Całkowita powierzchnia użytkowa wynosi 800m². W SZPOZ zastosowano nowoczesne rozwiązania likwidujące bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych: winda, WC dla niepełnosprawnych, ciągi komunikacyjne, podjazdy - drzwi na fotokomórkę.

Personel składa się z 26 osób, w tym: dziewięciu lekarzy medycyny (w tym 3 pediatrów, 4 lekarzy i 2 ginekologów), sześć pielęgniarek, 6 fizjoterapeutów.

Ośrodek Zdrowia obsługuje obecnie 6850 osób z terenu gminy i gmin sąsiednich. Samorządowy Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej zabezpiecza także higienę szkolną (badania stomatologiczne, badania profilaktyczne dzieci oraz szczepienia w 5 szkołach na terenie Gminy). Łącznie ok. 1200 dzieci. Stan techniczny budynku SZPOZ jest dostateczny. Istnieją potrzeby z zakresu sprzętu medycznego - Zakład wyposażany jest stopniowo.

W gminie działa Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, oferujący pomoc w formie pieniężnej oraz w naturze, tj. zakup węgla, finansowanie i organizowanie kolonii dla dzieci, dożywianie dzieci w szkołach, opłaty za internat i bursę dla uczniów. Najwięcej mieszkańców korzysta z pomocy finansowej, czyli różnego rodzaju zasiłków (celowe, celowe specjalne, okresowe, okresowe specjalne, gwarantowane, zasiłki stałe).

III. Edukacja

Na terenie gminy znajduje się 5 publicznych placówek oświatowych obsługiwanych przez Centrum Usług Wspólnych w Nowinach. Według danych na dzień 31.12.2020 r. w placówkach tych uczyło się 1364 dzieci i młodzieży, w tym:

- 396 dzieci w przedszkolach;
- 814 dzieci w szkołach podstawowych;
- 154 młodzieży w szkole ponadpodstawowej.

Wykaz placówek oświatowych wraz z liczbą uczniów i klas

Placówka	L. oddziałów	L. uczniów	L. oddziałów przedszkolnych	L. przedszkolaków
Przedszkole Samorządowe w Nowinach	-	-	11	262
Szkoła Podstawowa w Nowinach	26	559	-	-
Zespół Placówek Oświatowych w Bolechowicach	8	136	4	73
Zespół Placówek Integracyjnych w Kowali	9	119	3	61
Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Nowinach	8	154	-	-

W szkołach podstawowych gmina prowadziła remonty i modernizacje. Wszystkie szkoły posiadają biblioteki, sale gimnastyczne i boiska sportowe. Najnowszą i najnowocześnieszą placówką oświatową na terenie gminy jest Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Nowinach, który został powołany w 2003 roku. W budynku, oprócz dobrze wyposażonych sal lekcyjnych i pracowni, w tym informatycznych i plastycznych, znajdują się hala sportowa z pełnowymiarowym boiskiem do piłki ręcznej i widownią na 200 osób, siłownia, 2 gabinety odnowy biologicznej i sala do gimnastyki korekcyjnej. Zespół posiada także boisko do koszykówki i siatkówki oraz parking. Przy ZSP funkcjonuje całoroczne schronisko młodzieżowe.

IV. Kultura, rekreacja i sport

Kryta Pływalnia „Perła” Gminny Ośrodek Kultury działa przy ul. Perłowej w Nowinach.

W skład GOK wchodzi:

- kryta pływalnia z masażami wodnymi i zjeżdżalnią;
- budynki kulturalno-sportowe;
- zespół boisk sportowych:
 - stadion piłkarski z nagłośnieniem i zadaszonymi trybunami;
 - boczny stadion piłkarski;
 - 2 boiska do siatkówki plażowej;
 - Boisko „ORLIK”;
- parking.

Do zadań statutowych ośrodka należy:

- w zakresie kultury:
 - prowadzenie kół zainteresowań dla dzieci i młodzieży;
 - inicjowanie działalności kół gospodyń wiejskich;
 - organizowanie wystaw prac plastycznych oraz wystaw eksponatów kultury;
 - współpraca z Wojewódzkim Domem Kultury w Kielcach oraz innymi ośrodkami kultury;
 - organizowanie różnych form aktywności o charakterze kulturalno-rozrywkowym dla dorosłych;
- w zakresie sportu i rekreacji:

- prowadzenie krytej pływalni „Perła” w Nowinach;
- sprawowanie zarządu nad stadionem sportowym i przyległymi do niego boiskami sportowymi;
- sprawowanie zarządu nad budynkami kulturalno-sportowymi;
- sprawowanie zarządu nad parkingiem;
- wykonywanie zadań własnych w zakresie sportu i rekreacji.

W budynku funkcjonuje Gminna Biblioteka Publiczna w Nowinach.

Ponadto, na terenie gminy działają następujące zespoły kulturalne i kluby:

- Zespół Obrzędowy „Kowalanki” z Kowali;
- Zespół Ludowy „Bolechowiczanie”;
- Zespół Śpiewaczy „Szewczanki”;
- Klub seniora, przy którym działa chór „Nowina” oraz sekcja plastyczna;
- Klub „Miniaturka” w Nowinach;
- Młodzieżowa Orkiestra Dęta „Nowiny”;

Główne predyspozycje rozwojowe	Główne bariery i ograniczenia
Warunki demograficzne: • tendencja wzrostowa liczby ludności (średnio o 0,8%w ciągu roku) • napływ ludności z Kielc oraz sąsiednich gmin • duży wskaźnik gęstości zaludnienia • dodatni przyrost naturalny • w społeczności największy udział stanowi produkcyjna grupa wiekowa, jako potencjalne zasoby pracy może stanowić bodziec do dalszego rozwoju gospodarczego	Warunki demograficzne: • nierównomiernie rozłożona gęstość zaludnienia na terenie gminy • duży udział ludności w wieku produkcyjnym może stanowić zagrożenie dla rynku pracy w przypadku, gdy nie będzie on dostatecznie chłonny w gminie • stosunkowo duży udział w społeczeństwie osób starszych – stanowi to zagrożenie tendencją starzenia się społeczeństwa
Szkolnictwo: • dobrze wyposażone szkoły podstawowe, posiadają biblioteki, stołówki, świetlice, co nie jest standardem na terenach wiejskich • Możliwość wynajmu lub wypożyczenia placówek szkolnych do celów nauczania zawodowego itp.	Szkolnictwo: • Zbyt wysokie koszty utrzymania placówek w Bolechowicach, Kowali. • Zbyt wysoka liczba nauczycieli w stosunku do liczby uczniów, • istnieje zapotrzebowanie na doposażenie szkół w pomoce dydaktyczne, wyposażenie techniczne oraz remonty
Służba zdrowia: • szeroki wachlarz specjalistycznych usług medycznych w Nowinach • ośrodek zdrowia jest dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych – brak barier architektonicznych • stan techniczny ośrodka zdrowia jest dobry • dogodne warunki odległościowe i komunikacyjne ze szpitalami (w tym też w Kielcach)	Służba zdrowia: • istnieją potrzeby z zakresu sprzętu medycznego

Opieka społeczna:	Opieka społeczna:
• w gminie działa Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej • w gminie działa Warsztat Terapii Zajęciowej dla osób niepełnosprawnych • opieka społeczna oferuje szeroki wachlarz usług i pomocy socjalnej	• istnieje potrzeba zlikwidowania barier architektonicznych w niektórych budynkach • środki pieniężne, którymi dysponuje opieka społeczna nie są wystarczające dla potrzeb • programy aktywizacji ludności (wspólne z Urzędem Pracy) i próby przeciwdziałania bezrobociu są prowadzone na małą skalę.
Kultura i rozrywka:	Kultura i rozrywka:
• dzięki wybudowaniu krytej pływalni gmina stała się atrakcyjnym ośrodkiem kulturalnym dla mieszkańców gminy, mieszkańców Kielc, jak też ludności innych miast	• brakuje funduszy na wiele pomysłów związanych z propozycjami dla dzieci i młodzieży

SFERA PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWA

I Położenie gminy

Ze względu na regionalizację fizyczno-geograficzną Polski obszar gminy położony jest w zachodniej części mezoregionu Góry Świętokrzyskie, stanowiącego część składową makroregionu Wyżyna Kielecka, wchodzącego w obręb prowincji Wyżyna Małopolska (J. Kondracki, 1998 r.). Od północy ograniczają ją pasma Gór Zgórskich i Dymińskich, natomiast na południu w części zachodniej Grzbiet Bolechowicki przechodzący ku południowemu-wschodowi w pasmo pojedynczych, odizolowanych wzgórz na linii Brzeziny - Morawica.

II Rzeźba terenu

Obszar gminy charakteryzuje się zróżnicowaną morfologią nawiązującą bezpośrednio do budowy geologicznej i litologii skał podłoża. W strukturze obszaru dominują grzbiety i garby denudacyjne. Ich układ jest odzwierciedleniem tektonicznych kierunków: kaledońskich, waryscyjskich i alpejskich. Od północy gminę ograniczają dwa niewielkie pasma o zawilej rzeźbie i silnie zróżnicowanej morfologii: Zgórskie (388 m) i Posłowickie (389 m) zbudowane ze skał staropaleozoicznych kaledońskiego elementu tektonicznego antykliny dymińskiej. Z Pasmem Zgórskim graniczy bezpośrednio od SW monoklinalny wapienno-złepieńcowy Grzbiet Bolechowicki (328 m), który rozpoczyna ciągnących się ku wschodowi szereg wzniesień zbudowanych ze skał węglanowych. Do podstawowych form morfologicznych występujących na obszarze gminy należą:

Dna dolin rzecznych obejmujących akumulacyjną część doliny wypełnioną utworami rzeczными w postaci warstwowanych żwirów, piasków i mułków. Można w nich wyróżnić poziomy zalewowe, zbudowane głównie z piasków aluwialnych, mułków i mad, podtapiane przez wody i okresowo zalewane przez rzekę. Są to siedliska łąk lub gruntów ornych. W obrębie dna dolin rzecznych występują też poziomy nadzalewowe wyniesione kilka metrów nad współczesny poziom zalewowy. W niektórych partiach doliny rzeki Bobrzy wykształciły się strome zbocza wcięte w osady czwartorzędowe lub starszego podłoża. Doliną rzeczną tego typu oprócz Bobrzy jest częściowo dolina Bobrzyczki.

Doliny zboczowe i suche dolinki. Pierwsze z nich obejmują formy peryglacialne z płaskim podmokłym dnem. Zbocza dolinek mają cechy zbliżone do dolin rzecznych. W ich dnie wykształciły się gleby czarne a na zboczach widoczne są skutki erozji wodnej. Drugie obejmują formy nieckowate nawiązujące do dolin rzecznych. Dno wypełnione jest materiałem denudacyjnym pochodzącym ze spływów zboczowych.

Ostańce węglanowe obejmują grzbiety, pagórki i równiny zbudowane z wapieni, dolomitów, złepieńców i margli wyłaniających się spod osadów polodowcowych. Są one rezultatem różnej odporności na procesy wietrzenia skał starszego podłoża i przykrywających go osadów czwartorzędowych. W zachodniej części gminy występują też **ostańce krzemionkowe** wypreparowane w piaskowcach kambru i triasu.

Dominującym elementem rzeźby na całym obszarze gminy są **długie stoki i zbocza o nachyleniu 5-12 %** występujące na ostańcach węglanowych i krzemionkowych. W części zachodniej gminy, zwłaszcza na grzbiętach bolechowickim i zgórskim dominują **długie stoki o nachyleniu powyżej 12 %**.

II.1 Złoża kopalin

Złoża kopalin znajdują się na znacznych obszarach gminy, szczególnie w części wschodniej i centralnej gminy.

Na obszarze gminy przeważają kopaliny węglanowe: dolomity, wapienie, margle, wapienie margliste i zlepieńce wapienne. W tabeli poniżej przedstawiono spis i charakterystykę udokumentowanych złóż kopalin występujących na terenie gminy.

Tabela Charakterystyka złóż surowców skalnych i kruszyw na terenie gminy Nowiny.

Nazwa złoża	Rodzaj kopaliny	Kategoria rozpoznania	Aktualny stan zasobów wg bilansu na dzień 31.12.2020 r. [tys. ton]	Ochrona środowiska	Aktualny stan zagospodarowania	Uwagi
WAPIENIE I MARGLE DLA PRZEMYSŁU WAPIENNICZEGO						
TRZUSKAWICA	Wapienie i margle przemysłu cementowego	B+C1	638 306	część złoża w Chęcińsko-Kieleckim OChK	eksploatowane	
WAPIENIE I MARGLE DLA PRZEMYSŁU CEMENTOWEGO						
KOWALA	wapienie, łupki i margle, zlepieńce	C1+B	151 185	poza obszarami chronionymi	eksploatowane	
KAMIEŃ DROGOWY I BUDOWLANE - WAPIENIE						
SZEWCA-GÓRA OKRĄGLICA	wapienie	B+C1	2 762	Ch-KPK	nie eksploatowane	
BOLECHOWICE	wapienie	B+C1	36 696	w Chęcińsko-Kieleckim OChK	nie eksploatowane	
BERBERSÓWKA	zlepieńce	C2	17 164	w Chęcińsko-Kieleckim OChK	nie eksploatowane	
JAŻWICA	wapienie	B+C1	19 938	poza obszarami chronionymi	eksploatowane	
KOWALA SOBKÓW	wapienie	C1	2 011	poza obszarami chronionymi	nie eksploatowane	
ZAWADA	wapienie	B+C1	13310	Ch-KPK	nie eksploatowane	
KOWALA MAŁA	dolomity, wapienie dolomityczne	C1	44 797,3	poza obszarami chronionymi	eksploatowane	
ZAGRODY	Piaski i żwiry	C1	20	poza obszarami chronionymi	nie eksploatowane	

Ponadto zgodnie z decyzją Marszałka Województwa Świętokrzyskiego z dnia 23 kwietnia 2018 r., znak: OWS-V.7427.6.2018, zatwierdzającej dodatek nr 6 do dokumentacji geologicznej rozliczającą zasoby złoża wapieni i dolomitów "Radkowice-Podwole", w miejscowościach Podwole, Kowala Mała, gminy Morowica i Nowiny. W dodatku tym wykazano, że złożo wapieni i dolomitów "Radkowice-Podwole" nie może być eksploatowane obecnie ani w przyszłości i kwalifikuje się do wykreślenia z Bilansu Zasobów.

II.2 Zagospodarowanie kopalin – tereny górnicze

Na obszarze gminy ustanowiono następujące tereny górnicze, które wyznaczone zostały w oparciu o stosowne decyzje dla eksploatacji złóż surowców mineralnych:

"Ostrówka VIII", wyznaczony w decyzji Marszałka Województwa Świętokrzyskiego z dnia 30 grudnia 2016 r., znak: OWS-V.7422.44.2016, na wydobywanie wapieni dewońskich z części złoża "Ostrówka";

"Kowala Mała II", wyznaczony w decyzji Marszałka Województwa Świętokrzyskiego z dnia 9 lutego 2024 r., znak: ŚO-V.7422.1.40.2023, na wydobywanie dolomitów i wapieni dolomitycznych z części złoża "Kowala Mała";

"Jaźwica II", wyznaczony w decyzji Marszałka Województwa Świętokrzyskiego z dnia 9 kwietnia 2014 r., znak: OWS-V.7422.9.2014, na wydobywanie wapieni dewońskich ze złoża "Jaźwica";

"Kowala A", wyznaczony w decyzji Marszałka Województwa Świętokrzyskiego z dnia 14 września 2017 r., znak:

OWŚ-V.7422.14.2017, na wydobywanie wapieni i margli dewońskich, łupków karbońskich i wapieni i margli permskich z części złoża "Kowala";

„Trzuskawica A” ustanowiony w koncesji Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 22.09.2003 r., znak: ŚR.V – 7412/24/2003, na wydobywanie wapieni ze złoża "Trzuskawica";

"Bolechowice" ustanowiony decyzją Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 30.09.1997 r., znak: GK/hg/MZ/3559/97, na wydobywanie wapieni dewońskich ze złoża "Bolechowice". Złoże to pomimo posiadanego ustanowionego terenu górniczego nie jest eksploatowane na dzień sporządzenia niniejszej dokumentacji.

III Gleby

Użytki rolne obejmują na terenie gminy Nowiny obszar 1405 ha, w tym największy udział mają grunty orne – 1014 ha (72,2% powierzchni użytków rolnych), łąki – 214 ha (15,3%), pastwiska – 147ha (10,5%) i sady – 30 ha (2%).

Pokrywą glebową na obszarze gminy tworzą utwory plejstoceny, starszej epoki czwartorzędu, zalegające na wapieniach. Miejscami wapienie te wychodzą na powierzchnię, będąc tworzywem rędzin właściwych i brunatnych. Utwory plejstoceny, głównie piaski, są tworzywem gleb rdzawych (właściwych, brunatnych i bielcowych) oraz brunatnych wyługowanych. Ogólnie bonitacja gleb gruntów ornych jest niekorzystna. Na obszarze gminy Nowiny przeważają gleby słabe i najslabsze (kl. V i VI), które stanowią prawie 82% powierzchni, niekorzystnie również przedstawia się bonitacja użytków zielonych, ponieważ ponad 85% użytków zaliczona jest do klasy V i VI. Gleby pochodzenia organicznego występują w obrębie wsi Zagrody i są to gleby murszowe.

Z badań Stacji Chemiczno-Rolniczej w Kielcach wynika, że przeważają tu gleby o odczynie obojętnym i zasadowym (94%). Zasobność w podstawowe składniki mineralne jak: fosfor, potas i magnez jest lepsza niż w gminach sąsiednich. Dominują gleby brunatne i bielcowe wytworzone na podłożu piaszczystym lub wapiennym zaliczane do kompleksów, żytnio- łubinowego, żytniego słabego i pastewnego słabego (66,3% areалу użytków rolnych) nadające się do uprawy roślin o małych wymaganiach glebowych (ziemniaki, żyto, itp.). Tylko miejscami (północna część wsi Zagrody, północna i południowo-wschodnia część wsi Kowala oraz w niewielkich arealach w Woli Murowanej) występują kompleksy: żytni dobry, pastewny mocny i pszeniczny wadliwy, stwarzające możliwości uprawy szerokiego asortymentu roślin polowych, w tym pszenicy i większości warzyw. Gleby te zajmują łącznie 33,7 % użytków rolnych.

Użytki zielone - wyłącznie średniej i słabej jakości koncentrują się w dolinie rzeki Bobrzy i zajmują 22% użytków rolnych. Wskaźnik ten potencjalnie predysponuje gminę do rozwoju gospodarki paszowej i chowu bydła. Jednak z uwagi na zapylenie terenu w tym zwłaszcza naziemnej części roślin oraz zakłócenie stosunków wodnych (przesuszenie) użytki te nie mogą być intensywnie wykorzystywane.

III.1 Tereny zdegradowane i wymagające rekultywacji

Degradacja powierzchni ziemi i gleb ma ścisły związek z prowadzoną działalnością gospodarczą w regionie, przede wszystkim z eksploatacją górniczą skał węglanowych i przemysłem wapienniczym.

Tereny zdegradowane to przede wszystkim wyrobiska górnicze (kamieniołomy). Większość takich obiektów posiada ściśle określone kierunki rekultywacji i zagospodarowania po zakończeniu eksploatacji. Projekty te z reguły przewidują sprofilowanie i zabezpieczenie wyrobisk a następnie zalanie ich wodą i rekultywacji w kierunku rybackim lub rekreacyjnym. Tereny zwałowisk i częściowo skarp mają być zalesiane.

Występujące tu kopaliny węglanowe: dolomity, wapienie, margle, wapienie margliste i zlepionce wapienne, eksploatowane są systemem odkrywkowo-wgłębnym lub wgłębnym. Powoduje to silną ingerencję w naturalnym ukształtowaniu terenu oraz zaburzenie stosunków wodnych, które jest bezpośrednią przyczyną ubożenia i degradacji gleb zmniejszającej możliwości wykorzystania rolniczego.

IV Charakterystyka gruntów dla budownictwa

Oceny warunków geologiczno-inżynierskich podłoża dla celów budowlanych na terenie gminy dokonano w oparciu o mapę geologiczną, szkic geomorfologiczny i warunki hydrogeologiczne. Materiały te bez szczegółowych badań specjalistycznych pozwalają jedynie wydzielić obszary korzystne bądź niekorzystne (utrudniające) dla inwestycji budowlanych.

Warunki korzystne występują na znacznych obszarach gminy. Obejmują one wszystkie wychodnie gruntów skalistych starszego podłoża od kambru do kajpru, a także wychodnie glin zwałowych, piasków i żwirów lodowcowych i wodnolodowcowych oraz piasków peryglacjalnych z głazami skał północnych i miejscowych, w których zwierciadło wody występuje najczęściej poniżej poziomu posadowienia (2-5 m).

Warunki mniej korzystne związane są z zaleganiem piasków i mułków rzecznych, piasków rzecznych ze żwirem, piasków częściowo wodnolodowcowych i peryglacjalnych oraz osadów deluwialnych. Zwierciadło wody w tych osadach najczęściej kształtuje się na głębokości 0-2 m. Grunty te występują w północno-zachodniej części sołectwa Kowala, w południowej i północnej części sołectwa Wola Murowana, we wschodniej części sołectwa Bolechowice, w południowej części sołectwa Zagrody oraz na terenie miejscowości Nowiny.

Warunki zdecydowanie niekorzystne dla prowadzenia prac budowlanych dominują w dolinach rzecznych zbudowanych z piasków humusowych, żwirów i mułków rzecznych, namulów torfiastych, mad i torfów. Na obszarach tych istnieje zagrożenie powodziowe a wody gruntowe występują bardzo płytko. Grunty te występują w dolinie rzeki Bobrzy oraz jej dopływów.

Na wychodniach piasków eolicznych charakteryzujących się zmiennym zaleganiem zwierciadło wody (0-5-10 m) mogą być posadowiono tylko budynki lekkie. Grunty te zajmują niewielkie powierzchnie

Trudności budowlane pojawiają się na obszarach o nachyleniu zboczy w granicach 5-12 % natomiast przy nachyleniu większym od 12 % będą one już znacznie poważniejsze.

Zdecydowanie złymi warunkami budowlanymi charakteryzują się także stoki pokryte lessami i lessami piaszczystymi. W utworach tych intensywnie rozwijają się procesy erozyjno-denudacyjne i zjawiska sufozyjne. Grunty te znajdują się w północno-zachodniej części sołectwa Zagrody i są obecnie porośnięte przez lasy.

V Warunki wodne

V.1 Wody powierzchniowe i powodziowe

Gmina Nowiny położona jest w obrębie zlewni Nidy i jej dopływów. Rzeka Bobrza płynąca przez centralny obszar gminy w kierunku północ-południe jest prawobrzeżnym dopływem Czarnej Nidy. Przemysł wydobywczy rozwijający się po obu stronach rzeki dostarcza do niej duże ilości wód kopalnianych.

Jedyny większy dopływ rzeki Bobrzy znajdujący się na terenie gminy Nowiny, to jej prawobrzeżny dopływ – strumyk Bobrzyczka, który odwadnia częściowo Pasma Bolechowickie i Zgórskie i wpada do rzeki Bobrzy na wysokości m. Trzcianki.

Zachodnia część gminy obejmująca dolinę pomiędzy pasmem Zgórskim a Pasmem Bolechowickim charakteryzuje się bogatą siecią okresowych strumieni i cieków wodnych.

Na terenie gminy znajdują się także zbiorniki wód powierzchniowych, są to:

- zbiorniki powstałe w wyrobiskach poeksploatacyjnych oraz osadniki odpadów przeróbczych złoża „Trzuskawica”, w sołectwie Kowala,
- zbiornik w wyrobisku poeksploatacyjnym w m. Zgórsko,
- zbiorniki hodowlane (obecnie krajobrazowe) w sołectwie Szewce.

Monitoring wód powierzchniowych obejmuje jedynie rzekę Bobrzę. Jakość jej wód mierzona jest w ramach monitoringu regionalnego w przekrojach w m. Bugaj, Dobromyśl, Słowik i Radkowice. Gmina Nowiny położona jest pomiędzy punktami monitoringu Słowik a Radkowice.

W 2020 r. jakość wód rzeki Bobrzy w punktach pomiarowych Słowik i Radkowice była odpowiednio III (oznacza wody zadawalającej jakości) i V (oznacza wody złej jakości) klasy.

Zgodnie z II aktualizacją planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, zatwierdzoną rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. z 2023 r., poz. 300), która weszła w życie w dniu 17 lutego 2023 r. obszar objęty projektem studium położony jest w Jednolitej Części Wód Powierzchniowych:

I. o kodzie RW20000621639 - Nida od Grabówki do Czarnej Nidy. Jest to jednolita część wód położona w regionie wodnym Górnej-Zachodniej Wisły podlegająca pod Zarząd Zlewni w Kielcach oraz RZGW w Krakowie. Charakterystyka jednolitej części wód przedstawia się następująco:

- 1) status: NAT-naturalna część Wód;
- 2) powiązanie z JCWPd: PLGW2000101;

- 3) zlewnia monitorowana;
- 4) ocena stanu:
 - a) stan/potencjał ekologiczny: zły stan ekologiczny,
 - b) stan chemiczny: poniżej dobrego,
 - c) stan (ogólny): zły stan wód;
- 5) ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego: zagrożona;
- 6) cel środowiskowy:
 - a) stan/potencjał ekologiczny: dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych,
 - b) stan chemiczny: stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry.

II. o kodzie RW20000321648295 - Bobrza. Jest to jednolita część wód położona w regionie wodnym Górnej-Zachodniej Wisły podlegająca pod Zarząd Zlewni w Kielcach oraz RZGW w Krakowie. Charakterystyka jednolitej części wód przedstawia się następująco:

- 1) status: NAT-naturalna część Wód;
- 2) powiązanie z JCWPd: PLGW2000101;
- 3) zlewnia monitorowana;
- 4) ocena stanu:
 - a) stan/potencjał ekologiczny: zły stan ekologiczny,
 - b) stan chemiczny: poniżej dobrego,
 - c) stan (ogólny): zły stan wód;
- 5) ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego: zagrożona;
- 6) cel środowiskowy:
 - a) stan/potencjał ekologiczny: dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych,
 - b) stan chemiczny: stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry.

III. o kodzie RW20000621648294 - Dopływ spod góry Zelejowej. Jest to jednolita część wód położona w regionie wodnym Górnej-Zachodniej Wisły podlegająca pod Zarząd Zlewni w Kielcach oraz RZGW w Krakowie. Charakterystyka jednolitej części wód przedstawia się następująco:

- 1) status: NAT-naturalna część Wód;
- 2) powiązanie z JCWPd: PLGW2000101;
- 3) zlewnia monitorowana;
- 4) ocena stanu:
 - a) stan/potencjał ekologiczny: zły stan ekologiczny,
 - b) stan chemiczny: poniżej dobrego,
 - c) stan (ogólny): zły stan wód;
- 5) ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego: zagrożona;
- 6) cel środowiskowy:
 - a) stan/potencjał ekologiczny: dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D,
 - b) stan chemiczny: stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w), fluoranten(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry.

Na obszarze studium zostały wyznaczone obszary szczególnego zagrożenia powodzią o prawdopodobieństwie Q1% i Q10%, o których mowa w ustawie Prawo wodne. Obejmują one częściowo dolinę rzeki Bobrzy. W obszarach tych obowiązują zakazy, nakazy, ograniczenia i dopuszczenia wynikające z przepisów odrębnych.

Na obszarach przyległych do pozostałych cieków wodnych należy zachować pasy ochronne w celu dostępu do wody w ramach powszechnego korzystania z wód oraz umożliwienia administratorowi cieków prowadzenia konserwacji w korytach cieków jak również w celu ochrony otuliny biologicznej cieku.

Ponadto, w celu zapobiegania małym lokalnym podtopieniom należy dbać o stan rowów odwadniających wykonanych na terenach rolnych oraz wzdłuż dróg, tak aby spływająca nimi woda nie natrafiała na przeszkody umożliwiające jej rozlanie się. Aby zapewnić właściwy odpływ wody w rowach należy dbać także o ich częstą konserwację i wykaszanie.

V.2 Wody podziemne

Dewońskie piętro wodonośne reprezentują dwa poziomy: poziom górno i środkowodewoński. Pierwszy z nich związany z marglami i łupkami marglistymi famenu charakteryzuje się wodami szczelinowymi, ma niewielką wydajność (poniżej 10 m³/h) i na terenie gminy nie stanowi poziomu użytkowego. Poziom środkowodewoński związany z wapieniami i dolomitami eiflu, żywetu oraz niższą częścią dewonu górnego - franu - charakteryzuje się wodami szczelinowo-krasowymi o zmiennej wydajności, związanej ze zróżnicowaniem litologicznym kolektora wodonośnego, jego spękaniami i skrasowieniem. Jest eksploatowany szeregiem studni wierconych. Ich wydajność zmienia się w szerokich granicach: od dziesiętnych m³/h do 300 m³/h przy niewielkich depresjach. Jest to najważniejszy zbiornik wodonośny w gminie Nowiny i w gminach przyległych. Strukturalnie związany jest z synkliną gałęzicko-bolechowską zbudowaną z utworów dewońsko-karbońskich miejscami przykrytych osadami górnego permu. Strukturę tę od północy i południa ograniczają niewodonośne utwory antykliny dymińskiej i chęcińskiej stanowiące bariery regionalne dla krążących wód. Wodonośne skały dewonu środkowego tej synkliny zostały wydzielone jako główny zbiornik wód podziemnych - GZWP (418) Gałęzice

- Bolechowice - Borków.

Wody środkowodewońskie posiadają na ogół dobrą jakość, nadają się do picia i na potrzeby gospodarcze bez uzdatniania. Lokalnie stwierdzono w nich ponadnormatywne zawartości żelaza, manganu, amoniaku i azotanów. Są one bardzo słabo chronione przed przenikaniem zanieczyszczeń z powierzchni terenu. Ze względu na szczelinowo-krasowy i szczelinowo-porowy charakter zbiornika oraz bezpośrednią infiltrację wód atmosferycznych (tzw. zbiornik typu otwartego) mogą one ulec skażeniu zanieczyszczeniami występującymi na powierzchni terenu. Może to nastąpić zwłaszcza przy intensywnej eksploatacji ujęć oraz odprowadzeniu dużych ilości wód kopalnianych z wyrobisk górniczych. Jest to tym bardziej prawdopodobne, że w jego granicach funkcjonują liczne kopalnie odkrywkowe powodujące odwodnienie wyrobisk. Do największych z nich należy TRZUSKAWICA, KOWALA, JAŻWICA i RADKOWICE - PODWOLE (poza granicami gminy) łącznie spompowujące kilkaset m³/h wód kopalnianych z których tylko niewielka część jest wykorzystana dla potrzeb technologicznych. Wokół kopalń zaznaczają się duże leje depresyjne, które spowodowały m.in. zanik wody w niektórych ciekach powierzchniowych (np. Bobrzyszce) i w gospodarskich studniach kopanych. Zjawisko to było jednym z czynników, który spowodował zwodociągowanie gminy. Wsie Zawada i Szewce są zaopatrywane przez studnie odwiercone w Zawadzie (strefa ochrony pośredniej wewnętrznej 33m i 25m; strefa ochrony pośredniej zewnętrznej dla obydwu studni 265m), natomiast studnie odwiercone przez ZPW „Trzuskawica” SA zaopatrują mieszkańców Kowali, a studnie cementowni „Nowiny” SA mieszkańców pozostałych wsi i osiedli gminy Nowiny.

Tabela Zestawienie studni wierconych na obszarze Gminy Nowiny

Lp	Miejscowość	Rok wykonania	Użytkownik	Głębokość [m]	Zasoby [m ³ /h]	Depresja [m]
1.	Bolechowice	1975	Wodociągi Kieleckie Sp. z o.o	100,0	34,0	19,0
2.	Bolechowice-Nowiny	2005	Wodociągi Kieleckie Sp. z o.o. (st 4a)	100,0	136,2	11,5-27,3
3.	Bolechowice-Nowiny	1977 rek. 1999 r.	Wodociągi Kieleckie Sp. z o.o (st.4)	110,0		

4.	Bolechowice-Nowiny	1982	Wodociągi Kieleckie Sp. z o.o (st 5a)	70,0		
5.	Nowiny – Sitkówka	1959	Dyckerhoff Polska Sp. z o.o. (dawniej Cementownia „Nowiny”)	120,0	90,0	8,27
6.	Nowiny – Sitkówka	1971	Dyckerhoff Polska Sp. z o.o. (dawniej Cementownia „Nowiny”)	100,0		31,6
7.	Nowiny – Sitkówka	1960	Dyckerhoff Polska Sp. z o.o. (dawniej Cementownia „Nowiny”) zlikwidowana	140,0	25,0	62,08
8.	Nowiny – Sitkówka	1976	PKP – stacja Sitkówka	20,0	108,0	4,2
9.	Nowiny – Sitkówka	1969	„ALPOL”	34,0	9	0,9
10.	Sitkówka – Kowala	1955	Wieś	60,7	230,0	6,0-7,0
11.	Sitkówka – Kowala	1955	Wieś	50,0		
12.	Sitkówka – Kowala	1977	Z.P.W. „Trzuskawica” S.A.	120,0		
13.	Sitkówka – Kowala	1977	Z.P.W. „Trzuskawica” S.A.	120,0		
14.	Sitkówka – Kowala	1977	Z.P.W. „Trzuskawica” S.A.	108,0		
15.	Sitkówka – Kowala	1995	Z.P.W. „Trzuskawica” S.A.	120,0	6,0	2,2
16.	Sitkówka – Kowala	1977	Z.P.W. „Trzuskawica” S.A.	120,0	-	45,7
17.	Radkowice	1979	Kamieniołom w Radkowicach	45,0	8,0	10,2
18.	Radkowice	1967	Kamieniołom w Radkowicach	78,0	1,0	21,9
19.	Kowala – Sobków	1965	Dyckerhoff Polska Sp. z o.o. (dawniej Cementownia „Nowiny”)	70,0	5,7	16,6
20.	Kowala	1980-1985	Brak danych			
21.	Wola Murowana	1999	Oczyszczalnia ścieków	26,0	40,0	2,3
22.	Wola Murowana	1999	Oczyszczalnia ścieków (st. awaryjna)	24,0	40,0	1,9

Wojewoda Świętokrzyski Rozporządzeniem Nr 8/2023 z dnia 7 czerwca 2023 r. w sprawie ustanowienia strefy ochronnej obejmującej teren ochrony bezpośredniej i teren ochrony pośredniej ujęcia wody podziemnej w miejscowości Bolechowice - Nowiny, gm. Nowiny, pow. kielecki woj. świętokrzyskie (Dz. Urz. Woj. Święt. z 2023 r. poz. 2573) wyznaczył strefy ochronne ujęcia:

- 1) teren ochrony bezpośredniej dla studni nr S-4, nr S-4a i dla studni nr S-5a;
- 2) teren ochrony pośredniej.

Ogrodzone tereny wymienionych wyżej studni ujęcia, będące terenami ochrony bezpośredniej, znajdują się w miejscowości: Bolechowice na działkach o nr ewidencyjnych: 760/2 obręb Bolechowice 1 dla studni nr S-4, 430/2 i 431/2 obręb Bolechowice 1 - dla studni nr S-4a oraz 706/19, 706/20 obręb Bolechowice 1 dla studni nr S-5a. Na terenie ochrony bezpośredniej obowiązują zakazy i nakazy, określone w art. 127- 129 ustawy z dnia 20 lipca 2017 roku Prawo wodne. Natomiast na terenie ochrony pośredniej zakazuje się:

- 1) lokalizowania nowych ujęć wody;
- 2) wydobywania kopalin;
- 3) wykonywania odwodnień górniczych;
- 4) wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi za wyjątkiem ścieków z przydomowych oczyszczalni ścieków wykonanych przed dniem wejścia w życie rozporządzenia w sprawie

ustanowienia strefy ochronnej dla przedmiotowego ujęcia, spełniających warunki określone w przepisach odrębnych;

- 5) rolniczego wykorzystania ścieków;
- 6) lokalizowania składowisk odpadów niebezpiecznych, innych niż niebezpieczne i obojętne oraz obojętnych
- 7) składowania opakowań po nawozach i środkach ochrony roślin;
- 8) przechowywania lub składowania odpadów promieniotwórczych;
- 9) lokalizowania magazynów produktów ropopochodnych, oraz innych substancji, a także rurociągów do ich transportu;
- 10) mycia pojazdów mechanicznych.

Zgodnie z uchwałą Nr XXXVIII/739/202 Rady Miasta Kielce z dnia 17 grudnia 2020 r. w sprawie wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji Kielce (Dz. Urz. Woj. Świąt. z 2020 r. poz. 4850) miejscowości: Bolechowice, Kowala, Kowala Mała, Nowiny, Sitkówka, Słowik, Trzcianki, Szewce, Zawada Wola Murowana Zagrody, Zgórsko położone są w aglomeracji Kielce o równoważnej licznie mieszkańców (RLM) 254 686 z oczyszczalnią ścieków "Sitkówka" zlokalizowaną na terenie miejscowości Nowiny, w powiecie Kieleckim, województwo Świętokrzyskie.

Gmina położona jest na Głównych Zbiornikach Wód Podziemnych (GZWP):

- 1) GZWP nr 417 Kielce. Zbiornik budują głównie środkowo-dewońskie wapienie oraz dolomity spękanie i skrasowiałe charakteryzujące się dobrymi parametrami hydrogeologicznymi: wodoprzepuszczalnością $500-1000 \text{ m}^2/24\text{h}$, wydajnością $30-120 \text{ m}^3/\text{h}$ i wysoką jakością wody;
- 2) GZWP nr 418 Gałęzice-Bolechowice-Borków. Zbiornik posiada charakter szczelinowo-krasowy, o zasobach dyspozycyjnych $792 \text{ m}^3/\text{h}$. Skałami wodonośnymi są: wapienie, dolomity (dewon środkowy). Zbiornik nie posiada szczegółowej dokumentacji hydrogeologicznej. Zachodnie tereny gminy (rejon Sukowa i Marzysza) wchodzące w obręb GZWP (nr 418) „Synkliny Gałęzicko – Bolechowicko – Borkowskiej” są traktowane jako perspektywiczne dla zaopatrzenia w wodę Kielc. W 1994 r. dla rejonu tego zostały ustalone i zatwierdzone przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa decyzją znak: KDH/013/5852/95r. z dnia 1995.09.28 zasoby w kategorii B:
 - a) eksploatacyjne $Q_{E(S)} = 626,0 \text{ m}^3/\text{h}$, przy depresji 9,5 do 34,5 m,
 - b) dyspozycyjne $Q_{D(S)} = 790,0 \text{ m}^3/\text{h}$,

z utworu dewonu środkowego i czwartorzędu na obszarze o powierzchni $72,9 \text{ km}^2$ na okres 10 lat licząc od daty rozpoczęcia eksploatacji. Zasoby tego zbiornika należy chronić między innymi poprzez kompleksowe rozwiązanie gospodarki wodno-ściekowej, co przyczyni się, że wody zbiornika nie zostaną zanieczyszczone. Zbiornik ten obejmuje centralną część Niecki Gałęzicko-Bolechowicko-Borkowskiej stanowiącej zbiornik wodonośny służący zbiorowemu zaopatrzeniu w wodę dla gmin Sitkówka-Nowiny, Kielce, Chęciny, Piekoszów, Morawica i Daleszyce.

Zgodnie z II aktualizacją planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, zatwierdzoną rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. z 2023 r., poz. 300), która weszła w życie w dniu 17 lutego 2023 r. obszar objęty projektem położony jest w Jednolitej Części Wód Podziemnych o kodzie GW2000101 położonej w regionie wodnym Górnej-Zachodniej Wisły podlegającej pod Zarząd Zlewni w Kielcach oraz RZGW w Krakowie. Jest to jednolita część wód monitorowana, charakteryzująca się dobrym stanem chemicznym oraz ilościowym. Stan JCWPd - dobry. Wskaźniki determinujące stan JCWPd: chemiczny i ilościowy: nie dotyczy. Rodzaj presji determinującej stan wód w obrębie danej JCWPd: ilościowa. Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego: zagrożona ilościowo. Przeznaczona jest do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi. Cele środowiskowe: dobry stan chemiczny i dobry stan ilościowy. W planie zapisane zostały działania uzupełniające w kategorii działań:

- 1) rolnictwo (ograniczenie zużycia wody w rolnictwie), poprzez przeprowadzenie szkoleń dla prowadzących działalność rolniczą w zakresie możliwości zastosowania wodooszczędnych technik nawadniania gruntów ornych oraz sposobów retencjonowania i zagospodarowania wód opadowych w rolnictwie wraz z przekazaniem informacji o możliwych programach pozyskiwania środków na realizację działań w dowiązaniu do specyfiki produkcji rolnej;

- 2) przemysł (ograniczenie wody w przemyśle) poprzez przeprowadzenie szkoleń dla prowadzących działalność rolniczą w zakresie możliwości zastosowania wodooszczędnych technik nawadniania gruntów ornych oraz sposobów retencjonowania i zagospodarowania wód opadowych w rolnictwie wraz z przekazaniem informacji o możliwych programach pozyskiwania środków na realizację działań w dowiązaniu do specyfiki produkcji rolnej;
- 3) gospodarka komunalna (grupa działań: pozostałe) poprzez sporządzenie (na podstawie decyzji właściwego organu administracji geologicznej określającej potrzebę i termin przedłożenia dodatku do dokumentacji geologicznej) dodatku do dokumentacji hydrogeologicznej ustalającej zasoby eksploatacyjne ujęcia wód podziemnych;
- 4) gospodarka komunalna (grupa działań: administracja), weryfikacja zasobów eksploatacyjnych ujęć wód podziemnych ustalonych na podstawie dokumentacji hydrogeologicznych wykonanych przed 2004 r., opis działania wykonanie analizy obejmującej identyfikację ujęć wód podziemnych o zasobach eksploatacyjnych znacznie przekraczających średni rzeczywisty pobór w poprzednim cyklu planistycznym, złożenie wniosków o weryfikację zasobów eksploatacyjnych ujęć wód podziemnych w trybie wykonania dodatku do dokumentacji hydrogeologicznej, do właściwych organów administracji geologicznej;
- 5) inne (grupa działań administracyjna), dodatkowy przegląd udzielonych pozwoleń wodnoprawnych związanych z poborem wód podziemnych, dodatkowy przegląd pozwoleń wodnoprawnych, uwzględniający faktyczne zapotrzebowanie na wodę oraz dostępne zasoby wód podziemnych, a nie możliwości techniczne poboru wody z ujęcia;
- 6) gospodarka komunalna (grupa działań: pozostałe), weryfikacja zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych, opracowanie dokumentacji hydrogeologicznej ustalającej zasoby dyspozycyjne wód podziemnych dla rejonu eksploatacji (RE) Kielce.

Termin osiągnięcia celów środowiskowych w perspektywie do końca 2027 r.?

Powiązanie JCWPd z JCWP: RW200003216299; RW200003216449; RW200003216459; RW20000321648295; RW200006- 21639; RW200006216433; RW2000062164389; RW20000621644339; RW2000062164469; RW2000062164529; RW20000621648249; RW20000621648269; RW20000621648289; RW20- 000621648294; RW20000621649.

V.2.1 Jakość wód podziemnych

W ramach regionalnego monitoringu jakości wód podziemnych prowadzonego przez WIOŚ w 2020 r., na terenie gminy Nowiny była analizowana jakość wód w dwóch punktach pomiarowych:

- 1) studnia głębinowa nr 5a, położona na terenie Nowin (Cementownia Nowiny), ujmująca wody poziomu dewonu średniego i górnego na głębokościach od 63,2 do 108,0 m (nr punktu w sieci RMWP – 65);
- 2) studnia głębinowa nr T₃ na terenie Kowali (ZPW Trzuskawica), ujmująca wody poziomu dewonu średniego i górnego na głębokościach od 60,8 do 108,8 m (nr punktu w sieci RMWP – 66).

Według standardów określonych Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 11 lutego 2004 r. (patrz rozdział VIII.1.1), wody studni w Nowinach były klasy II, a studni Trzuskawice – klasy III. Oznacza to, że wody te spełniają wymagania określone dla wód przeznaczonych do spożycia, przy czym wartości biologicznych wskaźników jakości wody wykazują niewielki wpływ oddziaływań antropogenicznych na jakość wód studni w Nowinach i umiarkowany wpływ na jakość wód w studni w Trzuskawicy.

VI Klimat

Pod względem klimatycznym obszar gminy leży w centrum Krainy Gór Świętokrzyskich charakteryzującej się klimatem ostrzejszym w stosunku do obszarów sąsiednich. Występują tu większe opady, niższe temperatury średnie i dłuższy czas zalegania pokrywy śniegowej. Warunki klimatyczne noszą cechy typowe dla wyżyn małopolskich. Cechą specyficzną są korzystne warunki nasłonecznienia południowych stoków gór, co stwarza szczególnie ciepły mikroklimat.

Średnia temperatura najchłodniejszego miesiąca (stycznia) wynosi - 3,5 °C a średnia najcieplejszego miesiąca (lipca) + 18 °C. Średnioroczna temperatura wynosi 7,5 °C i jest wyraźnie niższa od średniej rocznej

dla Polski (8,2°C). Przeciętna długość trwania zimy wynosi 96 dni a lata 87 dni. Okres wegetacji trwa 265 dni.

Średni opad roczny wynosi 660 mm, pokrycie śnieżne obserwowane jest przez 86 dni. Liczba dni pochmurnych (121) jest dwukrotnie wyższa od pogodnych (60). Przymrozki pojawiają się na początku października a zanikają w połowie maja. Wilgotność względem powietrza zbliżona jest do przeciętnej Polski i wynosi 80 %. Najwyższe wartości dominują zimą (grudzień - luty) a najniższe wiosną (kwiecień - czerwiec). Mgły występują przeciętnie 30 razy, dni pogodne 35 razy a pochmurne 185 razy. Najbardziej pogodnym okresem jest kwiecień - maj a najbardziej pochmurnym grudzień. Mgły najczęściej występują w październiku i listopadzie a najrzadziej w czerwcu i lipcu.

Kierunki i rozkład wiatru w ciągu roku warunkowane są ogólną cyrkulacją powietrza atmosferycznego oraz w mniejszym stopniu ukształtowaniem terenu. W rejonie gminy przeważają wiatry zachodnie (ok. 16 %) a następnie południowe i południowo-wschodnie (ok. 12-13 %). Najrzadziej wieją wiatry z kierunku północnego (4 %) i północno-wschodniego (5 %). Cisie na terenie gminy stanowią ok. 16 %.

VI.1 Jakość powietrza atmosferycznego

Strefa powiatu kieleckiego została zaliczona do klasy ogólnej A, a także do klas A dla poszczególnych zanieczyszczeń tj. SO₂, NO₂, PM₁₀, Pb, C₆H₆, CO i O₃ z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia.

Także w zakresie kryteriów ustanowionych dla ochrony roślin strefa powiatu kieleckiego została zaliczona do klasy ogólnej A i do klas A dla poszczególnych zanieczyszczeń tj. SO₂, NO_x i O₃.

VII Klimat akustyczny

Na terenie gminy nie prowadzono badań poziomu hałasu. Ponadnormatywny poziom hałasu występuje w otoczeniu szlaków komunikacji kołowej i dotyczy dróg o znacznym natężeniu ruchu biegnących wśród zwartej zabudowy.- droga wojewódzka nr 762. Małe natężenie ruchu na pozostałych drogach przebiegających wzdłuż ciągów gęstej zabudowy pozwala wnioskować o zachowaniu obowiązujących standardów klimatu akustycznego. Innym źródłem hałasu są roboty strażowe wraz z ich sygnałami ostrzegawczymi prowadzone zgodnie z planem ruchu w ramach eksploatacji prowadzonej w kamieniołomach.

VIII Szata roślinna

Gmina Nowiny zaliczana jest do obszarów o wysokiej lesistości. Lasy odgrywają wiodącą rolę w strukturze przyrodniczej gminy, są bowiem najważniejszym ogniwem wiążącym główne komponenty środowiska. Tworzą węzły ekologiczne o wybitnych walorach przyrodniczych, oraz leśne korytarze ekologiczne umożliwiające rozprzestrzenianie się gatunków. Ponadto, obszary leśne spełniają różnego rodzaju funkcje przyrodnicze, tj. zapewniają barierę ochronną pozostałym komponentom przyrody, stanowią źródło surowców dla wielu gałęzi gospodarki i są cennym walorem dla turystyki.

Przeważającą większość lasów na terenie gminy stanowią lasy państwowe. Struktura własności lasów na terenie gminy została przedstawiona w poniższej tabeli:

Tabela. Struktura własności lasów.

wyszczególnienie	powierzchnia
• gmina	4562. ha
• lasy ogółem w tym:	1829 ha
las państwowe	1693 ha
las niepaństwowe	136 ha

Na terenie gminy Nowiny lasy Skarbu Państwa tworzą 6 kompleksów:

- Szewce-Zawada,
- Słowik,
- Czerwona Góra,
- Kowala I,
- Kowala II,

- Kowala III.

Kompleksy „Szewce-Zawada”, „Słowik” i „Czerwona Góra” są kompleksami wielkopowierzchniowymi i tworzą zwarty maszyn dominujący w użytkowaniu terenu w zachodniej części gminy. Łączą się z lasami na terenie gmin sąsiednich. Natomiast kompleksy Kowala I, II i III są kompleksami małopowierzchniowymi i izolowanymi od innych lasów. Położone są na wschodnim skraju gminy w rejonie Trzuskawicy.

Masyw zachodni zajmuje ok. 1500 ha i porasta zbocza Pasma Zgórskiego i Pośłowickiego oraz Bolechowickiego, gdzie spełnia ważne funkcje przyrodnicze:

- ochrania gleby przed zmywaniem i wyjałowieniem przez wody opadowe,
- stabilizuje stoki chroniąc je przed ruchami masowymi,
- reguluje stosunki wodne a także zmniejsza spływ powierzchniowy.

Kompleks zachodni tworzą żyzne siedliska lasów świeżych, lasów mieszanych świeżych i lasów wyżynnych, z enklawami mniej żyznych borów mieszanych i towarzyszących ciekom i zagłębieniom bezodpływowym - olsów.

W drzewostanie kompleksu Zawada-Szewce przeważa sosna, ale znaczny jest też udział jodły i buka. Jako domieszki w drzewostanach występują dęby, brzozy i graby. Przeważają drzewostany dojrzałe w wieku ponad 50 lat, z enklawami drzewostanów ponad stuletnich. W podszycie lasów tworzących ten kompleks odnawia się buk i dąb, którym towarzyszą jarzębina, kruszyna, trzmielina, dereń. Sporadycznie w podszycie odnawia się świerk, lipa i grab.

Kompleks „Czerwona Góra” tworzą drzewostany bukowo-sosnowe z domieszką grabu i jodły. Wiek drzewostanów nie przekracza 50 lat.

Kompleks „Słowik” stanowią drzewostany bukowe i sosnowe z domieszką jodły, dębu, modrzewia i lipy. Wiek drzewostanów jest zróżnicowany, ale przeważają drzewostany dojrzałe w wieku ponad 70 lat.

Kompleksy Kowala I, II i III o łącznej powierzchni ok. 210 ha, zajmują siedliska uboższe z przewagą boru mieszanego świeżego. Przeważają tutaj drzewostany sosnowe z niewielką domieszką drzew innych gatunków: dębu, świerka, brzozy. Kompleks Kowala I to drzewostany w wieku dojrzałym, w większości ponad 70 lat. Natomiast kompleksy Kowala II i III to drzewostany młode w wieku do 40 lat.

Drzewostany Kowala I, II i III są uszkodzone przez przemysł, ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo zarówno kamieniołomów jak i zakładów wapiennych Trzuskawica.

Zbiorowiskami nieleśnymi są różnorodne zespoły łąkowe, zbiorowiska wodne i bagienne, torfowiska, ciepłolubne murawy ksenotermiczne i zbiorowiska naskalne.

Istotne znaczenie dla funkcjonowania biologicznego obszaru gminy mają zarówno lasy masywu zachodniego jak i ciąg terenów zalewowych z łągami i olsami towarzyszący rzece Bobrzy i przecinający i wzbogacający przyrodniczo środkową część gminy.

Na terenie gminy występuje kilkaset gatunków roślin naczyniowych (50% gat. występujących w Polsce), wśród których wyróżniają się gatunki górskie oraz rośliny o charakterze ksenotermicznym, związane z ciepłym podłożem skał wapiennych. Wiele spośród tych gatunków to rośliny rzadkie i chronione. Spośród nich na uwagę zasługują: liczydło górskie, paprotnik, zanokcica, turzyca, zawilec, dzwonek syberyjski i gatunki atlantyckie (np. widłak, gnidosz).

W pozostałej części gminy, krajobraz jest w większości zdegradowany przez rozwijające się zakłady przemysłowe i górnicze. Pomimo stosowania urządzeń odpylających roślinność w bezpośrednim sąsiedztwie zakładów, przykryta jest warstwą pyłu. Mogą tutaj rosnąć jedynie nieliczne gatunki roślin. Z drzew są to przede wszystkim wierzby i topole, a z roślin zielnych - trawy.

IX Świat zwierząt

Bogaty jest świat fauny, choć nie ma tu ostoje zwierzyny, ani wyraźnie zaznaczających się rejonów bytowania fauny. Ze zwierząt pospolitych spotkać tu można: zające, sarny, dziki, lisy, a także kuny leśne. Ptaków jest blisko 150 gatunków (wraz z czarnymi bocianami, żurawiami, sokołami, krogulcami).

Bogato reprezentowana jest fauna owadów trzmiele i błonkówki, chrząszcze z rodzaju biegacze i tęczników, motyle dzienne (paź królowej i paź żeglarz, mieniaki (strużnik i tęczowiec), rusalki (admiral, osetnik, pokrzywnik, sadownik, pawie oczko i wierzbowiec). Kserotermiczne murawy zamieszkuje bardzo rzadki gatunek - skalnik stepowy.

Stwierdzono również wiele gatunków ślimaków, w tym obserwuje się wyraźne przesuwanie się na północ

gatunków południowo-wschodnio-europejskich.

Ryby reprezentowane są przez najczęściej spotykane w polskich wodach gatunki m.in. brzanę, brzanę, płóc, karasia, ukleję, klenia, jazia, świnkę, sandacza, szczupaka, leszcza, lina, jelca, krapia, karpia, kielbia, śliza, a także zaliczanego do smoczkoustych minoga rzeczno.

Z płazów należy wymienić: traszki (zwyczajną i grzebieniastą), ropuchy, żaby, w tym jedyne przedstawiciela w Polsce żab nadrzewnych - rzekotkę drzewną oraz kumaka.

Gatunki gadów spotykane na obszarze gminy to jaszczurka żyworodna i zwinka, padalec oraz żmija zygzakowata i zaskroniec.

Świat ptaków reprezentują zarówno gatunki często spotykane w sąsiedztwie siedzib ludzkich, jak i należące do ginących i zagrożonych wyginięciem. Występują tu: sikorka, jaskółka, gołąb dzięcioł. Częsty jest kwiczoł, kos, szpak, sroka i kawka. Ale do najciekawszych i najcenniejszych należą coraz rzadsze w krajowej ornitofaunie: wodnik, derkacz, rybitwa czarna, remiz, słonka dudek, pójdzka, rycyk, bekas, kszczyk, zimorodek, dzierlatka, łabędź niemy, orzechówka, czapla biała, klęskowa, sieweczka rzeczna, strumieniówka, świerszczak, perkoz rdzawoszyi. Przedstawicielem drapieżników są: jastrząb, błotniak stawowy, pustułka.

Ptaki łowne reprezentują: kuropatwy, bażanty, cietrzewie.

Duże ssaki nie są zbyt liczne. Sporadycznie obserwuje się jelenie, dziki i sarny, częściej lisy i zające. Występuje tu wiewiórka, jeż i kret oraz nornice pospolite i myszy leśne. Odnotowano także ryjówkę aksamitną.

X Walory krajobrazowe

Na terenie gminy Nowiny występują krajobrazy terenów otwartych oraz krajobrazy terenów zurbanizowanych.

Krajobrazy terenów otwartych, występują w skrajnych częściach gminy w miejscowościach: Zawada i Szewce, częściowo Zagrody i Zgórsko, Bolechowice, Wola Murowana oraz Kowala, gdzie są one związane z występującą tutaj mozaiką terenów rolnych i leśnych, oraz w miejscowościach Sitkówka, Trzcianki i Zagrody, gdzie są związane z krajobrazem doliny rzeki Bobrzy. Na szczególną uwagę zasługuje tutaj wnętrze krajobrazowe tworzone przez obszary wsi Zawada i Szewce, które całkowicie jest izolowane widokowo od terenów sąsiednich przez masywy zadrzewień na pasmach wzniesień.

W środkowej części gminy przeważają krajobrazy terenów zurbanizowanych, zarówno przemysłowe, gdzie dominują wielkogabarytowe instalacje przemysłowe jak i podmiejskie, a nawet miejskie, gdzie dominuje zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna, przemysłowa i usługowa.

XI Ochrona środowiska przyrodniczego

XI.1 Obszary i obiekty chronione

Na terenie gminy Nowiny wyznaczono następujące formy ochrony przyrody określone ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody:

- 1) Rezerwat przyrody nieożywionej Góra Żakowa;
- 2) Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy;
- 3) Chęcińsko-Kielecki Obszar Chronionego Krajobrazu położony na otulinie Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego;
- 4) Obszar Natura 2000 Wzgórza Chęcińsko – Kieleckie PLH260041;
- 5) Pomnik przyrody nieożywionej „Kowala”.

Rezerwat przyrody nieożywionej "Góra Żakowa" położony jest w sołectwie Szewce. Utworzony w 1999 r. rozporządzeniem Nr 12/99 Wojewody Świętokrzyskiego rezerwat zajmuje powierzchnię 50,41 ha lasów Skarbu Państwa. Obowiązująca podstawa prawna Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z dnia 20.09.2017 r. w sprawie rezerwatu przyrody Góra Żakowa (Dz. Urz. Woj. Świet. z 2017 r. poz. 2849). Celem Ochrony rezerwatu jest zachowanie pozostałości dawnego górnictwa skalnego i kruszcowego, naturalnych wapiennych form skałkowych oraz lasu kserotermicznego z licznymi gatunkami roślin chronionych. Ochroną prawną objęte są

tutaj powierzchniowe i podziemne pozostałości górnictwa skalnego i kruszcowego rud ołowiu, naturalne wapienne formy skałkowe oraz las kserotermiczny. Na tym terenie wśród urwisk, załomów i bloków skalnych występuje roślinność prawnie chroniona tj.: lilia złotogłów, podkolan biały, konwalia majowa, orlik pospolity, wawrzynek wilczełyko. Dla rezerwatu określony został następujące typy i podtypy:

- ze względu na dominujący przedmiot ochrony: typ - Geologiczny i glebowy, podtyp: skał, minerałów, osadów, gleb i wydm;
- ze względu na główny typ ekosystemu: typ - Leśny i borowy, podtyp - lasów wyżynnych.

Na terenie rezerwatu obowiązują następujące zakazy:

- pozyskiwania, niszczenia lub uszkodzania drzew i innych roślin, z wyjątkiem przypadków uzasadnionych potrzebami gospodarstwa rezerwatowego ujętych w planie ochrony;
- zbioru wszystkich dziko rosnących roślin, a w szczególności owoców, nasion i grzybów, z wyjątkiem zbioru nasion na potrzeby hodowli lasu;
- pozyskiwania ściółki leśnej;
- polowania, chwytania, płoszenia i zabijania dziko żyjących zwierząt, niszczenia nor i legowisk zwierzęcych, gniazd ptasich i wybierania jaj;
- wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów i innych nieczystości, innego zanieczyszczania wód i gleby oraz powietrza;
- wydobywania, usuwania, przemieszczania skał i minerałów;
- niszczenia gleby lub zmiany sposobu jej użytkowania;
- zakłócania ciszy;
- palenia ognisk;
- stosowania środków chemicznych;
- zmiany stosunków wodnych;
- umieszczania na określonych przedmiotach lub obszarach objętych ochroną tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków nie związanych z ochroną rezerwatu, z wyjątkiem znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa;
- wstępu na teren rezerwatu, poza miejscami wyznaczonymi przez Wojewodę;
- ruchu pojazdów poza drogami publicznymi.

Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy położony na terenie sołectw Szewce, Zgórsko-Zagrody obejmuje 1969 ha lasów Skarbu Państwa oraz terenów rolnych i zabudowanych w enklawie śródlęsnej Szewce-Zawada i część północno-wschodnią terenów rolnych i zabudowanych sołectwa Zgórsko-Zagrody, na północ od drogi powiatowej nr 0278T. Ustanowiony w 1996 r. Park obejmuje następujące kompleksy leśne Nadleśnictwa Kielce:

- Kompleks Szewce-Zawada;
- Kompleks Słowik;
- Kompleks Czerwona Góra.

Zgodnie z Uchwałą Nr XXVI/371/16 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 26 września 2016 r. w sprawie utworzenia Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Święt. z 2016 r. poz. 2914 ze zm.) na terenie tym zabrania się:

- 1) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 2) umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i łowieckiej,

- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych,
- 4) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej,
- 5) likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych,
- 6) wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych,
- 7) prowadzenia chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową;

Do szczególnych celów ochrony Parku należy:

- 1) zachowanie cennych biocenoz z chronionymi i rzadkimi gatunkami flory i fauny,
- 2) zachowanie różnorodności geologicznej, w tym obszarów występowania krasu,
- 3) racjonalne wykorzystanie zasobów złóż kopalin,
- 4) zachowanie naturalnych fragmentów ekosystemów wodnych (rozlewisk i starorzeczy),
- 5) zachowanie populacji roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową,
- 6) zachowanie siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, w tym w szczególności muraw kserotermicznych i torfowisk,
- 7) zachowanie układów i obiektów zabytkowych, a także licznych miejsc pamięci narodowej,
- 8) preferowanie zabudowy nawiązującej do regionalnej tradycji i otaczającego krajobrazu,
- 9) zachowanie wartości historycznych, kulturowych i etnograficznych,
- 10) zachowanie istniejących punktów i ciągów widokowych,
- 11) ograniczenie negatywnego wpływu działalności gospodarczej na krajobraz.

Chęcińsko - Kielecki Obszar chronionego Krajobrazu, położony na otulinie Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego. Zasady ochrony obowiązujące na tym terenie reguluje uchwała Nr XLIX/877/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie Chęcińsko-Kieleckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Św. z 2014 r. poz. 3151) zgodnie, z którą w obszarze chronionym wyznaczone zostały strefy krajobrazowe "A", "B" i "C".

Strefa krajobrazowa "A" obejmuje tereny dolin rzecznych i cieków pełniące funkcje korytarzy ekologicznych oraz torfowiska i inne tereny podmokłe, w tym lasy łęgowe, a także zalesione jary lessowe z obecnymi na ich dnie ciekami wraz z terenami przyległymi; są to obszary o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, często siedliska chronione, skupiające rzadkie i chronione gatunki roślin i zwierząt, a jednocześnie tereny bardzo wrażliwe na zmiany dokonywane w środowisku; strefa ta posiada najwyższy rygor ochronny;

Strefa krajobrazowa "B" obejmuje tereny kompleksów leśnych (z wyłączeniem lasów łęgowych i olsów, które zostały zaliczone do strefy A), murawy kserotermiczne i napiaskowe; są to siedliska niezależne od poziomu wód gruntowych; obejmują tereny cenne przyrodniczo, często siedliska chronione, skupiające rzadkie i chronione gatunki roślin i zwierząt; strefa posiada wysoki rygor ochronny;

Strefa krajobrazowa "C" obejmuje obszary poza strefami A i B; tereny zabudowy, użytkowane rolniczo, przekształcone przez człowieka; strefa odznacza się najniższym rygorem ochronnym.

W strefie krajobrazowej "A":

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;

- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 4) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybicka;
- 5) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 6) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybickiej.

Powyższe zakazy nie dotyczą:

- 1) zakazu określonego w pkt. 2, realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których procedura dotycząca oceny oddziaływania na środowisko wykazała brak znacząco negatywnego wpływu na ochronę przyrody obszaru chronionego krajobrazu;
- 2) zakazu określonego w pkt. 2 i 4, realizacji inwestycji w zakresie budowy urządzeń elektrowni wodnych poza głównym nurtem rzeki;
- 3) zakazu określonego w pkt. 3, zadrzewień śródpolnych występujących na gruntach oznaczonych w ewidencji gruntów inaczej niż: Lz, Lz-R, Lz-Ł, Lz-Ps;
- 4) zakazu określonego w pkt. 3, w przypadku zadrzewień przydrożnych kolidujących z zapewnieniem dostępu (zjazdu) z nieruchomości do drogi publicznej;
- 5) terenów objętych ustaleniami studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, dla których przeprowadzona ocena oddziaływania na środowisko wykazała brak znacząco negatywnego wpływu na ochronę przyrody obszaru chronionego krajobrazu.

W strefie krajobrazowej "B" obowiązują następujące zakazy:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybicką i łowiecką;
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;
- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 4) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych.

Zakazy, o których mowa powyżej nie dotyczą:

- 1) zakazu określonego w pkt. 2, realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których procedura dotycząca oceny oddziaływania na środowisko wykazała brak znacząco negatywnego wpływu na ochronę przyrody obszaru chronionego krajobrazu;
- 2) zakazu określonego w pkt. 2, realizacji inwestycji w zakresie budowy urządzeń elektrowni wodnych poza głównym nurtem rzeki;
- 3) zakazu określonego w pkt. 3, zadrzewień śródpolnych występujących na gruntach oznaczonych w ewidencji gruntów inaczej niż: Lz, Lz-R, Lz-Ł, Lz-Ps;

- 4) zakazu określonego w pkt. 3, w przypadku zadrzewień przydrożnych kolidujących z zapewnieniem dostępu (zjazdu) z nieruchomości do drogi publicznej;
 - 5) terenów objętych ustaleniami studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, dla których przeprowadzona ocena oddziaływania na środowisko wykazała brak znacząco negatywnego wpływu na ochronę przyrody obszaru chronionego krajobrazu.
- W strefie krajobrazowej "C" nie ustalono zakazów.

Na terenie strefy krajobrazowej **A** ustala się następujące cele i działania w zakresie czynnej ochrony ekosystemów:

- a) ochrona stanowisk chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów;
 - edukacja ekologiczna,
 - ochrona poprzez zapewnienie właściwego stanu siedlisk,
- b) zachowanie cennych ekosystemów;
 - utrzymanie lub przywrócenie tradycyjnego użytkowania półnaturalnych zbiorowisk roślinnych (łąki, murawy) m.in. poprzez promowanie i wdrażanie programów rolno-środowiskowych,
 - prowadzenie zrównoważonej gospodarki leśnej; dążenie do zachowania właściwych parametrów siedlisk leśnych; zachowanie powierzchni starodrzewi poprzez wyłączenie z użytkowania,
- c) zachowanie dolin rzek i cieków w stanie zbliżonym do naturalnego;
 - utrzymywanie w niezmienionym stanie terenów zalewowych oraz odtworzenie polderów,
- d) utrzymanie ciągłości korytarzy ekologicznych;
 - uwzględnienie połączeń ekologicznych w planowaniu przestrzennym,
- e) zachowanie istniejącej mozaiki krajobrazu;
 - promowanie ekstensywnych systemów gospodarowania,
 - utrzymanie trwałego użytkowania gruntów rolnych,
- f) utrzymanie właściwego poziomu i jakości wód;
 - likwidacja części rowów melioracyjnych, odstąpienie od ich konserwacji,
 - rozbudowa zbiorczych systemów zaopatrzenia w wodę,
 - uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej,
 - tworzenie stref buforowych wzdłuż brzegów cieków poprzez odstąpienie od ich użytkowania i wprowadzenie pasów ochronnych roślinności,
 - ograniczenie zużycia nawozów sztucznych i środków ochrony roślin,
 - likwidacja nielegalnych wysypisk śmieci,
- g) ochrona powierzchni ziemi przed procesami erozyjnymi;
 - zalesianie lub utrzymywanie roślinności łąkowej i murawowej na terenach najbardziej narażonych na erozję,
 - stosowanie orki w poprzek stoku na terenach użytkowanych rolniczo,
- h) ochrona atrakcyjnych panoram i wnętrz widokowych;
 - powstrzymywanie procesów naturalnej i wtórnej sukcesji,
 - uwzględnianie w planowaniu przestrzennym zachowania stref dalekiego widoku.

Na terenie strefy krajobrazowej **B** ustala się następujące cele i działania w zakresie czynnej ochrony ekosystemów:

- a) ochrona stanowisk chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów;
 - edukacja ekologiczna,
 - ochrona poprzez zapewnienie właściwego stanu siedlisk,
- b) zachowanie cennych ekosystemów;
 - utrzymanie lub przywrócenie tradycyjnego użytkowania półnaturalnych zbiorowisk roślinnych (łąki, murawy) m.in. poprzez promowanie i wdrażanie programów rolno-środowiskowych,
 - prowadzenie zrównoważonej gospodarki leśnej; dążenie do zachowania właściwych parametrów siedlisk leśnych; zachowanie powierzchni starodrzewi poprzez wyłączenie

z użytkowania,

c) ochrona dużych kompleksów leśnych i stref ekotonowych;

- odnawianie drzewostanów zgodnych z typem siedliska,
- zapobieganie fragmentacji obszarów leśnych przy realizacji inwestycji,
- zachowanie i zwiększanie powierzchni zalesionych; zalesianie poza powierzchniami cennych przyrodniczo siedlisk,

d) utrzymanie ciągłości korytarzy ekologicznych;

- uwzględnienie połączeń ekologicznych w planowaniu przestrzennym,

e) zachowanie istniejącej mozaiki krajobrazu;

- promowanie ekstensywnych systemów gospodarowania,
- utrzymanie trwałego użytkowania gruntów rolnych,

f) ochrona powierzchni ziemi przed procesami erozyjnymi;

- zalesianie lub utrzymywanie roślinności łąkowej i murawowej na terenach najbardziej narażonych na erozję,

- stosowanie orki w poprzek stoku na terenach użytkowanych rolniczo,

g) ochrona atrakcyjnych panoram i wnętrz widokowych;

- powstrzymywanie procesów naturalnej i wtórnej sukcesji,
- uwzględnianie w planowaniu przestrzennym zachowania stref dalekiego widoku,

h) zachowanie wartości kulturowych obszaru;

- promowanie w budownictwie i zagospodarowaniu przestrzennym tradycyjnego stylu architektonicznego budownictwa,
- rewitalizacja obiektów zabytkowych,
- poszerzanie ewidencji obiektów zabytkowych.

Na terenie strefy krajobrazowej C ustala się następujące cele i działania związane z ochroną krajobrazową i kulturową:

a) ochrona walorów przyrodniczych;

- edukacja ekologiczna,
- uwzględnienie połączeń ekologicznych w planowaniu przestrzennym,

b) zachowanie istniejącej mozaiki krajobrazu;

- promowanie ekstensywnych systemów gospodarowania,
- utrzymanie trwałego użytkowania gruntów rolnych poza granicami administracyjnymi miast,

c) ochrona powierzchni ziemi przed procesami erozyjnymi;

- zalesianie lub utrzymywanie roślinności łąkowej i murawowej na terenach najbardziej narażonych na erozję,

- stosowanie orki w poprzek stoku na terenach użytkowanych rolniczo,

d) ochrona atrakcyjnych panoram i wnętrz widokowych;

- powstrzymywanie procesów naturalnej i wtórnej sukcesji,
- uwzględnianie w planowaniu przestrzennym zachowania stref dalekiego widoku,

e) zachowanie wartości kulturowych obszaru;

- promowanie w budownictwie i zagospodarowaniu przestrzennym tradycyjnego stylu architektonicznego budownictwa,
- rewitalizacja obiektów zabytkowych,
- poszerzanie ewidencji obiektów zabytkowych.

Obszar Natura 2000 Wzgórza Chęcińsko-Kieleckie PLH260041 - Ostoja położona na Wyżynie Małopolskiej, w południowo - zachodniej części krainy Gór Świętokrzyskich. Na terenie tym występują rozległe doliny rzeczne, które otoczone są odkrytymi grzbiecami góorskimi. Ostoja charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu oraz występowaniem zjawisk krasowych związanych ze skałami węglanowymi. Procesy krasowe doprowadziły tu do utworzenia wielu jaskiń m.in. słynnej w całej Polsce jaskini Raj. Jaskinia ta utworzona została w wapieniach pochodzących z okresu środkowego dewonu, które ok. 360 milionów lat temu powstały na dnie płytkiego morza. Choć jest to niewielka jaskinia wyróżnia się ona

wśród polskich jaskiń bogatą i dobrze zachowaną szatą naciekową. Długość korytarzy jaskini wynosi około 240 m, z czego do zwiedzania udostępnione jest ok. 180 m. Obszar ostoi ma wyjątkowe walory geologiczne oraz geomorfologiczne. Często teren ten nazywany jest "rajem dla geologów". Związane jest to z intensywną eksploatacją surowców skalnych w przeszłości i odsłonięciem wyjątkowych walorów przyrody nieożywionej. Na terenie tym występują skały z prawie wszystkich okresów geologicznych, od kambru (paleozoik) po holocen (kenozoik). Spośród 4 rezerwatów przyrody występujących na terenie ostoi, aż 3 są rezerwatami geologicznymi. Szata roślinna ostoi charakteryzuje się bogactwem i dużym zróżnicowaniem. Wśród siedlisk leśnych występują bory sosnowe i mieszane, dąbrowy, grądy, olsy i łągi. Na stromych zboczach wzniesień i w kamieniołomach utrzymują się ciepłolubne murawy zwane murawami kserotermicznymi, a w dolinach - łąki i pola uprawne. Na terenie ostoi zidentyfikowano 6 rodzajów siedlisk ważnych dla Europy. Największą powierzchnię z nich zajmują murawy kserotermiczne (8%) i świetlista dąbrowa (8%). Na terenie ostoi występują 23 gatunki zwierząt cennych dla ochrony przyrody w Europie. Rośnie tu ponad 1000 gatunków flory naczyniowej, w tym 69 gatunków chronionych oraz 42 gatunki rzadkie i zagrożone w Polsce lub lokalnie. Spośród roślin cennych z europejskiego punktu widzenia występują tu: sasanka otwarta i storczyk - obuwik pospolity. Znajdują się tu również liczne stanowiska rzadkich bezkręgowców m.in. cennych dla UE motyli - modraszka teleiusa i czerwonończyka nieparka. Jaskinie są miejscem zimowania wielu gatunków nietoperzy - spośród których najcenniejsze są zimowiska mopka, nocka Bechsteina i nocka dużego. Zinwentaryzowane zostały tu następujące siedliska przyrodnicze:

- grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*),
- ciepłolubne dąbrowy (*Quercetalia pubescenti-petraeae*)*,
- murawy kserotermiczne (*Festuco-Brometea* i ciepłolubne murawy z *Asplenion septentrionalis-Festucion pallentis*)* - priorytetowe są tylko murawy z istotnymi stanowiskami storczyków,
- niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*),
- łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródliskowe)*,
- ziołorośla górskie (*Adenostylion alliariae*) i ziołorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*),
- wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi,
- jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (*Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani*)*,
- bory i lasy bagienne (*Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum*, *Pino mugo-Sphagnetum*, *Sphagno girgensohnii-Piceetum* i brzozowo-sosnowe bagienne lasy borealne)*,
- łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (*Ficario-Ulmetum*),
- wyżynny jodłowy bór mieszany (*Abietetum polonicum*),
- ciepłolubne buczyny storczykowe (*Cephalanthero-Fagenion*),
- kwaśne buczyny (*Luzulo-Fagenion*),
- jaskinie nieudostępnione do zwiedzania,
- wapienne ściany skalne ze zbiorowiskami *Potentilletalia caulescentis*,
- torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*),
- zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*),
- ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe (*Koelerion glaucae*)*,
- starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*,

- twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic Charetea,
- brzegi lub osuszane dna zbiorników wodnych ze zbiorowiskami z Littorelletea, Isoëto-Nanojuncetea,
- sosnowy bór chrobotkowy (Cladonio-Pinetum i chrobotkowa postać Peucedano-Pinetum),

oraz ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej, w tym gatunki priorytetowe): bąk [ptak], błotniak stawowy [ptak], bocian biały [ptak], bocian czarny [ptak], bóbr europejski [ssak], czapla biała [ptak], derkacz [ptak], dzięcioł czarny [ptak], dzięcioł średni [ptak], dzięcioł zielonosiwy [ptak], gąsiorek [ptak], jarzębatka [ptak], kraska [ptak], lelek [ptak], lerka [ptak], łabędź krzykliwy [ptak], mopek [ssak], muchołówka białoszyja [ptak], muchołówka mała [ptak], nocek Bechsteina [ssak], nocek duży [ssak], orlik krzykliwy [ptak], ortolan [ptak], puszczyk uralski [ptak], świergotek polny [ptak], trzmiełojad [ptak], wydra [ssak], zimorodek [ptak].

Dla obszaru ustanowiony został plan zadań ochronny zatwierdzony zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z dnia 25 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Wzgórza Chęcińsko-Kieleckie PLH260041 (Dz. Urz. Woj. Święt. z 2014 r. poz. 1478 ze zm.).

W stosunku do terenu, o którym mowa powyżej zabrania się podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności:

- 1) pogarszania stanu siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000,
- 2) wpływania negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000,
- 3) pogarszania integralności obszaru Natura 2000 lub jego powiązań z innymi obszarami.

Dla ww. obszaru Natura 2000 zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z dnia 25 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Wzgórza Chęcińsko-Kieleckie PLH260041 (Dz. Urz. Woj. Świętokrzyskiego z 2014 r. poz. 1478), zmieniony zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z dnia 25 listopada 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Świętokrzyskiego z 2014 r. poz. 3281).

Pomnik przyrody nieożywionej „Kowala”.

W przekopie kolejowym w południowej części gminy Nowiny (sołectwo Kowala) znajduje się **pomnik przyrody nieożywionej „Kowala”**, który wpisany jest do rejestru województwa świętokrzyskiego pod numerem 223. Celem ochrony jest zachowanie ze względów dydaktyczno-naukowych odsłonięcia geologicznego prezentującego bardzo interesujący profil utworu franu (górny dewon), który należy do północnego skrzydła antykliny chęcińskiej.

Na terenie pomnika przyrody nieożywionej wprowadza się następujące zakazy:

- budowy obiektów kubaturowych i urządzeń infrastruktury technicznej w bezpośrednim sąsiedztwie pomnika;
- niszczenia skarp, w obrębie których znajduje się odsłonięcie uznane za pomnik;
- prowadzenia robót ziemnych, eksploatacji kopalni;
- niszczenia istniejącej roślinności;
- zanieczyszczenia terenu w otoczeniu skał;
- umieszczania tablic, ogłoszeń itp.

Obszar gminy Nowiny położony jest poza korytarzami ekologicznymi o znaczeniu krajowym.

XII Przyrodnicze predyspozycje

XII.1 Wytyczne dotyczące budownictwa mieszkaniowego i infrastruktury komunalnej

Korzystne warunki dla posadowienia budynków występują na wychodniach starszego podłoża, glin oraz piasków i żwirów lodowcowych, wodnolodowcowych i peryglacjalnych. Skały te występują na znacznych obszarach gminy. Niekorzystne warunki stwarzają wychodnie piasków eolicznych, lessów i lessów piaszczystych oraz osadów w dolinach rzecznych a także zbocza o nachyleniu powyżej 12 %. Obszary o korzystnych warunkach budowlanych w dużym stopniu pokrywają się z obszarami bezpośredniego zasilania głównego zbiornika wód podziemnych GZWP (418) Gałęzice - Bolechowice - Borków. Z tego powodu w całej gminie należy wykonać kanalizację, a w odosobnionych posesjach i gospodarstwach rolnych wybudować szczelne szamba. Należy również zlikwidować wszelkie dzikie wysypiska śmieci. Z zabudowy należy ponadto wykluczyć tereny udokumentowanych złóż kopalin, obszarów górniczych, obszarów występowania gleb wysokich klas bonitacyjnych i lasów.

XII.2 Wytyczne dotyczące rolnictwa

Gleby wykorzystywane pod uprawy rolne, podobnie jak korzystne warunki budowlane, rozwinięte są na wychodniach skał starszego podłoża i utworach piaszczystych mających bezpośredni kontakt z poziomem wód głównego zbiornika wód podziemnych GZWP (418) Gałęzice - Bolechowice - Borków. Fakt ten zobowiązuje służby rolne do zwrócenia szczególnej uwagi na sposób nawożenia i stosowania środków ochrony roślin (dawki, rodzaj, stan nawozów i terminy ich wysiewania). Należy też zakazać na terenie gminy wykorzystywania ścieków do użyźniania gleby, lokalizacji mogielników środków ochrony roślin i przeterminowanych nawozów sztucznych, grzebania padłych zwierząt i prowadzenia ferm chowu zwierząt.

XII.3 Wytyczne dotyczące przemysłu

Dalsza lokalizacja zakładów przemysłowych na obszarze gminy jest ograniczona. W jej wschodniej części dominuje uciążliwy dla zamieszkałej ludności przemysł wydobywczo-przeróbczy materiałów budowlanych i uwzględniając obszary o udokumentowanych zasobach, obszary górnicze, leśne, rolne i budownictwo mieszkaniowe nie ma tu miejsca na większe zakłady przemysłowe. Również w części zachodniej pokrytej lasami i polami uprawnymi nie należy lokalizować żadnego przemysłu z wyjątkiem niewielkich zakładów związanych z przetwórstwem rolno-spożywczym, obsługą rolnictwa i zamieszkałą ludnością (warsztaty, stacje paliw, magazyny środków do produkcji rolnej, materiałów budowlanych itp.)

XII.4 Wytyczne dotyczące rekreacji

Walory rekreacyjno-turystyczne posiada w zasadzie tylko zachodnia część gminy położona w dolinie pomiędzy pokrytymi lasami Górami Zgóorskimi i Grzbietem Bolechowskim. Obszar ten znajduje się w obrębie Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego, posiada dobry dojazd drogą asfaltową Zgórsko- Szewce - Zawada i obwodnicą aglomeracji miejskiej Kielc na trasie Wiśniówka - Niewachłów - Chęciny. Przez obszar ten przebiegają dwa znakowane szlaki górskie ułatwiające piesze wędrówki turystyczne: szlak czerwony (Kielce - Karczówka

- Pasma Zgórskie - Czerwona Góra - Zelejowa - Chęciny) i niebieski (Kielce - Bukówka - Telegraf - Pasma Połownik - Pasma Zgórskie - Jaskinia Piekło - Chęciny). Przy granicy z

gminą Chęciny funkcjonuje udostępniony dla ruchu turystycznego rezerwat przyrody Jaskinia Raj. Obiekt ten o randze europejskiej przybliży zwiedzającym świat

podziemnego krasu podlegający specjalnym rygorom ochronnym.

Jednakże należy wykluczyć realizację dużych obiektów obsługi ruchu rekreacyjnego i turystycznego w sołectwie Szewce i lokować je albo przy drodze wojewódzkiej nr 762 lub w rejonie Nowiny w sąsiedztwie basenu „Perła” i kompleksu sportowego.

XIII Tereny, gdzie zagospodarowanie powinno być podporządkowane potrzebom funkcjonowania środowiska

Zdecydowanie poza działalnością inwestycyjną powinny się znaleźć obszary o najwyższych walorach przyrodniczych. Przeważająca część tych terenów jest już objęta ochroną w ramach Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny. Pozostają nie mniej wartościowe tereny wzdłuż rzeki Bobrzy z malowniczymi łąkami, predysponowane do funkcji rekreacyjnej, letniskowej, leśnej itp. Szczególnie ważnym staje się ochrona przed dalszym zainwestowaniem bezpośredniego sąsiedztwa rzeki w jej dobrze czytelnej dolinie.

Tak więc obszarami, gdzie przyszłe zagospodarowanie powinno być podporządkowane potrzebom funkcjonowania przyrodniczego są tereny:

- Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego,
- Rezerwatu przyrody „Góra Żakowa”,
- na obszarze i w bezpośrednim sąsiedztwie projektowanych rezerwatów przyrody „Zgórskie Góry”, „Zawada”, „Góra Miejska”,
- na obszarze i w bezpośrednim sąsiedztwie projektowanych użytków ekologicznych; „Ołowianka”, „Berberysówka”,
- wzdłuż rzeki Bobrzy obejmujące przyległe zespoły zadrzewień, zieleni łąkowej,
- wzdłuż rzeczki Bobrzyczki i jej drobnych dopływów, okresowych strumieni i rowów.

Pomimo, że gmina charakteryzuje się stosunkowo wysoką lesistością nadal istnieją warunki lub wręcz konieczność jej zwiększenia. Zalesienia lub zakrzewienia wymagają obszary wokół nieczynnych wyrobisk, starych hałd, niektórych zboczy doliny Bobrzy a także nieużytków o niskich klasach bonitacyjnych. Zalesienie tych obszarów pozwoliłoby połączyć niewielkie rozproszone skupiska drzew i krzewów w większe, zwarte kompleksy. Miałyby one charakter lokalnych korytarzy ekologicznych a zarazem podniosłyby walory widokowe tych obszarów. Dotyczy to głównie wschodniej części gminy z rozwiniętym przemysłem wydobywczo- przeróbczym materiałów budowlanych.

GOSPODARKA

I. Podstawy i zakres opracowania oraz główne źródła informacji

Ustawa o planowaniu przestrzennym nakłada na gminy obowiązek opracowania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Każda z gmin posiada pewną, swoistą specyfikę wyznaczoną przez lokalizację w określonym regionie oraz zasoby ziemi, pracy i kapitału. Są to jednocześnie podstawowe wyznaczniki stanu aktualnego i perspektyw rozwojowych gospodarki w gminie.

Celem opracowania jest wielostronna analiza społeczno gospodarcza gminy Nowiny. Myślą przewodnią tej analizy jest ocena wykorzystania ziemi, pracy i kapitału, stanowiących podstawowe czynniki rozwoju gospodarczego. W opracowaniu przyjęto zasadę, że obszary wiejskie i rolnictwo stanowią organiczną całość, powinny więc być analizowane w sposób całościowy. Do charakterystyki gospodarczej w gminie Nowiny wykorzystano informacje pochodzące z różnych źródeł. Do opisu i oceny warunków przyrodniczych rolnictwa w analizowanej gminie wykorzystano publikowane i niepublikowane wyniki badań i analiz.

II. Ogólna charakterystyka społeczno - gospodarcza gminy Nowiny

Gmina Nowiny leży w środkowej części województwa świętokrzyskiego, na południowy-zachód od Kielc. Gmina Nowiny zgodnie z podziałem fizjograficznym J. Kondrackiego, położona jest w mezoregionie Góry Świętokrzyskie.

Przez teren gminy przebiegają ważne szlaki komunikacyjne, zarówno kołowe: Warszawa – Kielce – Kraków jak i kolejowe: Kielce – Kraków, Kielce – Busko-Zdrój. Przez teren gminy przebiega ogółem 34,5 km dróg kołowych. Są to drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne, wszystkie o powierzchni asfaltowej. Przez tereny gminne przepływają rzeki: Bobrza i Bobrzyczka.

II.1 Charakterystyka działalności gospodarczej na terenie gminy Nowiny

Gmina Nowiny jest jedną z najmniejszych gmin pod względem obszarowych w województwie świętokrzyskim, pomimo to jest prężnym ośrodkiem gospodarczym. Analizując sytuację gospodarczą gminy należy przyjąć założenie iż gmina Nowiny jest gminą przemysłową opierającą swój rozwój o dwa kluczowe zakłady produkcyjne związane z przemysłem cementowym i wapienniczym.

Ponadto na 665 jednostek prowadzących działalność gospodarczą, 36 - to przedsiębiorstwa przemysłowe mające macierzysty zakład, bądź filie w Nowinach. Ponadto istnieje 81 jednostek, które prowadzą rozszerzoną działalność gospodarczą.

Przeważają jednostki gospodarcze w sektorze prywatnym. W 2019 r. na 437 jednostek gospodarczych, 328 reprezentowało sektor prywatny, a tylko 17 - sektor publiczny. Według wybranych sekcji europejskiej klasyfikacji działalności EKD najwięcej jednostek prowadziło działalność w handlu i naprawach (160), produkcji (93), transporcie, składowaniu i łączności (58) i budownictwie (42). Zatrudnienie w gospodarce narodowej wg sekcji EKD kształtowało się od 4079 do 4302 osób, przy czym w omawianym okresie ma tendencję malejącą.

Tabela. 1. Podmioty gospodarki narodowej według wybranych sekcji europejskiej klasyfikacji działalności EKD

Rok	Ogółem	Z tego					
		Działalność produkcyjna	Budownictwo	Transport, składowanie i łączność	Handel i naprawy	Hotele i restauracje	Pozostałe działalności
1995	290	68	27	32	111	9	43
1996	356	80	33	43	132	12	56
1997	381	80	31	49	142	10	69
2019	437	93	42	58	160	11	73

Źródło: Roczniki Statystyczne Województwa Kieleckiego - Świętokrzyskiego.

Tabela. 2. Pracujący w gospodarce narodowej według sekcji EKD

Rok	Ogółem	W tym: kobiety	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	Przemysł	Budownictwo	Handel i naprawy	Transport, składowanie i łączność	Edukacja	Ochrona zdrowia i opieka społeczna
1995	4 302	1 228	-	2 977	590	126	248	101	168
1996	4 221	1 232	-	2 898	520	168	244	123	171
1997	4 126	1 224	4	2 807	484	218	196	125	169
2019	4 079	1 243	4	2 754	341	235	306	125	172

Źródło: Roczniki Statystyczne Województwa Kieleckiego, Świętokrzyskiego

Obecnie bezrobocie na obszarze gminy (porównując do gmin sąsiednich) jest większe niż w gminie Piekoszów, a mniejsze niż w gminie Morawica. Udział kobiet w strukturze bezrobotnych przekracza 60 %. Warto podkreślić, że według stanu na koniec 2019 r. ponad 86% bezrobotnych to ludność w wieku produkcyjnym, mobilnym (18-44 lat) oraz ponad 70% bezrobotnych nie posiadało prawa do zasiłku, a ponad 57 % bezrobotnych pozostawało bez pracy powyżej 12 miesięcy. Stosunkowo małą grupę bezrobotnych stanowią absolwenci szkół ponadpodstawowych. Wskazuje to w sposób pośredni, że cechą charakterystyczną grupy bezrobotnych z gminy Nowiny jest niski poziom kwalifikacji. Jednakże należy unikać uogólniania gdyż sytuacja na rynku pracy uzależniona jest w głównej mierze od funkcjonujących na terenie gminy przedsiębiorstw.

W 2019 r. jak podaje Urząd Gminy w Nowinach, przybyło 228 jednostek gospodarczych. Rozmieszczenie jednostek gospodarczych w poszczególnych sołectwach obrazuje poniższa tabela. Wśród działalności gospodarczej dominują jednostki zajmujące się handlem, usługami, produkcją i transportem. Najwięcej jednostek gospodarczych usytuowanych jest w sołectwie Zagrody, w skład którego wchodzi miejscowość Nowiny. Obecnie 117 jednostek gospodarczych płaci podatek od nieruchomości w tym: 81 - to osoby fizyczne; 36 – to osoby prawne.

Tabela. 3. Podmioty gospodarcze wg. sołectw w gminie Nowiny

Sołectwo	Transport	Handel	Usługi	Gastronomia	Produkcja	Wynajem lokali	Razem	Udział % podmiotów na sołectwo
Bolechowice	4	16	14	1	1	0	36	5,41
Kowala	12	17	11	0	8	0	48	7,22
Sitkówka, - Trzcianki	4	6	13	0	2	0	25	3,76
Szewce - Zawada	2	10	13	1	4	0	30	4,51
Wola Murowana	5	8	4	1	3	0	21	3,16
Zagrody-Zgórsko	54	223	149	12	65	2	505	75,94
Razem	81	280	204	15	83	2	665	100,0
Struktura działalności	12,18	42,10	30,68	2,26	12,48	0,3	100,0	x

Źródło: Urząd Gminy Nowiny.

III. Uwarunkowania rozwoju działalności gospodarczej na terenie gminy Nowiny

Analizując wyżej przedstawione dane dotyczące pozarolniczej działalności gospodarczej na terenie gminy Nowiny należy stwierdzić iż jest to gmina przemysłowo – usługowo – handlowa. Z uwagi na położenie geograficzne i bogactwa naturalne w gminie silnie rozwinął się przemysł wydobywczy i produkcyjny w zakresie surowców i półproduktów dla sfery budownictwa. Obecnie na terenie gminy funkcjonują dwa wiodące zakłady produkcyjne prowadzące również działalność wydobywczą na własne potrzeby, tj.: Dyckerhoff Polska Sp. z o.o., oraz ZPW „Trzuskawica” S.A. Obecnie obydwa zakłady są przedsiębiorstwami z udziałem kapitału zagranicznego. Na terenie gminy funkcjonuje ponadto ok. 40 spółek prawa handlowego działających głównie w branży budowlanej i handlowej.

Szeroko rozwiniętą branżę budowlaną gmina zawdzięcza w/w zakładom kluczowym produkującym podstawowe surowce dla budownictwa. Ponadto istotne znaczenie ma tutaj położenie gminy przy głównych szlakach kolejowych i drogowych oraz w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Kielce. Przy czym zaznaczyć należy iż znajdujący się na terenie gminy węzeł kolejowy, zajmuje obecnie pierwsze miejsce pod względem przeładunku towarów w województwie świętokrzyskim. Stwarza to dla przedsiębiorców duże możliwości dostępu do środków transportu kolejowego i drogowego.

Należy zwrócić również uwagę na stan infrastruktury technicznej na terenie gminy. Obecnie Nowiny jest w pełni zwodociągowana, skanalizowana i telefonizowana oraz częściowo zgazyfikowana.

Obecnie struktura zatrudnienia na terenie gminy zmierza w kierunku ograniczenia zatrudnienia w rolnictwie na rzecz sfery usługowo – handlowej. Tendencja ta jest widoczna w przedstawionych wyżej danych statystycznych. Należy zatem przewidywać iż podobnie jak w krajach Unii Europejskiej podstawowymi pracodawcami na terenie gminy będą wkrótce małe i średnie przedsiębiorstwa skupione głównie wokół dużych zakładów przemysłowych oraz produkujące na potrzeby miasta Kielce i województwa świętokrzyskiego.

Sfera handlu na terenie gminy została nasycona przez powstałe obiekty handlowe.

Podobnie jak obecnie tylko niektóre przedsiębiorstwa będą utrzymywać kontakty handlowe wykraczające poza powiat czy województwo. Jest to uwarunkowane faktem dużego nasycenia okolicznych ośrodków (Kielce) placówkami handlowymi różnego typu.

Natomiast sfera usług (zwłaszcza budowlanych) ma obecnie na terenie gminy duże możliwości rozwoju z uwagi na dostępność podstawowych surowców i materiałów zarówno w gminie jak i w Kielcach. Spodziewać się zatem można rozwoju przedsiębiorstw świadczących usługi nie tylko dla mieszkańców gminy ale i dla mieszkańców sąsiednich ośrodków.

W związku z przedstawionymi wyżej danymi statystycznymi oraz uwarunkowaniami rozwojowymi należy wysnuć wniosek iż gmina Nowiny posiada obecnie dobrze rozwiniętą sferę prywatnej działalności gospodarczej. Posiada również predyspozycje do dalszego jej rozwoju zwłaszcza w połączeniu z dotychczas dominującymi kierunkami produkcji budowlanej.

IV. Charakterystyka działalności kluczowych zakładów przemysłowych

I. Dyckerhoff Polska Sp. z o.o.

1. Rodzaj prowadzonej działalności

1. Pozyskiwanie, obróbka i zbytnie surowców mineralnych,
2. produkcja i zbytnie materiałów budowlanych takich jak cement portlandzki, pucolanowy i specjalny, kamień wapienny, wyroby wapiennicze i inne wyroby przemysłu kopalin i kruszyw,
3. produkcja klinkieru - półfabrykatu do produkcji cementu i na zbytnie do innych cementowni,
4. planowanie, budowa i użytkowanie urządzeń przemysłowych na własne potrzeby i dla osób trzecich, szczególnie w celu pozyskiwania i obróbki surowców mineralnych i do produkcji materiałów budowlanych wszelkiego rodzaju, łącznie z odzyskiwaniem ciepła,
5. działalność handlowa - na eksport i na rynek krajowy (hurtowa i detaliczna) w zakresie materiałów budowlanych.

W planach rozwojowych przedsiębiorstwa szczególny nacisk położony został na zmniejszenie emisji szkodliwych dla środowiska naturalnego pyłów i dymów. Celem priorytetowym jest obecnie skreślenie przedsiębiorstwa z listy 80 największych trucicieli w Polsce.

W związku z powyższym celem obecnie kontynuowany jest proces inwestycyjny w zakresie modernizacji Zakładu nr 2, mającej na celu zmianę technologii produkcji cementu oraz zmniejszenie emisji pyłów ze składowanych na terenie zakładu półfabrykatów. Pod uwagę brana jest również możliwość wykorzystania w niektórych procesach produkcyjnych gazu ziemnego jako podstawowego paliwa. Szacunkowe wyliczenia wskazują iż obniżyłoby to zużycie węgla kamiennego o ok. 50 %. Przedsiębiorstwo wyraża chęć współpracy z samorządem w zakresie gazyfikacji gminy i zakładu.

Ponadto wyłączony został z produkcji Zakład nr 1, który był głównym źródłem emisji zanieczyszczeń ze względu na stosowaną technologię produkcji. Grunty i budowle oraz urządzenia zlokalizowane na obszarze Zakładu nr 1. stały się przedmiotem oferty skierowanej do inwestorów prywatnych i instytucjonalnych. Cementownia „Nowiny” oferuje zakup gruntów wraz z budowlami i urządzeniami, gdyż jego eksploatacja jest niecelowa z uwagi na niepełne wykorzystanie mocy produkcyjnej Zakładu nr 2.

W zakresie eksploatacji surowców mineralnych na terenie kopalni „Kowala”, przedsiębiorstwo zamierza nadal eksploatować złoża w granicach udokumentowanych zasobów. Kierunek eksploatacji jest zgodny z układem geologicznym złoża (wschodni). Ponadto planowana jest modernizacja parku maszynowego (podniesienie efektywności

produkcji i obniżenia kosztów eksploatacji złoża).

II. ZAKŁADY PRZEMYSŁU WAPIENNICZEGO "TRZUSKAWICA" SPÓŁKA AKCYJNA

Tereny na których prowadzona jest działalność zakładu

Ogólna powierzchnia gruntu:	454,0754 ha
w tym: wieczyste użytkowanie:	425,6288 ha
grunty własne:	1,2151 ha
zarząd:	27,2315 ha
z tego: wieczyste użytkowanie	
m. Kielce:	35,3803 ha
w. Kowala:	343,5885 ha
w. Sobków;	46,6600 ha
grunty własne:	
m. Kielce:	1,2155 ha
zarząd:	
m. Kielce:	11,5815 ha
w. Wierzbica	14,4900 ha
w. Sobków G:	1,1600 ha

V. Charakterystyka rolnictwa w gminie Nowiny.

Jak już wyżej wspomniano gmina Nowiny posiada najmniejszą powierzchnię użytków rolnych, bo wynoszącą zaledwie 34 %. Podobnie powierzchnia gruntów ornych jest najmniejsza (25 %) oraz użytków zielonych (7,9%) w porównaniu do gmin Morawica i Pierzchnica (tab.8). Natomiast wskaźnikiem odróżniającym gminę Nowiny od przyjętego układu odniesienia (gminy Morawica, Piekoszków i średniej wojewódzkiej) jest najwyższy udział lasów i gruntów leśnych, wynoszący ponad 41 %. W sektorze gospodarstw indywidualnych różnice procentowego udziału lasów i gruntów leśnych są mniejsze. Ponad 10% lasów znajduje się we władaniu sektora gospodarstw indywidualnych.

W gminie Nowiny zmeliorowanych jest tylko 25 ha gruntów ornych (drenowanie) na terenie po byłym gospodarstwie rolnym Państwowego Domu Pomocy Społecznej dla Dzieci w Zgórsku. Na obszarze gminy istniało 385 gospodarstw indywidualnych i 180 działek do 1 ha (tab.10). Ponad 57 % gospodarstw znajduje się w grupach obszarowych od 1 do 5 ha. Tylko 4 gospodarstwa są w grupie obszarowej od 10 do 20 ha Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosi 2,8 ha. Gospodarstwa te charakteryzują się znaczną szachownicą pól. Średnia ilość działek w gospodarstwie wynosi - 2,5, średnia powierzchnia działki - 1,6 ha, natomiast średnia odległość od siedliska do najdalej położonej działki wynosi 1,7 km. Świadczy to o dużym rozdrobnieniu agrarnym..

Ogólna powierzchnia gruntów ornych w gospodarstwach indywidualnych w gminie Nowiny wynosi 1 024 ha (tab.8), a powierzchnia zasiewów w tym sektorze rolnictwa wynosi 817 ha. Z porównania wynika więc, że powierzchnia odłogów wynosi 200 ha, co stanowi ponad 20 % gruntów ornych.

Cechą charakterystyczną struktury zasiewów w rejonach o dużym rozdrobnieniu rolnictwa, a w takim jest zlokalizowana gmina Nowiny, jest wysoki udział ziemniaków w strukturze zasiewów (tab.12). We wszystkich trzech uwzględnionych w porównaniach gminach udział ziemniaków przekracza 20%. Wiąże się to z ukierunkowaniem większości, niewielkich obszarowo, gospodarstw na zaspokajanie potrzeb rodziny rolniczej oraz z powszechnym wykorzystywaniem bulw ziemniaka jako paszy dla trzody chlewnej. Podobnie przedstawia się sytuacja w uprawie roślin zbożowych, gdzie ich udział w strukturze zasiewów waha się w granicach 59 do 66 % a także pastewnych w uprawie polowej. Należy podkreślić, że struktura zasiewów jest uzależniona od jakości gleb i ich przydatności do uprawy określonych roślin.

Obszar gminy Nowiny zajmuje południowo-zachodnią część mezoregionu: Góry Świętokrzyskie i wyniesiony jest 280-320 m n.p.m. Najniżej położona jest południowo-wschodnia część gminy, najwyżej część północno-zachodnia, z kulminacją zalesionych Gór Zgórskich. Pokrywę glebową tworzą tu utwory plejstoceny, starszej epoki czwartorzędu, zalegające na wapieniach. Miejscami wapienie te wychodzą na powierzchnię, będąc tworzywem rędzin właściwych i brunatnych. Utwory plejstoceny, głównie piaski, są tworzywem gleb rdzawych (właściwych, brunatnych i bielcowych) oraz brunatnych wyługowanych. Bonitację gleb gruntów ornych w gminie Nowiny według klas przedstawiono w tabeli 13. Ogólnie bonitacja gleb gruntów ornych jest niekorzystna. Około 82 % powierzchni zajmują klasy V i VI. Niekorzystnie również przedstawia się bonitacja użytków zielonych, bowiem ponad 85 % użytków zliczona jest do V i VI klasy (tab.14).

Wieloletnie badania IUNG wskazują jednoznacznie, że z rolniczego punktu widzenia istotne znaczenie ma struktura gruntów według kompleksów rolniczej przydatności gleb. Pojęcie, kompleksy rolniczej przydatności gleb oznacza "typy siedliskowe rolniczej przestrzeni produkcyjnej, z którymi jest związany odpowiedni dobór roślin uprawnych".

W gminie Nowiny, jak wynika z tabeli 15, gleby słabe kompleksów 6- żytniego słabego, 7-żytniego bardzo słabego i 9 zbożowo-pastewnego słabego stanowią łącznie ponad 65 % powierzchni gruntów ornych. Średnio w byłym województwie kieleckim udział gleb kompleksów 6, 7, 9 łącznie jest niższy. Na obszarze gminy nie występują użytki zielone określane jako bardzo dobre i dobre – kompleks 1z (tab.16). Średnio w województwie stanowiły one 2,7%. Trwałe użytki zielone, oceniane jako słabe i bardzo słabe stanowią 67,5 % i są czynnikiem ograniczającym możliwości produkcji pasz objętościowych.

Udział gleb zaliczanych do różnych kompleksów rolniczej przydatności gleb jest zróżnicowany terytorialnie. Świadczą o tym dane charakteryzujące udział poszczególnych kompleksów, a zestawione według sołectw.

Do charakterystyki warunków glebowych według sołectw przyjęto jako podstawę kompleksy glebowo-rolnicze ujmując gleby w 3 grupy jakościowe:

- 1) gleby bardzo dobre (kompl. 1, 2) i dobre (kompl. 10, 4)
- 2) gleby średniej jakości (kompl. 8, 3, 11, 5)
- 3) gleby słabej (kompl. 9, 12, 6) i bardzo słabej jakości (kompl. 7, 13).

Taki podział na grupy jakościowe zwiększa czytelność map glebowo-rolniczych i jest wystarczająco dokładny do oceny możliwości produkcyjnych gleb. W grupie pierwszej wielkości plonowania zbóż w stosunku do kompleksu 1 przyjętego za 100 wynoszą: 2 – 96%, 10 – 97%, 4 – 85%. Tylko plonowanie na kompleksie 4 odstaje od plonowania na pozostałych kompleksach – o 15% w stosunku do kompleksu 1 i około 10% w stosunku do kompleksów: 2 i 10. Witek uważa jednak kompleks 4 jako uniwersalny do uprawy roślin, dlatego zdecydowano się włączyć ten kompleks do grupy pierwszej.

Na glebach zaliczonych do grupy drugiej plonowanie zbóż na poszczególnych kompleksach jest zbliżone: 3 – 39,2; 5 – 37,0; 8 – 40,0; 11 – 41,0 dt/ha; dlatego zaliczenie tych kompleksów do jednej grupy nie powinno budzić wątpliwości. Grupa 3 obejmuje gleby najsłabsze, które zaliczyć można do "marginalnych" z rolniczego punktu widzenia, szczególnie gleby kompleksów 7 i 13. W obrębie użytków zielonych nie wyróżniono grup jakościowych z uwagi na odrębny charakter tych użytków w stosunku do gruntów ornych. Większą rolę odgrywają tu bowiem stosunki wodne i pokrywa roślinna. Ponadto, określenie kompleksu na użytkach zielonych jest jednoznaczne z ich wartością – 1z – użytki bardzo dobre i dobre; 2z – użytki średniej jakości; 3z – użytki słabe i bardzo słabe.

Przyjmując, za T. Witkiem, podział gleb na trzy grupy jakościowe, przestrzenne rozmieszczenie kompleksów przydatności rolniczej gleb przedstawiono na mapie glebowo-rolniczej Nr 1. Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gm. Nowiny, obejmująca ocenę jakości i przydatności rolniczej gleb oraz agroklimatu, rzeźby terenu i warunków wodnych przedstawia się jak niżej:

- syntetyczny wskaźnik bonitacji i przydatności rolniczej gleb wynosi zaledwie 34,6 pkt i jest zdecydowanie niższy od wskaźnika dla kraju 49,5 pkt i b. woj. kieleckiego - 51,3;
- wskaźnik bonitacji agroklimatu wynosi 10,0 pkt w skali 15-punktowej;
- wskaźnik bonitacji rzeźby terenu wynosi 2,5 pkt w skali 5-punktowej;
- wskaźnik bonitacji warunków wodnych wynosi 2,3 pkt w skali 5-punktowej.

Suma punktów oceny poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego daje globalny wskaźnik jakości środowiska rolniczego, rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie. Wynosi on w tej gminie 49,3 pkt, przy średniej dla b. województwa kieleckiego - 68,1 i dla Polski 66,6 pkt. Wskaźnik bonitacji agroklimatu i rzeźby terenu uznać należy jako średnio dobre, natomiast wskaźniki bonitacji warunków glebowych i warunków wodnych jako niekorzystne z rolniczego punktu widzenia. W zakresie warunków wodnych około 70% gruntów ornych wykazuje okresowy (kompl. 3. i 6.) lub trwały (kompl. 7.) niedobór wilgoci, około 23% gleb jest okresowo podmokłych.

Niekorzystne warunki glebowe w gm. Nowiny wynikają przede wszystkim z bardzo małej wartości tworzywa glebowego (bardzo lekkie utwory piaskowe). Stąd też udział użytków rolnych w omawianej gminie jest mały i wynosi poniżej 40% powierzchni gminy. Duży jest natomiast udział powierzchni leśnych i nieużytków. Znaczny udział nieużytków (mapa) wynika z lokalizacji na terenie tej gminy tzw. "Białego Zagłębia" – wapienniczocementowego. Wydobywanie wapieni dla potrzeb cementowni i hutnictwa i istnienie na terenie gminy cementowni modyfikowało – i czyni to nadal – warunki prowadzenia polowej produkcji rolniczej. W wyniku eksploatacji wapieni powstały duże wyrobiska (kamieniołomy) a skutkiem istnienia cementowni i występowania emisji alkalicznych pyłów stopniowej alkalizacji podlegały wierzchnie warstwy gleb.

Gmina Nowiny według podziału byłego województwa kieleckiego (rys.2) leży na obszarze Chęcińskiego regionu glebowo-rolniczego (B4). Region ten charakteryzuje się przewagą gleb kompleksów żytnich. Dominują tu gleby piaskowe, zaliczane do kompleksów 6 i 7. Występują tu również wapienie starszych formacji geologicznych oraz wapienie jurajskie, z których wykształciły się rędziny gorszej jakości, które charakteryzują się silną szkieletowością i dużym niedoborem wody. W regionie tym w strukturze użytkowania grunty orne wynoszą około 55%, lasy - ok. 28 %, a użytki zielone - ok. 13 % powierzchni regionu. Na większości tego obszaru rzeźba terenu jest średnio korzystna (5,2-6,9pkt), natomiast warunki wodne środowiska są na ogół średnio korzystne (4,1-5,1 pkt.). Reasumując, Region Chęciński ma niewielkie możliwości rozwoju intensywnej gospodarki rolnej, którą ograniczają przede wszystkim niedobory wody w glebie. Stąd też najbardziej ekonomiczną produkcją, w tym regionie, jest produkcja zbóż i ziemniaka.

Z badań Stacji Chemiczno - Rolniczej w Kielcach wynika, że przeważają tutaj gleby o odczynie obojętnym i zasadowym (94%). Zasobność w podstawowe składniki mineralne jak: fosfor, potas i magnez jest lepsza niż w pozostałych gminach przyjętych do porównań. Gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości fosforu jest 42 %, potasu - 35 % i magnezu 33 %. Szczegóły z tego zakresu zawarte są w tabelach 18 i 19.

Warunki glebowe, zasobność gleb w składniki pokarmowe oraz poziom agrotechniki decydują o poziomie uzyskiwanych plonów. Z tabeli 21 wynika, że średnie plony podstawowych ziemiopłodów w latach 1996 - 1998 są niższe i odbiegają od średnich wojewódzkich.

Rozdrobnienie gospodarstw w gminie Nowiny i ukierunkowanie ich większości na samozaopatrzenie rodzin wiejskich a także udział łąk i pastwisk zadecydowały o stosunkowo niskiej obsadzie zwierząt gospodarskich, wyrażonej liczbą sztuk dużych (45,4 SD) na 100 ha użytków rolnych (tab.22). W strukturze stada bydła około 46 % stanowią krowy. W omawianej gminie relatywnie niska jest obsada trzody chlewnej. Przeciętnie na jedno gospodarstwo w gminie przypada 1,4 szt bydła, 0,7 szt. krowy mlecznej i 0,9 sztuki trzody chlewnej (tab.23).

Produkcja zwierzęca w głównej mierze opiera się na paszach gospodarskich, a żywienie zwierząt ma charakter ekstensywny. Dawki paszowe nie są zbilansowane, a proporcje energii i białka często limitują wyniki produkcyjne. Czynnikiem ograniczającym rozwój produkcji zwierzęcej są niskie ceny skupu mleka i żywca, znaczne trudności ze zbytem produktów oraz mała skala produkcji pojedynczego gospodarstwa i rozproszenie producentów. Ze względu na niewielkie ilości produktów oferowanych na rynek i dużą liczbę drobnych gospodarstw, rolnicy z gminy Nowiny są słabymi podmiotami lokalnego rynku i nie tworzą grupy nacisku mogącego wpływać na poziom cen. Jednym z czynników ograniczających rozwój produkcji zwierzęcej jest niska wydajność produkcji roślinnej, wykorzystywanej na paszę dla inwentarza, niski poziom technologii zbioru i konserwacji pasz oraz znaczne straty składników pokarmowych w czasie przechowywania.

W gminie Nowiny czynnikiem ograniczającym rozwój produkcji rolniczej jest rozdrobnienie pól, ich średnia powierzchnia oraz odległość od siedziby gospodarstwa (tab. 11). Ze względu na te wskaźniki gmina Nowiny jest niezbyt dobrej sytuacji. Odległość pól od siedziby gospodarstwa jest szczególnie ważna dla gospodarstw, które zupełnie nie posiadają własnej, żywej lub mechanicznej siły pociągowej. W gminie Nowiny na 100 gospodarstw indywidualnych przypada 40 ciągników.

Średnio w całym województwie ten wskaźnik jest znacznie korzystniejszy i wynosi około 49 sztuk. W typowych dla gminy Nowiny, małych obszarowo gospodarstwach brak własnej siły pociągowej utrudnia gospodarowanie. Jednocześnie wykorzystanie ciągnika w gospodarstwie o małej powierzchni jest niewielkie, zwłaszcza jeśli uwzględni się brak odpowiednich narzędzi i maszyn towarzyszących. Czynnikiem potęgującym skalę problemu jest wiek oraz stan techniczny ciągników znajdujących się w gospodarstwach indywidualnych, z reguły nie posiadających środków finansowych na remonty ciągników.

Liczba ważniejszych maszyn w przeliczeniu na 100 gospodarstw w ocenianej gminie jest zróżnicowana. Stanowi ona odzwierciedlenie zjawisk i tendencji typowych dla rejonów o dużym rozdrobnieniu rolnictwa. Relatywnie mała jest liczba opryskiwaczy polowych, rozsiewaczy nawozów i rozrzutników obornika oraz doजारek i schładzarek do mleka w przeliczeniu na 100 gospodarstw. Zamieszczonych w tabeli 25 wskaźników nie należy jednak traktować w sposób jednoznaczny jako mierników zacofania technologicznego. Są one przede wszystkim konsekwencją struktury agrarnej oraz występowania dużych nadwyżek siły roboczej. One właśnie powodują, że duża część prac w gospodarstwie jest wykonywana przy wykorzystaniu dużych nakładów pracy ludzkiej, a ciągnik spełnia przede wszystkim rolę środka transportu. Analogicznie jak w gminach sąsiednich i całym regionie, mała skala produkcji zwierzęcej i niska jej opłacalność decydują o dużym zacofaniu technologicznym w dziedzinie produkcji zwierzęcej.

Podstawowym warunkiem sprawnej działalności gospodarstw rolnych jest ich wyposażenie w środki transportu. Gmina Nowiny ma najniższą liczbę samochodów osobowych w gospodarstwach indywidualnych. Analogicznie jak w gminach sąsiednich i średnio w całym województwie ponad 50% samochodów osobowych, ciężarowo-osobowych i ciężarowych ma powyżej 10 lat. W porównaniu do liczby ciągników liczba przyczep jest mała (tab.26). Wskazuje to wyraźnie, że w wielu gospodarstwach transport rolniczy odbywa się przy użyciu wozów konnych, sprzężonych z ciągnikiem lub klatek - czy przyczep dwukółek.

Jak wynika z danych powszechnego spisu rolnego gospodarstwa z gminy Nowiny dysponują dużym kapitałem w postaci istniejących budynków i budowli. Jednak porównanie powierzchni poszczególnych budynków z liczbą gospodarstw rolnych (indywidualnych i działek do 1 ha) wskazuje, że w przeważającej części są to budynki małe, z reguły nieprzystosowane do prowadzenia produkcji w nowoczesny, zgodny z zasadami zoohigieny sposób. W minimalnym stopniu występuje zjawisko wykorzystania budynków inwentarskich na działalność pozarolniczą. Znaczny udział w ogólnej powierzchni budynków gospodarskich mają budynki wielofunkcyjne, typowe dla obszarów

o dużym rozdrobnieniu gospodarstw.

Podsumowanie

W analizie oceniono warunki przyrodnicze obszarów wiejskich i rolnictwa w gminie Nowiny oraz poziom wykorzystania ich potencjału produkcyjnego. Wskazano jednocześnie znaczenie uwarunkowań ekonomiczno-organizacyjnych. Obecnie siła oddziaływania warunków ekonomicznych, uwarunkowanych regułami gospodarki rynkowej wzrasta. Przeprowadzona ocena wskazuje, że aktualny stan wsi i rolnictwa w gminie Nowiny jest wynikiem oddziaływania całego kompleksu czynników. Diagnoza ukazuje tylko najważniejsze cechy charakterystyczne. W poszczególnych sołectwach objawiają się one z różną siłą, wpływając równocześnie na ogólny obraz rolnictwa w całej gminie.

Jak wynika z przedstawionej analizy w gminie Nowiny występuje szereg barier ograniczających rozwój obszarów wiejskich i rolnictwa. Ich liczba przewyższa liczbę cech sprzyjających. Gmina ta odzwierciedla szereg cech typowych dla regionu, stąd też są to cechy typowe również dla gmin sąsiednich. W dodatku gmina nie jest obszarem jednorodnym, co utrudnia formułowanie zaleceń co do ogólnych kierunków rozwoju. Niewątpliwie ich określenie wymaga zaangażowania społeczności lokalnej, znającej uwarunkowania i bariery ograniczające, a także potrafiącej podjąć zorganizowane działania społeczne. Działania te powinny być dostrzegane jako element perspektywicznej prognozy rozwoju rolnictwa w gminie.

VI. Perspektywiczne kierunki zmian gospodarczych w gminie Nowiny

Przedstawiona w części I diagnoza pokazała duży wpływ warunków ekonomicznych i organizacyjnych, decydujących o możliwościach wykorzystania potencjału produkcyjnego wyznaczonego przez warunki przyrodnicze. Jednakże najlepsze nawet strategie rozwoju wymagają środków finansowych. Można je pozyskać tylko w sytuacji, gdy dochody ludności rolniczej i wiejskiej będą na odpowiednim poziomie i będą łączone ze środkami budżetowymi przeznaczonymi na wsparcie obszarów wiejskich. Musi to być jednak wsparcie rzeczywiste, a nie tylko deklaratywne.

Wśród czynników ograniczających, na czoło wysuwają się cechy wspólne dla wielu gmin takie jak: duże rozdrobnienie agrarne, niski poziom rozwoju przedsiębiorczości, duże nadwyżki siły roboczej o małej mobilności zawodowej i niskim poziomie wykształcenia, brak środków finansowych niezbędnych do podejmowania działalności gospodarczej i modernizacji gospodarstw. Warunki przyrodnicze gminy Nowiny, stwarzają szeregu barier, na drodze do wzrostu produkcji roślinnej i zwiększenia jej różnorodności. Ze względu na specyfikę gminy głównymi kierunkami jej perspektywicznego rozwoju powinny być:

1. Wdrożenie modelu wielofunkcyjnego rozwoju gminy;
2. Poprawa efektywności wykorzystania podstawowych czynników produkcji tj. ziemi, pracy i kapitału;
3. Realizacja koncepcji rozwoju zrównoważonego dostosowanej do warunków gminy.

Z opracowanej diagnozy wynika, że głównym celem strategicznym gminy Nowiny w zakresie rozwoju gospodarczego powinno być zatrzymanie procesu degradacji środowiska naturalnego, podniesienie jakości życia mieszkańców, zwiększenie liczby miejsc pracy dla mieszkańców gminy, poprawę infrastruktury technicznej oraz społecznej gminy.

Za tak przyjętymi celami strategicznymi przemawiają argumenty określone w diagnozie:

- centralnie położenie w kraju, w pobliżu ośrodka miejskiego jakim są Kielce, a także istnienie wewnątrz gminy osiedla typu miejskiego oraz prężnego ośrodka usługowo przemysłowego;
- dobra sieć drogowa i kolejowa oraz występowanie ważnego węzła kolejowego;
- położenie znacznej części gminy na terenie Chęcińsko - Kieleckiego Parku Krajobrazowego;
- duża ilość budynków gospodarczych, w których można zorganizować małą i średnią

przedsiębiorczość, bez ponoszenia na ten cel znacznych nakładów finansowych;

- duże zasoby pracy ludzkiej, co stwarza możliwość rozwoju pracochłonnych kierunków produkcji i produkowania towarów poszukiwanych w kraju.

Przedsięwzięcia gminy w zakresie pozarolniczej działalności gospodarczej powinny się sprowadzać do stwarzania warunków do rozwoju wszelkiej przedsiębiorczości i tworzeniu nowych miejsc pracy poza rolnictwem. Rozwój i dywersyfikacja działalności gospodarczej Gminy Nowiny powinien zapewnić dodatkowe zatrudnienie dla ludności znajdującej się na bezrobociu, a także znacznym zasobom siły roboczej, określanej na obszarach wiejskich, jako bezrobocie utajone. Szans rozwiązania tego problemu należy upatrywać w wielofunkcyjnym rozwoju obszarów wiejskich, który polega na wkomponowaniu w przestrzeń wiejską coraz większej funkcji nierolniczych, a tym samym przyczynić się do powstawania nowych miejsc pracy.

Przejmowanie przez tradycyjną wieś tych nowych funkcji pozarolniczych zaowocuje zmniejszeniem bezrobocia oraz rozwojem przedsiębiorczości, która jest warunkiem każdego wzrostu gospodarczego. Głównym celem realizacji tych zadań jest poprawa warunków życia ludności wiejskiej poprzez zrównoważony i wielokierunkowy rozwój gospodarczy powiązany z zachowaniem wyjątkowych walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru. Cele te zostaną osiągnięte poprzez następujące działania:

1. Dalszą poprawę infrastruktury technicznej, a szczególnie w zakresie ochrony środowiska tj. kanalizacji i oczyszczalni ścieków;
2. Tworzenie systemu instytucji wspierających wielofunkcyjny rozwój wsi,
3. Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości, tworzenie zachęt dla inwestorów i promowanie wsi jako atrakcyjnego miejsca inwestowania, rozwój centrów przedsiębiorczości, rozwój doradztwa w tym doradztwa ekonomiczno-finansowego dla osób podejmujących działalność gospodarczą,
4. Rozwój turystyki wiejskiej,
5. Edukację.

Mała i średnia przedsiębiorczość na terenie gminy Nowiny powinna być oparta o rozwój drobnych firm, często rodzinnych, które dzięki swej elastyczności odgrywać będą dominującą rolę w gospodarce. Rozwój tych firm napotyka na wiele barier, spośród których najistotniejsze bariery to braki w zakresie: popytu, kapitału, infrastruktury oraz niskiej aktywności mieszkańców wsi. W związku z tym, że firmy małe i średnie na wsi działają w warunkach trudniejszych niż w mieście, konieczne są pewne ułatwienia dla nich (zachęty finansowe, niższe podatki, promocja ich produktów i usług, ułatwienia dla tworzenia warsztatów w zabudowaniach gospodarczych itp.). Mając to na uwadze, w warunkach gminy Nowiny należy dążyć do utworzenia następujących instytucji wspierających lokalny rozwój:

1. Gminne centrum wspierania przedsiębiorczości,
2. Lokalne fundusze poręczeniowe,
3. Związki wzajemności członkowskiej towarzystw ubezpieczeń wzajemnych,
4. Inkubatory przedsiębiorczości,
5. Kluby pracy itp.

Tego typu przedsięwzięcia są promowane poprzez różne formy wsparcia ze strony zagranicznych funduszy pomocowych. Pomoc skierowana będzie do już działających instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości na terenach wiejskich oraz samorządów lokalnych i gospodarczych noszących się z zamiarem tworzenia takich instytucji.

Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich jest równoznaczny z rozwojem zrównoważonym. Potrzeby ludzi zamieszkujących dany obszar nie mogą być zaspokajane w oderwaniu od otaczającego środowiska przyrodniczego, kulturowego i społecznego. Żadnemu z tych trzech środowisk nie można zaszkodzić. Promować należy model rozwoju, który nie narusza charakteru i uroku wiejskiego krajobrazu, tak, aby obecne pokolenie, czerpiąc z jego zasobów, nie ograniczało możliwości korzystania z nich przez pokolenia przyszłe. Zrównoważony, oparty na współpracy i wzajemnych konsultacjach musi też być proces

podejmowania decyzji dotyczących określonych grupy ludzi. Niezbędna jest efektywna współpraca pomiędzy administracją publiczną i samorządową.

Ważnym zadaniem jest rozwój placówek doradczych, oświatowych, które przyczyniłyby się do przedstawienia sposobu myślenia z poziomu producenta rolnego na poziom przedsiębiorcy. Potrzebne jest także rozpoczęcie pracy kreującej liderów wiejskich, wspomagającej lokalne inicjatywy, która przeciwstawi się bierności, jaka ogarnęła społeczność wiejską. Dlatego też w dzisiejszych warunkach realizacja wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich uwarunkowana będzie utworzeniem silnej sieci struktur różnego typu instytucji i organizacji, które stymulowałyby rozwój gminy, pobudzały mieszkańców do inicjatyw gospodarczych i społecznych, usprawniały i ułatwiały funkcjonowanie podmiotów gospodarczych, kreowały przedsiębiorczość.

VII. Czynniki sprzyjające i ograniczające rozwój gospodarczy gminy Nowiny

SPRZYJAJĄCE	OGRANICZAJĄCE
1. Centralne położenie w kraju (województwie), bliskość ośrodka miejsko – przemysłowego jakim są Kielce.	1. Niedostateczny poziom wykształcenia ludności wiejskiej utrudniający znalezienie pracy poza rolnictwem
1. Istnienie ośrodka usługowo - przemysłowego o charakterze osiedla miejskiego w miejscowości Nowiny.	2. Brak wolnych terenów inwestycyjnych i mieszkaniowych w centrum gminy
2. Dobra sieć komunikacyjna kolejowa i drogowa (węzeł kolejowy towarowo – osobowy)	3. Brak środków inwestycyjnych mieszkańców gminy.
3. Możliwość rozwoju pracochłonnych kierunków produkcji przemysłowej i rolnej.	4. Ograniczenia związane z ochroną środowiska naturalnego i zasobów kulturowych
4. Stosunkowo duży popyt na żywność ludności mieszkającej w gminie (samozaopatrzenie).	5. Wysoki udział gleb słabych, o niskiej produktywności, okresowo i stale zbyt suchych.
5. Istnienie obszarów chronionych i szlaków turystycznych.	6. Bardzo słaby rozwój otoczenia rolnictwa, sfery usług oraz występowanie bezrobocia rejestrowanego i utajonego.
6. Istnienie w centrum Nowin ośrodka sportu i rekreacji (basen pływacki i stadion sportowy).	7. Rozproszenie producentów rolnych, niska towarowość produkcji, trudności ze zbytem płodów rolnych.
7. Wysoki stopień uzbrojenia gminy w infrastrukturę techniczną	8. Niski poziom agrotechniki i kultury rolnej oraz niski poziom wiedzy fachowej większości właścicieli gospodarstw rolnych.

VIII. Aktualizacja danych - Przemysł

W 2019 r. na terenie gminy zarejestrowanych było 631 podmiotów gospodarczych, w tym 609 należących do sektora prywatnego i 22 z sektora publicznego. W stosunku do roku 2000 (poprzednia edycja Studium) przybyły 84 przedsiębiorstwa, co stanowi wzrost o 15%.

Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON wg sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (źródło: GUS)

Sekcja	Wyszczególnienie wg PKD	2000	2019	przyrost
	<i>ogółem</i>	547	631	15,4%
A	rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	9	5	-44,4%
C	górnictwo	-	1	100,0%
D	przetwórstwo przemysłowe	111	91	-18,0%
F	budownictwo	57	79	38,6%
G	handel i naprawy	176	193	9,7%
H	hotele i restauracje	12	15	25,0%
I	transport, gospodarka magazynowa	68	73	7,4%
J	pośrednictwo finansowe	13	25	92,3%
K	obsługa nieruchomości	48	87	81,3%
L	administracja publiczna, obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	2	5	150,0%
M	edukacja	7	8	14,3%
N	ochrona zdrowia i pomoc społeczna	11	6	-45,5%
O	działalność usługowa komunalna, społeczna indywidualna, pozostała	33	43	30,3%

W okresie od 2000 do 2019 r. największy przyrost odnotowany został w sekcjach:

- budownictwo;
- pośrednictwo finansowe;
- obsługa nieruchomości.

Najliczniej na terenie gminy reprezentowane są sekcje:

- handel i naprawy;
- przetwórstwo przemysłowe.

Rozwój sekcji przetwórstwa przemysłowego związany jest z występowaniem na terenie gminy złóż wapieni, margli i dolomitów – gmina położona jest w obszarze tzw. „Białego Zagłębia”. Jest także dogodnie położona na szlakach komunikacyjnych drogowych i kolejowych. Największymi zakładami z branży wydobywania i przetwórstwa surowców mineralnych są Dyckerhoff Polska Sp. z o.o. oraz Zakład Przemysłu Wapiennego „Trzuskawica” S.A.

Do znaczących lokalnych przedsiębiorstw innych branż zaliczają się: Euro-Gaz Sp. j. w Zgórsku, Intergaz Sp. z o.o. w Nowinach, P.W. Alpol Sp. z o.o. w Sitkówce, Autofeniks, Budopol-Delta Sp. z o.o. w Nowinach, Multipak-Zakład Produkcji Wyrobów Papierowych w Nowinach, Delkar w Zgórsku, Konstal Sp. j. w Nowinach oraz Almapol Holding Sp. z o.o.

Na terenie gminy działają także międzynarodowe koncerny, takie jak: Sopro – Zakład Suchych Zapraw w Nowinach, PetroFer Sp. z o.o. w Nowinach oraz Lafarge Kruszywa Sp. z o.o.

Powyższe przedsiębiorstwa działają przede wszystkim w branży budowlanej i chemicznej.

VIII.1 Złoża surowców mineralnych i tereny górnicze

W oparciu o udokumentowane złoża surowców mineralnych na obszarze gminy ustanowionych zostało 6 terenów górniczych: "Ostrówka VIII", "Kowala Mała II", "Jaźwica II", "Kowala A", "Trzuskawica A" i "Bolechowice". Charakterystyka złóż oraz terenów górniczych znajduje się w rozdziale 3 niniejszej aktualizacji Studium.

IX. Aktualizacja danych - Rolnictwo

Ogólna powierzchnia gruntów ornych w gminie w roku 2019 wynosiła 1 405 ha. Grunty orne zajmowały 1 014 ha, sady 30 ha, użytki zielone 331 ha.

Na terenie gminy jest 597 gospodarstw rolnych, w tym 596 indywidualnych. Gospodarstwa są bardzo rozdrobnione. Powierzchnia 196 gospodarstw nie przekraczała 1 ha, 151 gospodarstw mieściło się w przedziale od 1 do 2 ha, a tylko 249 (41,8%) miało powierzchnię większą.

Na obszarze gminy Nowiny przeważają gleby słabe i najslabsze (kl. V i VI), które stanowią prawie 82% powierzchni. Niekorzystna jest również bonitacja użytków zielonych, ponieważ ponad 85% użytków zaliczona jest do klasy V i VI. Gleby pochodzenia organicznego występują w obrębie wsi Zagrody i są to gleby murszowe. Gleby słabe kompleksów 6 - żytniego słabego, 7 - żytniego bardzo słabego i 9 - zbożowo-pastewnego słabego stanowią łącznie ponad 66% powierzchni gruntów ornych. Tylko miejscami (północna część wsi Zagrody, północna i południowo-wschodnia część wsi Kowala oraz w niewielkich areałach w Woli Murowanej) występują kompleksy: żytńi dobry, pastewny mocny i pszenney wadliwy, stwarzające możliwości uprawy szerokiego asortymentu roślin polowych, w tym pszenicy i większości warzyw. Użytki zielone koncentrują się w dolinie rzeki Bobrzy i zajmują ok. 20% użytków rolnych. Na obszarze gminy nie występują użytki określane jako bardzo dobre i dobre. Trwałe użytki zielone oceniane jako słabe i bardzo słabe stanowią 67,5% areału użytków.

Mała powierzchnia gospodarstw rolnych oraz niekorzystna bonitacja gleb gruntów ornych wpływają na marginalizację funkcji rolnej na terenie gminy. Grunty rolne są odłogowane, a mieszkańcy wsi utrzymują się z pracy poza rolnictwem. Rozwój funkcji mieszkaniowej na terenie gminy będzie powodować stopniowe przekształcanie gruntów rolnych w budowlane.

X. Aktualizacja danych - Leśnictwo

Lasy znajdujące się na terenie gminy stanowią w większości własność Skarbu Państwa przekazaną w zarząd Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu „Lasy Państwowe” Nadleśnictwa Kielce. Lasy te są lasami ochronnymi w rozumieniu art. 15 ustawy o lasach, ponadto w obrębie lasów znajdują się istniejące i projektowane rezerваты, a także obszar Natura 2000 pod nazwą Wzgórza Chęcińsko-Kieleckie.

INFRASTRUKTURA

I. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

I.1 Telekomunikacja

Na terenie gminy operatorem telefonii przewodowej jest firma ORANGE. Połączenia w ruchu telefonicznym obsługiwane są przez centralę zlokalizowaną w Nowinach. Gmina jest bardzo dobrze telefonizowana.

I.1 Elektroenergetyka

Sieć elektroenergetyczna na terenie gminy jest siecią napowietrzną. Zasilana jest ze stacji systemowej 220/110 kV „Radkowice” położonej na terenie gminy Morawica oraz Głównych Punktów Zasilających położonych w gminach ościennych, tj. GPZ Morawica, GPZ Wolica, GPZ Niewachłów i GPZ Karczówka. Główne Punkty Zasilające, znajdujące się na terenie gminy w Cementowni Nowiny oraz ZPW „Trzuskawica”, pracują wyłącznie na potrzeby tych zakładów. Ze stacji „Radkowice” wyprowadzone są na teren gminy linie wysokich napięć 110 kV. Linie najwyższych napięć, powyżej 110 kV na terenie gminy nie występują.

Przez teren gminy przechodzą następujące linie 110kV:

- odcinek jednotorowej linii relacji Radkowice-Kielce przebiegający w północno-zachodniej części gminy, linia o charakterze tranzytowym;
- dwie równoległe jednotorowe linie relacji Radkowice-Cementownia do zasilania południowej stacji transformatorowej w Cementowni Nowiny;
- dwie równoległe jednotorowe linie relacji Radkowice-Trzuskawica do zasilania ZPW „Trzuskawica”.

Infrastrukturę elektroenergetyczną na terenie gminy uzupełniają stacje transformatorowe napowietrzne i wewnątrzowe, linie średniego napięcia 15 kV i 30 kV oraz linie niskiego napięcia 0,4 kV. Urządzenia te służą do rozdziału energii elektrycznej do odbiorców. Długość linii ŚN na terenie gminy wynosi 91,8 km, natomiast linii nN – 129,8 km.

Na terenie oczyszczalni ścieków w Woli Murowanej działa elektrownia zasilana biogazem o mocy 2x400kW. Wytwarzana energia zużywana jest głównie na potrzeby własne, a tylko niewielka jej część wprowadzana jest do sieci elektroenergetycznej 15 kV.

Największymi odbiorcami energii elektrycznej są Cementownia Nowiny i ZPW „Trzuskawica” zużywające odpowiednio 68,8% i 22% energii elektrycznej. Gospodarstwa domowe zużywają 2,8% energii.

Istniejąca infrastruktura elektroenergetyczna w pełni zaspokaja potrzeby gminy.

I.2 Gospodarka ciepła

Na terenie gminy źródłami zaopatrzenia w ciepło na potrzeby ogrzewania mieszkań i budynków użyteczności publicznej oraz przygotowania ciepłej wody, są:

- kotłownie indywidualne na paliwa stałe (węgiel, koks, drewno) i w niewielkiej ilości paliwa ciekłe (gaz płynny, olej opałowy);
- kotłownie lokalne opalane gazem ziemnym:
 - przy szkole w Bolechowicach;
 - przy remizie OSP w Kowali;
 - przy szkole w Kowali;
 - przy pływalni „Perła”;
 - Zakład Pomocy Społecznej w Zgórsku;
 - przy ZSP w Nowinach;
- kotłownia osiedlowa o mocy 4,4 MW na terenie Osiedla Nowiny opalana miałem węglowym;
- kotłownie zakładowe przy ZPW „Trzuskawica” o mocy 8,7 MW.

Źródłami ciepła pracującymi na własne potrzeby dysponują także zakłady przemysłowe, w tym Cementownia Nowiny oraz oczyszczalnia ścieków. Paliwa wykorzystywane w tych

kotłowniach to olej opałowy ciężki i lekki.

Każda z kotłowni (za wyjątkiem kotłowni indywidualnych) obsługuje własną sieć ciepłowniczą. Sieci te nie tworzą wspólnego systemu. Najbardziej rozwinięta jest sieć na terenie Osiedla Nowiny zasilana z kotłowni osiedlowej posiadająca 3 obiegi o łącznej długości 1 038 mb.

1.3 Gazownictwo

Gmina jest częściowo zaopatrywana w gaz sieciowy, używany głównie do ogrzewania budynków oraz przygotowywania posiłków.

1.4 Zaopatrzenie w wodę

Wg stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. (dane Urzędu Gminy) gmina jest zwodociągowana w 96,76%. Zaopatrzenie w wodę odbywa się ze źródeł własnych gminy oraz zakładowych. Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę są studnie głębinowe 4A i 5A znajdująca się na terenie gminy w Nowinach. Studnia Nr 2 zlokalizowana na terenie Cementowni Nowiny zapewnia zaopatrzenie zakładu. Zaopatrzenie odbywa się za pośrednictwem Wodociągów Kieleckich Sp. z o.o. następujące miejscowości: Zgórsko, Zagrody, Słowik-Markowizna, Bolechowice, Wola Murowana i Nowiny oraz Szewce i Zawada.

Miejscowości Kowala i Kowala Mała zaopatrywane są z ujęcia FABET-Dyminy. Operatorem sieci są Wodociągi Kieleckie Sp. z o.o.

Większość terenu gminy położona jest na użytkowych zbiornikach wód podziemnych. Od roku 2000 (poprzednia edycja studium) na terenie gminy odwiercono 2 nowe studnie, jednocześnie 2 studnie zostały zlikwidowane i obecnie jest ich 22.

Wykaz studni wierconych na terenie gminy, wraz z ich parametrami

Lp	Miejscowość	Rok wykonania	Użytkownik	Głębokość [m]	Zasoby [m ³ /h]	Depresja [m]
1.	Bolechowice	1975	Wodociągi Kieleckie Sp. z o.o.	100,0	34,0	19,0
2.	Bolechowice-Nowiny	2005	Wodociągi Kieleckie Sp. z o.o. (st 4a)	100,0	136,2	11,5-27,3
3.	Bolechowice-Nowiny	1977 rek. 1999 r.	Wodociągi Kieleckie Sp. z o.o. (st.4)	110,0		
4.	Bolechowice-Nowiny	1982	Wodociągi Kieleckie Sp. z o.o. (st 5a)	70,0		
5.	Nowiny – Sitkówka	1959	Dyckerhoff Polska Sp. z o.o. (dawniej Cementownia „Nowiny”)	120,0	90,0	8,27
6.	Nowiny – Sitkówka	1971	Dyckerhoff Polska Sp. z o.o. (dawniej Cementownia „Nowiny”)	100,0		31,6
7.	Nowiny – Sitkówka	1960	Dyckerhoff Polska Sp. z o.o. (dawniej Cementownia „Nowiny”) zlikwidowana	140,0	25,0	62,08
8.	Nowiny – Sitkówka	1976	PKP – stacja Sitkówka	20,0	108,0	4,2
9.	Nowiny – Sitkówka	1969	„ALPOL”	34,0	9	0,9
10.	Sitkówka – Kowala	1955	Wieś	60,7	230,0	6,0-7,0

11.	Sitkówka – Kowala	1955	Wieś	50,0		
12.	Sitkówka – Kowala	1977	Z.P.W. „Trzuskawica” S.A.	120,0		
13.	Sitkówka – Kowala	1977	Z.P.W. „Trzuskawica” S.A.	120,0		
14.	Sitkówka – Kowala	1977	Z.P.W. „Trzuskawica” S.A.	108,0		
15.	Sitkówka – Kowala	1995	Z.P.W. „Trzuskawica” S.A.	120,0	6,0	2,2
16.	Sitkówka – Kowala	1977	Z.P.W. „Trzuskawica” S.A.	120,0	-	45,7
17.	Radkowice	1979	Kamieniołom w Radkowicach	45,0	8,0	10,2
18.	Radkowice	1967	Kamieniołom w Radkowicach	78,0	1,0	21,9
19.	Kowala – Sobków	1965	Dyckerhoff Polska Sp. z o.o. (dawniej Cementownia „Nowiny”)	70,0	5,7	16,6
20.	Kowala	1980- 1985	Brak danych			
21.	Wola Murowana	1999	Oczyszczalnia ścieków	26,0	40,0	2,3
22.	Wola Murowana	1999	Oczyszczalnia ścieków (stawaryjna)	24,0	40,0	1,9

Wydajność ujęcia wody w m. Bolechowice-Nowiny wynosi 136,2 m³/h i 3260,0 m³/d.

Wody z ujęć zlokalizowanych na terenie gminy odpowiadają normom dla wód pitnych.

I.5 Gospodarka ściekowa

Wg stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. (dane Urzędu Gminy) gmina jest skanalizowana w 93,15%. Kanalizacja sanitarna istnieje w miejscowościach Zagrody, Zgórsko, Nowiny, Wola Murowana, Słowik-Markowizna, Trzcianki, Bolechowice, Szewcach i Kowala, co zapewnia zaspokojenie potrzeb mieszkańców w tym zakresie. Ścieki odprowadzane są do komunalnej oczyszczalni ścieków w Nowinach. Oczyszczalnia przyjmuje również ścieki z Kielc, zachodniej części gminy Masłów, a także taborem asenizacyjnym. Kolektor doprowadzający ścieki z Kielc poprowadzony jest przez sołectwa Zgórsko i Wola Murowana. Równolegle do niego przewidywane są dwie nitki kolektorów grawitacyjnych.

Ścieki oczyszczane są metodą mechaniczno-biologiczną, w oparciu o jednostopniowy osad czynny z częściowym usuwaniem biogenów. Ścieki dowożone taborem asenizacyjnym są badane pod względem jakościowym poprzez automatyczną stację zlewcą. Odbiornikiem oczyszczonych ścieków jest rzeka Bobrza.

Największymi jednostkami przyłączonymi do sieci kanalizacyjnej są Gminny Zarząd Budynków, ZPW „Trzuskawica” i Cementownia Nowiny.

Kanalizacja deszczowa funkcjonuje w Nowinach.

I.6 Gospodarka odpadami

Bilans odpadów komunalnych wytworzonych na terenie gminy szacuje się na 2966,90 Mg rocznie w tym pochodzących z gospodarstw indywidualnych 1855,67 Mg.

Aktualnie wywozem odpadów komunalnych objętych jest 6462 mieszkańców co stanowi 100% mieszkańców.

Ilość obsługiwanych mieszkańców wg rodzaju zabudowy:

- zabudowa wielorodzinna około 27 % mieszkańców
- zabudowa jednorodzinna około 73% mieszkańców.

Obecnie odpady komunalne z terenu gminy są składowane głównie na instalacji do składowania odpadów komunalnych w Promniku, w gminie Strawczyn.

Gminna wywiązuje się z obowiązku osiągnięcia wymaganych poziomów odzysku.

II. Komunikacja

Komunikacja na terenie gminy realizowana jest poprzez układ drogowy i linie kolejowe.

II.1 Układ drogowy

Układ drogowy na terenie gminy Nowiny tworzą:

- droga ekspresowa S7;
- drogi wojewódzkie 762 i 761;
- 7 dróg powiatowych;
- drogi gminne.

Droga ekspresowa S7, przebiegająca przez sołectwo Szewce, na terenie gminy nie ma powiązań z drogami niższych klas, a zatem nie ma istotnego znaczenia dla obsługi komunikacyjnej gminy - prowadzi jedynie ruch tranzytowy. Dostępność do tej drogi stanowi węzeł komunikacyjny w Jaworzni (gm. Piekoszów) oraz węzeł w Chęcinach. Marginalne znaczenie dla obsługi komunikacyjnej gminy Nowiny ma droga wojewódzka 761, przechodząca przez teren gminy na niewielkim fragmencie przy granicy z Kielcami i gminą Piekoszów.

Osią układu komunikacyjnego gminy jest droga wojewódzka nr 762, łącząca Kielce z Małogoszczą, przebiegająca przez środkową część gminy – sołectwo Zgórsko. Droga ta łączy drogi powiatowe obsługujące wschodnią i zachodnią część gminy.

Drogi powiatowe mają następujący przebieg:

- droga nr 0278T – Zawada-Szewce-Zagrody;
- droga nr 0374T – Sitkówka-Kowala-Bilcza-Podgórze;
- droga nr 0376T – Brzeziny-Bilcza (Podgórze);
- droga nr 0377T – Zagrody-Sitkówka-Lipowica-Przymiarki-Starochęciny;
- droga nr 0378T – Zgórsko-Nowiny- Trzcianki-Sitkówka;
- droga nr 0381T – Sitkówka- Bolechowice.

Łączna długość dróg powiatowych na terenie gminy wynosi 23,6 km.

Powyższy układ uzupełniony jest drogami gminnymi publicznymi, których łączna długość wynosi 12,4410 km. Drogi te posiadają nawierzchnię bitumiczną i z kostki betonowej.

Wykaz dróg publicznych gminnych:

- droga nr 377001T - ul. Salonowa w Zgórsku;
- droga nr 377002T - ul. Leśna w Zgórsku;
- droga nr 377008T - ul. Ogrodowa w Zgórsku;
- droga nr 377009T - ul. Markowizna w Słowiku;
- droga nr 377006T - ul. Parkowa w Nowinach;
- droga nr 377005T - ul. Szkolna w Nowinach;
- droga nr 377004T - ul. Białe Zagłębie w Nowinach;
- droga nr 003500T - droga w m. Trzcianki (od DP nr 0377T do rzeki);
- droga nr 377007T - droga w m. Kowala Mała;
- droga nr 377003T - droga w m. Kowala (przez tory kolejowe);
- droga nr 377014T - ul. Osiedle Pod Lasem w Zgórsku;
- droga nr 377011T - ul. Bukowa w Zgórsku;
- droga nr 377012T - ul. Grabowa w Zgórsku;
- droga nr 377010T - droga gminna dz. 250/36, 250/37 w Zgórsku;
- droga nr 377013T - ul. Klonowa w Zgórsku;
- droga nr 377015T - ul. Wrzosowa w Zgórsku;
- droga nr 377018T - ul. Leszczynowa w Zagrodach;
- droga nr 377017T - ul. Jagodowa w Zagrodach;
- droga nr 377016T - ul. Borówkowa w Zagrodach;
- droga nr 377019T - ul. Poziomkowa w Zagrodach;

- droga nr 377027T - ul. Jałowcowa w Zagrodach;
- droga nr 377020T - dz. 398/57 droga gminna w Zagrodach;
- droga nr 377025T - ul. Dolomitowa w Szewcach;
- droga nr 377026T - ul. Wiosenna w Zgórsku;
- droga nr 377021T - ul. Kalinowa w Zgórsku;
- droga nr 377022T - ul. Azaliowa w Zgórsku;
- droga nr 377023T - ul. Berberysowa w Zgórsku;
- droga nr 377024T - ul. Magnoliowa w Zgórsku.

Do systemu dróg można także zaliczyć drogę Surowcową, będącą w istocie drogą zakładową łączącą Cementownię Nowiny z kamieniołomem położonym w sołectwie Kowala.

II.2 Układ kolejowy

Przez teren gminy przechodzi linia kolejowa normalnotorowa nr 08, relacji Warszawa – Kraków. Linia zlokalizowana jest w środkowej części gminy, wzdłuż rzeki Bobrzy.

Od ww. linii relacji Warszawa Kraków odchodzi linia relacji Kielce-Busko nr 73.

W miejscowości Sitkówka zlokalizowana jest stacja kolejowa obsługująca ruch pasażerski i towarowy. Jest to przede wszystkim stacja przeładunkowa, pracująca na potrzeby przemysłu. Ruch pasażerski obsługiwany jest pociągami osobowymi relacji Kielce – Kraków, Kielce – Katowice i Kielce – Sędziszów.

Linia kolejowa stanowi istotną barierę dla ruchu kołowego, gdyż na terenie gminy istnieje tylko jeden przejazd kolejowy zlokalizowany pomiędzy Sitkówką a Trzciankami, w ciągu drogi powiatowej nr 0378T.

II.3 Komunikacja publiczna

Transport publiczny na terenie Gminy Nowiny zapewniony jest przez Zarząd Transportu Miejskiego w Kielcach oraz transport prywatny i PKP.

ZTM obsługuje:

- linię nr 19 z Kielc do Bolechowic przez Nowiny oraz do Zawady;
- linię nr 27 z Kielc przez Sitkówkę do Kowali;
- linię nr 29 z Kielc przez Sitkówkę do Kowali;
- linię nr 31 z Kielc do Chęcin przez Zgórsko.

Ruch pasażerski ze stacji kolejowej Sitkówka obsługiwany jest pociągami osobowymi relacji Kielce – Kraków, Kielce – Katowice i Kielce – Sędziszów.

ASPEKTY OBRONNE

I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY W ZAKRESIE OBRONNOŚCI.

Gmina Nowiny jest położona w środkowej części Województwa Świętokrzyskiego i graniczy z miastem Kielce, gminą Morawica, miastem i gminą Chęciny oraz gminą Piekoszów. Powierzchnia gminy wynosi ogółem 45,10 ha, w tym lasy i grunty leśne stanowią 40 %, a użytki rolne 30 %.

Teren gminy zabudowany jest budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi w msc. Nowiny i dwoma budynkami w Sitkówce i jednym w Zgórsku oraz jednorodzinnymi stanowiącymi własność prywatną. 98 % mieszkańców gminy jest zabezpieczona w wodę pitną z wodociągu. W Sitkówce znajduje się Oczyszczalnia w Nowinach dla mieszkańców miasta Kielce i gminy.

Gmina Nowiny jest gminą przemysłowo – handlowo – rolniczą. Na terenie gminy znajduje się 412 zakładów produkcyjnych, usługowych i handlowych w szczególności związanych z budownictwem. Kluczowymi Zakładami są Dyckerhoff Polska Sp. z o.o. produkująca cement, klinkier oraz Zakłady Przemysłu Wapienniczego "TRZUSKAWICA" w Sitkówce produkujące wapno i kruszywo.

W zakresie ochrony zdrowia ludności działa Samorządowy Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Nowinach. W leki można się zaopatrzyć w dwóch aptekach prywatnych mieszczących się w Nowiny. Ponadto na terenie gminy znajduje się szereg sklepów i hurtowni oraz punktów usługowych różnych branż.

Przez teren gminy przebiegają ważne szlaki komunikacyjne, zarówno kołowe: Warszawa – Kielce – Kraków jak i kolejowe: Kielce – Kraków, Kielce – Busko-Zdrój. Szlakami tymi mogą być przewożone Toksyczne Środki Przemysłowe, których skażeniem zagrożona jest cała gmina. Przez teren gminy przebiegają drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne, wszystkie o powierzchni asfaltowej. Przez tereny gminne przepływają rzeki: Bobrza i Bobrzyczka.

Młodzież kształci się w 3 szkołach podstawowych. Działa też Przedszkole Samorządowe w Nowinach. Kulturę i sport zabezpiecza Gminny Ośrodek Kultury w Nowinach, wyposażony w kompleks boisk sportowych i krytą pływalnię "Perła". Działa też klub sportowy "NOWINY" oraz Szkolne Koła Sportowe.

II. DIAGNOZA STANU ZAGROŻENIA

Z oceny i analizy zagrożenia wynika, że w czasie pokoju i działań wojennych na terenie gminy Nowiny mogą wystąpić:

- skażenie promieniowaniem radiologicznym
- skażenie toksycznymi środkami przemysłowymi,
- powodzie
- pożary

Skażenie promieniotwórcze obszaru gminy może nastąpić po awariach w elektrowniach jądrowych rozmieszczonych na terenie sąsiednich państw europejskich oraz reaktorów jądrowych znajdujących się Świerku koło Warszawy, jak również w wyniku katastrof nuklearnych lub po uderzeniach bronią nuklearną.

Skażenie toksycznymi środkami przemysłowymi może nastąpić w wyniku awarii lub katastrof cystern, zbiorników, butli i innych pojemników przewożonych transportem kolejowym na trasie Kielce – Kraków oraz na trasie Kielce – Włoszczowice – Grzybów, jak również transportem samochodowym na trasie Warszawa – Chęciny – Morawica – Busko – Tarnów oraz Warszawa – Kielce – Kraków. Skażeniu TSP może ulec cały teren gminy.

Zagrożenie powodziowe może wystąpić szczególnie w okresie wiosennych roztopów lub długotrwałych i intensywnych opadów atmosferycznych wskutek wystąpienia z brzegów rzeki Bobrza. W terenie zalewowym mogą znaleźć się 3 posesje we wsi Słowik Markowizna, 5 posesji we wsi Trzcianka, a także tereny Oczyszczalni Ścieków w Sitkówce.

Zagrożenie pożarami stanowią kompleksy leśne położone w pobliżu ZCW "TRZUSKAWICA"

S.A. w Sitkówcze, cementowni oraz w sołectwie Szewce-Zawada, szczególnie w czasie długotrwałej suszy.

Do likwidacji skutków skażeń, powodzi i pożarów przygotowane są: jednostki OSP gminy, w tym dwie włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo Gaśniczego wyposażone w nowoczesny sprzęt specjalistyczny oraz formacje obrony cywilnej ratownictwa ogólnego jak i specjalistyczne.

III. DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO

1. W zakresie budownictwa ochronnego.

Na terenie gminy Nowiny nie ma budowli ochronnych. Zabezpieczenie ludności i zapasów żywności, planuje się w podpiwniczeniach wytypowanych budynków, które należy przystosować siłami mieszkańców. Kierownicy zakładów pracy we własnym zakresie przygotowują doraźne miejsca ochronne dla swoich załóg.

2. W zakresie zaopatrzenia w wodę.

Gmina Nowiny uzbrojona jest w sieć wodociągową o długości 63,51 km, co stanowi 98 % zwodociągowania w odniesieniu do gospodarstw domowych. Głównymi źródłami zaopatrzenia ludności gminy w wodę pitną są ujęcia zlokalizowane na terenie msc. Bolechowice

- a) Dyckerhoff Polska Sp. z o.o.
- b) ZPW "TRZUSKAWICA" S.A. w Sitkówcze

Ponadto na terenie gminy występują studnie indywidualne w ilości 100 szt. o łącznej wydajności 200 m³ na dobę. Ujęcia wody są przystosowane do zasilania awaryjnego z agregatów prądotwórczych. Zasoby wodne są wykorzystywane w 50 %.

Uzbrojenie gminy w sieć kanalizacyjną o dł. 73,58 km stanowi ok. 95 %, skanalizowania gminy. Znajdująca się na terenie gminy Oczyszczalnia Ścieków w Sitkówcze o wydajności 72000 m³ na dobę wykorzystywana jest 83 % i przyjmuje ścieki od mieszkańców Kielc i gminy Nowiny. Oczyszczalnia jest stale modernizowana.

3. W zakresie alarmowania i powiadamiania ludności o zagrożeniach.

System alarmowania i powiadamiania ludności gminy o zagrożeniach zabezpiecza potrzeby w 100 % poprzez:

- 5 syren elektrycznych w zakładach pracy o zasięgu do 3 km
- 3 syreny elektryczne zainstalowane na strażnicach OSP, podłączone są do scentralizowanego systemu ich uruchamiania drogą radiową przez PSP w Kielcach.
- syrenę elektryczną zainstalowaną na budynku Urzędu Gminy Nowiny.

4. W zakresie urządzeń specjalnych.

W razie potrzeby likwidacji skażeń na terenie gminy utworzono FOC specjalistyczne oraz zaplanowano utworzenie punktów do przeprowadzenia zabiegów specjalnych na bazie istniejących obiektów: łaźni, myjni, pralni w zakładach na terenie gminy. Zabiegi weterynaryjne przeprowadzane będą w m. Chęciny z uwagi na małą liczbę zwierząt.

IV. POSTULATY DO STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY.

1. W zakresie budownictwa ochronnego

Ze względu na brak budowli ochronnych dla zapewnienia właściwej ochrony ludności należy wykorzystać podpiwniczenia w budynkach wielorodzinnych oraz w obiektach użyteczności publicznej, odpowiednio przygotowane przez ich kierownictwa. Kierownictwo zakładów pracy kontynuujących produkcję w czasie działań wojennych zobowiązać do wykonania schronów lub ukryć dla swoich załóg.

2. W zakresie zaopatrzenia w wodę.

Wykonać punkty czerpalne wody bezpośrednio ze studni, wyposażyć ujęcia wodne w agregaty prądotwórcze oraz zapewnić ich stałą konserwację, kontynuować rozbudowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.

3. W zakresie alarmowania.

Istniejące urządzenia alarmowe utrzymywać w stałej gotowości do uruchomienia poprzez systematyczną konserwację. W porozumieniu z Kierownictwami zakładów pracy posiadających syreny alarmowe zorganizować gminy system uruchamiania syren drogą radiową i włączyć do niego syreny OSP gminy z możliwością uruchamiania systemu ze stanowiska PSP w Kielcach. Wyposażyć FOC w radiotelefony przenośne. Do alarmowania ludności gminy na wypadek zagrożenia wykorzystać również dzwony kościelne oraz informować ludność za pomocą obwieszczeń i kurierów.

4. W zakresie urządzeń specjalnych.

Wykonać prace adaptacyjne wyznaczonych łaźni, myjni, pralni w celu szybkiego uruchomienia punktów likwidacji skażeń oraz wyposażyć je w niezbędne odkażalniki. Nowo budowane obiekty sanitarne przystosować do potrzeb prowadzenia zabiegów specjalnych.

5. W zakresie bezpieczeństwa publicznego.

Istniejąca Sekcja Policji w Nowinach KM Policji w Kielcach zapewnia bezpieczeństwo mieszkańcom gminy pełniąc dyżury zmianowo oraz przez patrolowanie terenu gminy. W szczególnych przypadkach pomocy udziela Komenda Miejska Policji w Kielcach. W przypadku wystąpienia zagrożeń dla wzmocnienia i zwiększenia ilości patroli zaangażowani będą członkowie OSP gminy jak i formacji obrony cywilnej.

DZIEDZICTWO KULTUROWE

I Zasoby kulturowe gminy

I.1 Historia osadnictwa

Obszar gminy od najdawniejszych czasów był terenem intensywnej działalności człowieka. Świadczą o tym ślady osadnictwa z epoki neolitu, brązu i żelaza. W okresie wczesnego średniowiecza istniało tu wiele ośrodków osadniczych rozwijających się także w początkach polskiej państwowości. Cenne bogactwa mineralne stymulowały przez kolejne wieki rozwój procesów osadniczych, gospodarczy rozkwit oraz intensywne eksploatowanie zasobów. Najważniejszymi miejscowościami dokumentującymi kolejne etapy rozwoju kulturowego tej ziemi są:

Bolechowice

Wieś w 1363 r. należała do kompleksu dóbr Chęcińskiego starostwa grodowego. Wg Jana Długosza w r. 1447 należała do parafii Chęciny. W XV i XVI wieku, w rejonie Bolechowic, w Górze Bolechowickiej, wydobywano rudy metali. Po eksploatacji rud kruszcowych łamano marmur. Potop szwedzki położył temu kres. Jeszcze za Stanisława Augusta na krótko prowadzono wydobywanie marmurów.

Szewce

Osada w 1363 r. wchodząca również w skład dóbr Chęcińskiego starostwa grodowego. Prawdopodobnie istniała już w XIII wieku będąc wsią służebną grodu kasztelańskiego w Małogoszczu. W XVI i XVII wieku była miejscem wydobywania rud kruszcowych, głównie ołowiu, a następnie kieleckich marmurów. W skład obecnego sołectwa Szewce wchodzi przysiółek Zawada ówczesna wieś królewska wymieniona w dokumentach z 1395 r. W 1610 r. król wydzierżawił Szewce oraz Zawadę wyłączając je ze starostwa Chęcińskiego. W połowie XVIII wieku obie miejscowości wchodziły w skład dzierżawy Stanisława Poniatowskiego - ojca króla Stanisława Augusta. Podczas II-giej Wojny Światowej w okolicznych lasach doszło do bitwy partyzanckich oddziałów AK, upamiętnionej pomnikiem.

Zgórsko

Pierwsza wzmianka o wsi Zgórsko pochodzi z 1306 r. W XV wieku wieś była jedna z nielicznych prywatnych wsi szlacheckich. Leżący nieopodal przysiółek - Słowik był miejscem zwycięskiej potyczki polskiego wojska z żołnierzami Karola Gustawa. W XIX wieku stał się miejscem lotniskowym dla mieszkańców Kielc. W 1885 poprowadzono tędy kolej z Iwanogrodu do Dąbrowy Górniczej, w 1932 r. wykonano most łukowy na Bobrzy.

I.2 Charakterystyka dóbr kultury

Budownictwo ludowe

Formy dawnej architektury i budownictwa ludowego świadczą o historii rozwoju obecnych terenów gminy. Takim przykładem rozwoju zabudowy wiejskiej drewnianej w czasie od XIX wieku do pierwszej połowy XX wieku są domy w Zawadzie, Szewcach, Bolechowicach, Woli Murowanej, Kowali i Kowali Małej. Obiekty te pozostają w rękach prywatnych właścicieli.

Zespoły zabudowy lotniskowej

Zabudowa drewniana lotniskowa nad brzegiem Bobrzy w m. Trzcianki oraz Zagrody stanowi unikat w skali województwa.

Zabytki techniki

Zabytkami o dużym znaczeniu dla tradycji przemysłu gminy Nowiny są młyny wodne. Najlepiej zachowany jest układ przestrzenny i funkcjonalny młyna w Markowiznie z czynnym (spiętrzonym) układem wodnym.

Ruina młyna w Trzciankach posiada zachowane mury magistralne wraz z czytelnym układem wodnym.

Zespoły dworsko-parkowe

Zespół dworsko-parkowy w Zgórsku występuje już na mapach z początku XIX wieku i reprezentuje architekturę typową dla tego okresu. Duże znaczenie dla krajobrazu kulturowego mają zanikające już założenie parkowe wpisane do rejestru zabytków.

I.3 Zasoby archeologiczne

Dane odnoszące się do pradziejów osadnictwa, uzyskane poprzez prowadzone dawniej badania, zostały zweryfikowane przez Archeologiczne Zdjęcie Polski obejmujące miejscowości Kowala, Szewce i Wola Murowana,

Epoka kamienna (paleolit, mezolit, neolit)

Pierwsze ślady pobytu człowieka na terenie gminy odnotowano na 6 stanowiskach archeologicznych datowanych na epokę kamienia. Odkrywcą stanowisk w rejonie Trzcianek i Woli Murowanej był w końcu XIX wieku ks. Władysław Siarkowski. Na początku XX wieku te najstarsze ślady osadnictwa zostały zweryfikowane przez J. Czrnockiego i J. Samsonowicza. Zabytkowe znaleziska znajdują się obecnie w Muzeum Narodowym w Kielcach i Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie. Najstarszym stanowiskiem, archeologicznym jest stanowisko „na wydmach” w Trzciankach i wiąże się z zasiedleniem tego terenu przez łowców kultury świderskiej. Z okresu mezolitu pochodzą, niewielkie narzędzia wykonane z krzemienia, a odnajdywane w okolicach Woli Murowanej. Z osadami i śladami osadnictwa najstarszych rolników i pasterzy epoki neolitu związane są stanowiska na gruntach Woli Murowanej i Szewc.

Epoka brązu i wczesna epoka żelaza

Z tego okresu (VI-III w. p.n.e.) pochodzi nie posiadające dokładnej lokalizacji cmentarzysko kultury grobów kloszowych, badane w latach 60-tych przez J.Kuczyńskiego i Z.Pyzika w Sitkówce.

Młodszy okres przedrzymski i okres wpływów rzymskich

Z okresem wpływów rzymskich związane są stanowiska zarejestrowane w Kowali, Szewcach i Woli Murowanej. Szczególnie ważny jest odnotowany w Szewcach ślad produkcji dymarskiej, pochodzący z podobnego okresu jak stanowiska z terenu gminy Morawica i Chęciny, co pozwala na rozpatrywanie możliwości wpływów z obszaru związanego ze starożytnym hutnictwem świętokrzyskim.

Średniowiecze i nowożytność

Ślady osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza odnotowano jedynie w Szewcach, natomiast ślady osadnictwa późnośredniowiecznego również w Woli Murowanej, która została wymieniona jako wieś starostwa Chęcińskiego w ilustracji z 1569 r.(wg M.Rawity-Witanowskiego, opracowanie „Dawny powiat Chęciński”). Na gruntach Szewc i Woli Murowanej znaleziono szereg śladów osadniczych odnoszących się do różnych faz okresu nowożytnego.

I.4 Ochrona dóbr kultury

Według Wojewódzkiego Oddziału Służby Ochrony Zabytków w Kielcach, na terenie gminy Nowiny znajdują się następujące obiekty wpisane do ewidencji zabytków:

Kowala Mała

- Dom drewniany nr 18, ok. 1900 r.
- Dom drewniany nr 20, ok. 1900 r.

Uwaga: *W związku z planowaną eksploatacją złóż w rejonie wsi Kowala Mała ww. obiekty wpisane do ewidencji zabytków województwa zostały przeniesione do skansenu.*

Markowizna

- Zespół młyna wodnego:
 - Młyn, murowany, przed 1914 r.
 - Układ wodny z kanałem roboczym i jazem, przed 1914 r.

Budynek młyna w znacznej części przebudowany w związku z adaptacją do celów mieszkaniowych, m.in. nowe stropy, zmiana dachu, zmiana otworów okiennych itp.

Układ wodny w trakcie przebudowy.

Trzcianki

- Zespół domów letniskowych:
 - Dom drewniany nr 6, ok. 1932 r.

- Dom drewniany nr 11, ok. 1930 r., znacznie przebudowany
- Dom drewniany nr 12, ok. 1930 r., znacznie przebudowany
- Dom drewniany nr 15, ok. 1932 r.
- Dom drewniany nr 18, ok. 1930 r. w złym stanie technicznym, nieużytkowany,
- Dom drewniany nr 18a, ok. 1932 r.
- Pensjonat drewniany nr 34, po 1932 r. dobudowa przedsionka ok. 1980 r. – niezlokalizowano w trakcie inwentaryzacji.

Cały układ zabudowy historycznej bardzo źle zachowany, m.in.:

- a. nowowydzielone działki są znacznie mniejsze, co decyduje o możliwościach zachowania sosnowego starodrzewu, który ma kluczowe znaczenie dla zachowania walorów krajobrazowych tej kolonii zabudowy,
 - b. elewacje i gabaryty nowych realizacji są niedostosowane do zabudowy historycznej,
 - c. zabudowa historyczna jest zachowana w złym stanie technicznym,
 - d. zrealizowano wiele obiektów o charakterze tymczasowym.
- Młyn wodny, murowany ok. 1880 r. przebudowany ok. 1930 r. spalony ok. 1960r., zachowane jedynie ściany zewnętrzne, obiekt niezadaszony i niezabezpieczony.

Zagrody

- Zespół domów letniskowych:
 - Dom drewniany nr 17, przed 1945 r.
 - Dom drewniany nr 23, ok. 1940 r.
 - Dom drewniany nr 25, ok. 1945 r.
 - Dom drewniany nr 27, ok. 1945 r.

Układ zabudowy dobrze zachowany. Wyraźnie zaznaczona linia historycznej zabudowy. W układzie znajdują się obiekty powstałe w tym samym czasie według podobnych projektów architektonicznych, ale nie ujęte w ewidencji. Stan techniczny części budynków ujętych w ewidencji zły, część budynków ma wymienione elewacje. Z punktu widzenia krajobrazowego zespół zdewastowany poprzez realizację, na nasypie drogi wojewódzkiej 762.

Zgórsko

Zespół dworsko-folwarczny. W skład zespołu wchodzi:

- dwór, murowany, po 1820 r.
- oficyna, murowana poł. XIX w.
- 3 budynki gospodarcze, murowane 2 poł. XIXw.

Układ zabudowy silnie zaburzony poprzez realizację nowych budynków w bezpośrednim sąsiedztwie historycznej zabudowy. Nowe układy roślinne nie stanowią kontynuacji kompozycji zabytkowego parku. Obiekty gospodarcze nie są użytkowe i są w złym stanie technicznym.

Przy zespole dworsko-folwarcznym znajduje się także park, który jako jedyny obiekt na terenie gminy Nowiny jest wpisany do rejestru zabytków województwa pod numerem 632.

Oдноśna decyzja nt. wpisu tego obiektu do rejestru została wydana 17 grudnia 1957 r.

Wszelkie prace podejmowane przy obiektach wymienionych w wykazie i prace prowadzone w ich sąsiedztwie i bezpośrednim otoczeniu wymagają uzgodnienia z Świętokrzyskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

I.1.1 Strefy ochrony konserwatorskiej wprowadzone ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Nowiny z 27.10.2005 (nr uchwały nr RG XXXVII-271/05) wyznaczono następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- 1) **strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej (KR)** – obejmującej obiekty, zespoły i obszary zabytkowe oraz układy przestrzenne o wysokich walorach zabytkowych, w tym :
 - a. zespół dworski w Zgórsku,

- b. zespół drewnianych domów letniskowych w Zagrodach,
 - c. zespół młyna wodnego w Markowiznie,
 - d. zespół drewnianych domów letniskowych w Trzciankach,
 - e. zespół młyna wodnego w Trzciankach,
 - f. domy drewniane w Kowali Małej;
- 2) **strefę częściowej ochrony konserwatorskiej (KZ)** – obejmującą historyczne układy przestrzenne drewnianej zabudowy letniskowej wzdłuż Bobrzy oraz układy wodne towarzyszące młynom;
- 3) **strefę ochrony konserwatorskiej (KA)** – obejmującą potencjalne obszary badań i obserwacji archeologicznych.

W strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej **KR** obowiązują przepisy odnoszące się do ochrony zabytków oraz opieki nad nimi w tym:

- 1) nakaz utrzymania dotychczasowych funkcji zabytkowych, dopuszcza się adaptację z zachowaniem formy dla nowych celów, z zastrzeżeniem zapisów ujętych w pkt 9),
- 2) nakaz ochrony elementów naturalnych małej architektury związanych z kompozycją zespołów i obiektów zabytkowych (ogrodzenia, słupki graniczne, kapliczki itp.),
- 3) ochrona układu przestrzennego i komunikacyjnego, zachowanie i rekonstrukcja rozplanowania ulic i placów, ich przekrojów i szerokości, nawierzchni, historycznych linii zabudowy, zachowanie historycznych podziałów działek, lub nawiązanie do dawnych podziałów,
- 4) zakaz wprowadzania nowych dominant,
- 5) dopuszcza się nową zabudowę w przypadkach uzasadnionych historycznie, wyłącznie zharmonizowaną pod względem lokalizacji, wyglądu i skali z zespołem lub wnętrzem zabytkowym, oraz nawiązującej do lokalnej tradycji budowlanej,
- 6) nakaz ochrony i rewitalizacja istniejącej zieleni zabytkowej, w tym: utrzymanie, rewitalizacja i rekonstrukcja układu kompozycyjnego oraz komunikacyjnego, ochrona i pielęgnacja drzewostanu,
- 7) nakaz prowadzenia wszelkich prac projektowych i realizacyjnych pod nadzorem konserwatorskim,
- 8) nakaz uzgadniania wszystkich projektów dotyczących obiektów i terenów ze Świętokrzyskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- 9) dla zabytkowych obiektów znajdujących się w strefie ochrony konserwatorskiej KR w przysiółku Mała Kowala położonych w granicach terenu górniczego Kowala nakazuje się udokumentowanie obiektów i dopuszcza się przeniesienie w inne miejsce na warunkach Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W strefie częściowej ochrony konserwatorskiej **KZ** obowiązują:

- 1) utrzymanie w niezmienionym kształcie zachowanych zasadniczych elementów zagospodarowania (drogi, cieki wodne, jary, rozłóg pól, zieleń naturalna, zieleń komponowana, linie zabudowy),
- 2) nakaz utrzymania dotychczasowych funkcji obiektów zabytkowych, dopuszcza się adaptację z zachowaniem formy dla nowych celów,
- 3) nakaz ochrony elementów małej architektury związanych z kompozycją zespołów i obiektów zabytkowych (ogrodzenia, słupki graniczne, kapliczki itp.),
- 4) utrzymanie obiektów objętych ochroną w historycznej formie z dostosowaniem współczesnej funkcji do wartości zabytkowej tych obiektów,
- 5) nakaz dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie jej lokalizacji, skali i bryły oraz nawiązania form współczesnych do lokalnej tradycji architektonicznej,

- 6) zakaz niszczenia, usuwania i zmiany elementów naturalnych w tym rzeźby terenu, sieci wodnej, wartościowej zieleni przydomowej, zieleni śródpolnej, granicy polno – leśnej,
- 7) nakaz uzgadniania wszystkich projektów dotyczących obiektów i terenów ze Świętokrzyskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

W strefie ochrony konserwatorskiej **KA** oznaczonej na rysunku planu obowiązują:

- 1) zakaz niszczenia, usuwania i zmiany elementów naturalnych, w tym rzeźby terenu, sieci wodnej, zieleni na działkach, zieleni śródpolnej, zmiany granicy polno – leśnej, z wyjątkiem strefy ochrony konserwatorskiej położonej w terenie górniczym Kowala gdzie dopuszcza się eksploatację powierzchniową na warunkach właściwych służb konserwatorskich;
- 2) nakaz zapewnienia warunków dla stałego nadzoru archeologicznego dla prowadzenia prac budowlano – ziemnych w odległości 40 m od określonych w ewidencji stanowisk archeologicznych;
- 3) nakaz uzgadniania wszelkiej działalności inwestycyjnej z Świętokrzyskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ponadto, ustaleniami planu objęto ochroną:

A) przydrożne krzyże i kapliczki, dla których wprowadzono ustaleniami planu:

- 1) zakaz zmiany ukształtowania otaczającego terenu;
- 2) zakaz zanieczyszczania najbliższego otoczenia;
- 3) zakaz umieszczania tablic, ogłoszeń niezwiązanych z obiektem;
- 4) nakaz pielęgnacji istniejącej roślinności w celu eksponowania obiektów.

B) miejsce pamięci narodowej – pomnik bitwy 2 dywizji AK pod Szewcami resztkami buka "Partyzant" jako miejsce upamiętniające wydarzenie historyczne, świadectwo minionego zdarzenia, dla którego wprowadzono:

- 1) zakaz zmiany ukształtowania otaczającego terenu;
- 2) zakaz zanieczyszczania terenu w otoczeniu miejsca pamięci;
- 3) zakaz umieszczania tablic, ogłoszeń niezwiązanych z miejscem pamięci;
- 4) nakaz pielęgnacji istniejącej roślinności w celu eksponowania miejsca pamięci.
- 5) dopuszczenie realizacji przedsięwzięć mających na celu ułatwienie organizacji uroczystości upamiętniających zdarzenie historyczne.

STAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY NOWINY

I. Stan zagospodarowania przestrzennego gminy Nowiny

I.1 Struktura funkcjonalno-przestrzenna

Użytkowanie gruntów na terenie gminy Nowiny przedstawia się następująco:

- użytki rolne – 1405 ha (30% powierzchni gminy);
- lasy – 1829 ha (40%);
- pozostałe grunty (zainwestowane, w tym komunikacji i przemysłowe) – 1344 ha (30%).

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej gminy można wyróżnić:

- I. rejon północno-zachodni, gdzie dominują tereny otwarte;
- II. rejon centralny wielofunkcyjny, gdzie występują zwarte tereny zabudowy mieszkaniowej z usługami, zabudowy przemysłowej i technicznej, a także terenów otwartych;
- III. rejon wschodni rolno-przemysłowy.

Rejon północno-zachodni (I) oddzielają od pozostałych terenów gminy kompleksy leśne. Natomiast rejon centralny (II) od rejonu wschodniego (III) oddzielają rzeka Bobrza wraz z przebiegającymi z północy na południe równoległe terenami kolejowymi.

Wewnątrz poszczególnych ww. rejonów występują elementy zagospodarowania dzielące dalej ich powierzchnie na mniejsze obszary, są to przede wszystkim drogi krajowe i drogi wojewódzkie. Rejon północno-zachodni dzieli na dwie części droga krajowa nr 7 przebiegająca tutaj na ponad 8 metrowym nasypie z kierunku NE na SW. Rejon centralny dzieli dwujezdniowa droga wojewódzka nr 762 o przebiegu wschód-zachód.

Tereny otwarte to:

- kompleksy leśne położone w północno-zachodniej części gminy, o zwartej powierzchni ponad 1500 ha;
- kompleksy leśne we wschodniej części gminy, o łącznej powierzchni ok. 210 ha,
- kompleksy niewielkich lasów w centralnej części gminy,
- tereny rolne położone w północno-zachodniej (I), centralnej i wschodniej części gminy tworzące zwarte obszary wielkopowierzchniowe wokół wsi Szewce- Zagrody, Bolechowice-Wola Murowana i Kowala-Kowala Mała,
- tereny niewielkich lasów, zadrzewień i zakrzewień oraz nieużytkowanych łąk i pastwisk wzdłuż rzeki Bobrzy centralnie przecinające gminę z północy na południe,
- nieczynne, zrekultywowane kamieniołomy,
- tereny zieleni, w tym zabytkowy park w miejscowości Zgórsko i cmentarz położony na zachód od Osiedla w Nowinach.

Bardzo słaba jakość gleb oraz ich zanieczyszczenie powoduje, że rolnictwo ma niewielkie znaczenie dla rozwoju gospodarczego gminy.

Większe kompleksy leśne stanowią własność Skarbu Państwa przekazaną w zarząd Lasom Państwowym. Lasy innych właścicieli, których największy płat znajduje się w sąsiedztwie Cementowni Nowiny, pokrywają niewielki odsetek powierzchni gminy.

Tereny zabudowy mieszkaniowej tworzą 3 typy zespołów osadniczych, zróżnicowanych pod względem funkcjonalnym:

1. 3 zespoły wiejskie o układzie ulicówek:

- Zawada i Szewce położone wzdłuż drogi powiatowej nr 0278T w północno-zachodniej części gminy;
- Bolechowice i Wola Murowana zlokalizowane wzdłuż dróg powiatowych nr 0381T i 0377T;
- Kowala i Kowala Mała leżące przy drogach powiatowych nr 0374T i 0376T;

2. 4 zespoły podmiejskie:

- Zgórsko, Zagrody położone przy drodze wojewódzkiej nr 762,

- Słowik-Markowizna,
- Trzcianki;
- Sitkówka;

3. 1 zespół o charakterze miejskim - Nowiny.

Zespoły o charakterze wiejskim cechuje dominacja zabudowy zagrodowej, gdzie budynkom mieszkalnym towarzyszą budynki inwentarskie i inne budynki związane z produkcją rolną. Historyczna zabudowa zagrodowa jest stopniowo uzupełniania lub zamieniana przez zabudowę mieszkaniową jednorodzinną. W przypadku rejonu północno-zachodniego tj. wsi Szewce, wytwarza się zespół zabudowy mieszkaniowej, położony poza układem historycznej ulicówki. W każdym zespole występują usługi publiczne przede wszystkim szkoły podstawowe, ale także jednostki ochotniczej straży pożarnej, a także jako funkcja towarzysząca o niewielkim udziale - usługi komercyjne o zróżnicowanym charakterze.

Zespoły o charakterze podmiejskim cechuje dominacja zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z relikdami zabudowy zagrodowej, ze znacznie większym udziałem usług komercyjnych.

Zespół o charakterze miejskim cechuje dominacja zabudowy wielorodzinnej i koncentracja usług publicznych i usług handlu.

W 2019 roku na terenie gminy Nowiny było 2522 mieszkań. W przeciętnym mieszkaniu o powierzchni użytkowej 72 m² znajduje się 4,5 izby. Statystycznie jedno mieszkanie zamieszkuje 3,31 osób, przy czym powierzchnia użytkowa przypadająca na jednego mieszkańca wynosi 20,77 m² (1,09 osoby na izbę). W 2019 r. oddano do użytkowania 29 mieszkań.

Oprócz zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej na terenie gminy występują wieloprzestrzenne tereny zabudowy przemysłowej, które tworzą dwa zwarte obszary: w centralnej części gminy (Nowiny) oraz we wschodniej części gminy (Trzuskawica). Bogactwa naturalne gminy powodują, że najlepiej na terenie gminy rozwija się przemysł wydobywczy i produkcyjny, oparty na złożach węglanowych. Stąd pochodzi nazwa Białe Zagłębie, określające ten rejon. Obszarom zabudowy przemysłowej towarzyszą tutaj nieczynne i czynne kamieniołomy oraz hałdy nadkładu. Poza wymienionymi zwartymi obszarami przemysłowymi na terenie gminy występują niewielkie enklawy zabudowy produkcyjnej.

Liczne usługi komercyjne znajdują się przede wszystkim w Nowinach i Zgórsku, gdzie tworzą wyraźne pasmo wokół drogi wojewódzkiej 762 i ulic Przemysłowej i Białe Zagłębie. Są to przede wszystkim usługi handlu obsługujące mieszkańców gminy oraz salony sprzedaży i warsztaty naprawy samochodów, a także usługi turystyki.

W gminie Nowiny podstawowe usługi publiczne dostępne są przede wszystkim w Nowinach, będącym siedzibą gminy. Znajdują się tu: przedszkole, szkoła podstawowa, zespół szkół ponadpodstawowych, ośrodek zdrowia i posterunek policji. Szkoły podstawowe są także w Bolechowicach i Kowali. Placówki ochotniczej straży pożarnej umiejscowione są w Szewcach, Woli Murowanej i Kowali. W Zgórsku znajduje się Dom Pomocy Społecznej.

W Szewcach, Woli Murowanej i Nowinach znajdują się kościoły lub kaplice.

Najważniejszymi obiektami sportowo-rekreacyjnymi na terenie gminy są kryty basen „Perła” oraz zespół boisk sportowych należących do lokalnego klubu sportowego zlokalizowane w Nowinach. Także w Nowinach znajduje się zespół ogrodów działkowych.

Ze względu na walory krajobrazu i jakość środowiska przyrodniczego do uprawiania turystyki czynnej najbardziej predysponowana jest zachodnia część gminy. Na obszarze Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego wyznaczone zostały 3 szlaki turystyczne:

- czerwony prowadzący z Chęcin do Kielc;
- niebieski prowadzący z Chęcin do Łagowa;
- czarny prowadzący z Piekoszowa i łączący się ze szlakiem niebieskim w Zgórskich Górach.

Baza noclegowa w postaci hotelu, motelu i schroniska młodzieżowego zlokalizowana jest w centrum gminy (w Zgórsku i Nowinach).

1.2 Zagospodarowanie poszczególnych miejscowości

Miejscowość Zawada

Zagospodarowanie: wieś ma układ ulicówki z zabudowaniami zlokalizowanymi po obu stronach drogi. Zabudowa wsi jest luźna, nie wszystkie działki są zabudowane. Przeważa zabudowa zagrodowa. Budynki mieszkalne i gospodarcze wchodzące w skład zagród są murowane 1-kondygnacyjne z dwuspadowymi dachami. Znaczny jest udział budynków drewnianych. Zabudowa jednorodzinna wypełnia luki pomiędzy zagrodami lub wchodzi na ich miejsce. Nowe budynki mieszkalne są murowane, mają 1,5 kondygnacji i spadziste dachy. Ogrodzenia posesji są ażurowe, wykonane z drewna lub betonowych prefabrykatów.

Na terenie wsi są zlokalizowane punkty usługowe takie jak wymiana butli, małe sklepy wielobranżowe.

Powierzchnia zabudowana działek wynosi ok. 20%, powierzchnia biologicznie czynna to ok. 50%.

Wieś otoczona jest terenami rolnymi, użytkowanymi głównie jako pola orne.

Lasy kompleksu Szewce-Zawada, będące w gestii Leśnictwa Zawada, włączone są w sieć Natura 2000.

Miejscowość Szewce

Zagospodarowanie: historyczna część miejscowości ma formę ulicówki z gospodarstwami zlokalizowanymi po obu stronach drogi. Zabudowa wsi jest zwarta. Budynki mieszkalne i gospodarcze wchodzące w skład zagród są murowane 1-kondygnacyjne z dwuspadowymi dachami. Budynki mieszkalne stoją frontem do drogi. Na terenie wsi zachowały się także liczne zagrody w konstrukcji drewnianej. Zabudowie zagrodowej towarzyszy zabudowa jednorodzinna wolnostojąca o wysokości 1,5-kondygnacji. Budynki jednorodzinne, posadowione na wysokiej podmurówce, mają wielospadowe dachy, kryte najczęściej blachą. Powierzchnia zabudowana działek wynosi ok. 40%, powierzchnia biologicznie czynna to ok. 20-30%. Wieś, oraz otaczające ją grunty rolne, przecina trasa E-7 Gdańsk-Warszawa-Kraków, jednakże nie ma ona powiązania z lokalnym układem drogowym przebiegającym przez wieś.

Na terenie wsi rozwijają się nowe osiedla domów jednorodzinnych wolnostojących, tworzące kolonie głównie we wschodniej części Szewc. Budynki mieszkalne są murowane, mają 1,5 do 2 kondygnacji wysokości i spadziste dachy, kryte głównie blachodachówką i dachówką ceramiczną. Towarzyszące im budynki gospodarcze użytkowane są jako garaże oraz punkty usługowo-handlowe. Ogrodzenia posesji są ażurowe, wykonane z różnych materiałów, w tym drewna, prefabrykatów betonowych, siatki i kute. Powierzchnia zabudowana działek wynosi ok. 30-50%, natomiast powierzchnia biologicznie czynna stanowi ok. 20-40%. Osiedla mają znaczny potencjał rozwojowy, gdyż działki zabudowane stanowią 10-50% ogółu terenu wyznaczonego pod rozwój tej funkcji w obowiązującym planie.

Na terenie wsi są zlokalizowane: świetlica, kaplica oraz Ochotnicza Straż Pożarna. Ponadto znajdują się tu punkty usługowe, w tym zakłady naprawy samochodów oraz fermy hodowlane drobiu i zwierząt futerkowych.

Na terenie Szewc mieści się siedziba Leśnictwa Słowik.

Na terenach rolnych należących do wsi znajduje się Góra Ołowianka. Jest to łagodne wzniesienie pokryte lasem sosnowym z udziałem brzozy i dębu. Znajduje się tu udokumentowane złoże piasków czwartorzędowych „Zagrody”. Złoże to nie jest obecnie eksploatowane. Góra Ołowianka proponowana jest do objęcia ochroną jako użytek ekologiczny „Szewce – Zawada” o charakterze florystycznym.

Lasy otaczające wieś od północy, będące w gestii Leśnictwa Słowik, proponowane są do włączenia w sieć Natura 2000.

Dla gruntów położonych w okolicy Góry Ołowianki oraz nowych osiedli mieszkaniowych zostały złożone wnioski o zmianę przeznaczenia gruntów z rolnego na budowlane.

Miejscowość Zgórsko

Zagospodarowanie: na terenie Zgórska przeważa zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna z towarzyszeniem usług. W zagospodarowaniu Zgórska wyróżnia się Osiedle Pod Lasem charakteryzujące się okrężnym układem ulic oraz zwartą zabudową z wysokim wskaźnikiem powierzchni zabudowy działek (ok. 40%) i niskim wskaźnikiem powierzchni biologicznie czynnej (ok. 30%). Wysoką intensywnością zabudowy charakteryzuje się także zespół zabudowy mieszkaniowo-usługowej położony po wschodniej stronie drogi wojewódzkiej nr 762.

Na terenie Zgórska, przy drodze powiatowej nr 0278T, znajduje się zabytkowy zespół dworu wraz z parkiem (park wpisany jest do rejestru zabytków). Obecnie mieści się tam Państwowy Dom Opieki Społecznej dla Dzieci. Teren dworu i parku objęty jest strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej (według ustaleń planu).

Położenie w sąsiedztwie drogi wojewódzkiej nr 762 sprawia, że Zgórsko jest bardzo dobrze skomunikowane z resztą gminy Nowiny oraz z innymi gminami. Wpływa to na lokowanie się tu zakładów przemysłowych i usługowych, m.in. zakład liofilizacji LIOGAM, garbarnia, hotel i restauracja „Magnolia”, baza Świętokrzyskiego Zarządu Dróg Wojewódzkich Obwód w Zgórsku, salon Skody, wytwórnia pasz, wytwórnia prefabrykatów z betonu, rozlewnia gazu EuroGAZ.

Wzdłuż dróg umieszczone są szyldy oraz wolnostojące tablice reklamowe.

Miejscowość Zagrody

Zagospodarowanie: Na zagospodarowanie Zagród składa się przede wszystkim zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna zwarta wraz z usługami wbudowanymi i wolnostojącymi. Przy ulicy Familijnej zlokalizowana jest zabudowa jednorodzinna z reliktnymi zabudowami zagrodowej. Wysokość budynków 1-2 kondygnacje. Dachy spadziste. W zabudowie jednorodzinnej występują także budynki bliźniacze oraz wbudowane usługi handlu a także budynki gospodarcze i garaże wolnostojące. Zabudowa jest zwarta, powierzchnia zabudowana działki wynosi około 50%, a biologicznie czynna ok. 20%.

Elementem wyróżniającym się w zabudowie m. Zagrody jest zespół drewnianych willi z początku XX w. zlokalizowany wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 762. Budynki mieszkalne są w dobrym stanie, w większości wpisane do ewidencji zabytków. Towarzyszące im budynki gospodarcze wymagają remontu lub są w stanie ruiny. Zespół tej zabudowy objęty jest strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej (według ustaleń planu).

Tereny nad Bobrą pozostają niezagospodarowane.

Miejscowość Nowiny

Zagospodarowanie: Nowiny stanowi centrum gminy z siedzibą Urzędu Gminy, Posterunek Policji, przychodnią zdrowia oraz przedszkolem, szkołą podstawową i Zespołem Szkół Ponadpodstawowych. Tutaj znajduje się także nowoczesny basen „Perła” oraz zespół boisk sportowych.

Główną formę zagospodarowania miejscowości tworzy osiedle budynków wielorodzinnych o wysokości od 3 do 5-ciu kondygnacji, którym towarzyszą parterowe pawilony handlowe i usługowe o zróżnicowanej powierzchni sprzedaży od niewielkich, osiedlowych sklepików zarówno wolnostojących jak i szeregowych ciągów po wolnostojące pawilony o powierzchni ponad 500 m². Na skraju północnym osiedla wielorodzinnego zlokalizowano ciepłownię obsługującą osiedle i pawilony handlowo-usługowe. Na zachód i wschód od osiedla wielorodzinnego znajdują się zespoły zwartej zabudowy jednorodzinnej wolnostojącej i bliźniaczej. Budynki są murowane, 1 i 2 kondygnacyjne ze spadzistymi dachami wykonanymi z różnych materiałów. Posesje otoczone są ogrodzeniami wykonanymi z materiałów ażurowych, głównie siatki i metalowych pręseł. Powierzchnia zabudowana działek wynosi ok. 50%, przy ok. 30% udziale powierzchni biologicznie czynnej.

Przy drodze wojewódzkiej 762 przeważają obiekty usługowe, w tym usług turystyki.

Zabudowa mieszkaniowa odizolowana jest od terenów przemysłowych (hale produkcyjne, magazyny, składy), zlokalizowanych we wschodniej części Nowin, pasem terenów otwartych i zabudowy usług publicznych. W skład terenów otwartych wchodzi około 30-letni las sosnowo-topolowy, zieleniec z placem zabaw i zespół ogródków działkowych.

Usługi publiczne mają formę zabudowy wolnostojącej o zróżnicowanej wysokości od 2 do 3 kondygnacji.

Przy Osiedlu Nowiny, po drugiej stronie ulicy Przemysłowej, zlokalizowany jest kościół oraz cmentarz.

Zabudowie, zarówno mieszkaniowej jak i usługowo-handlowej, towarzyszą szyldy oraz reklamy na ścianach i wolnostojące.

Miejscowość Trzcianki

Zagospodarowanie: miejscowość rozdzielona jest na dwie części doliną rzeki Bobrzy.

Część południowa składa się z osiedla domów jednorodzinnych z II połowy XX w. Zabudowa jest zwarta, budynki mają 1,5 kondygnacji wysokości i wielospadowe dachy wykonane z różnych materiałów. Ta część miejscowości jest odizolowana od pozostałych terenów zabudowy gminy przez rzekę Bobrę oraz tereny kolejowe.

Część północną tworzy układ drewnianej zabudowy letniskowa z początków XX wieku na dużych działkach leśnych. Budynki mają 1,5 (max. 2) kondygnacji wysokości. Całość tej części Trzcianek objęta jest częściową ochroną konserwatorską (według ustaleń obowiązującego planu) a poszczególne parcele, na których zlokalizowane są budynki ujęte w ewidencji zabytków, objęte są strefami ścisłej ochrony konserwatorskiej (według ustaleń planu). Na zachodnich obrzeżach tej części Trzcianek rozwija się osiedle budynków jednorodzinnych z usługami. Osiedle jest w początkowej fazie budowy.

Na terenie Trzcianek znajduje się także młyn z układem wodnym z końca XIX w. 4-kondygnacyjny młyn został spalony i obecnie jest w stanie ruiny (pozostały ściany bez dachu), natomiast układ wodny jest czytelny. Obiekt jest wpisany do ewidencji zabytków i objęty strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej (według ustaleń obowiązującego planu).

Miejscowość Słowik

Zagospodarowanie: jest to zespół zabudowy mieszkalno-usługowo-produkcyjnej. Budynki mieszkalne są murowane, kryte spadzistymi dachami, 2 i 1 kondygnacyjne. Budynki produkcyjne i usługowe są parterowe. Zabudowie towarzyszą szyldy i tablice reklamowe wolnostojące.

W Słowiku znajduje się młyn z układem wodnym (kanał roboczy i jaz), sprzed 1939 r. Obiekt, będący obecnie własnością prywatną, jest wpisany do ewidencji zabytków. Budynek młyna objęty jest strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej (według ustaleń planu), a układ wodny – strefą częściowej ochrony konserwatorskiej.

Miejscowość Sitkówka

Zagospodarowanie: w granicach gminy znajduje się jedynie niewielka część Sitkówki (większość w granicach miasta Kielce), którą tworzy zabudowa mieszkaniowa zagrodowa i jednorodzinna, magazyny oraz zdewastowany pawilon biurowy. Budynki są 1 i 2 kondygnacyjne, pochodzą z połowy XX w. W części wschodniej miejscowości przy ZPW Trzuskawica, znajdują się trzy budynki wielorodzinne.

Miejscowość Bolechowice

Zagospodarowanie: miejscowość ma formę ulicówki z zabudową po obu stronach drogi. Dominuje zabudowa zagrodowa z towarzyszeniem zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Budynki mieszkalne są murowane 1,5-kondygnacyjne (max 3 kondygnacje), kryte spadzistymi dachami wykonanymi z różnych materiałów, przeważnie z blachy. Budynki gospodarcze są niskie, jednokondygnacyjne, wykorzystywane do produkcji rolnej, rzadko

jako punkty usługowo-handlowe. Większość budynków została wzniesiona w II poł. XX wieku. Nowa zabudowa zlokalizowana jest przede wszystkim wzdłuż drogi z Bolechowic do miejscowości Panek.

We wsi pozostało kilkanaście drewnianych budynków mieszkalnych, w większości opuszczonych, tworzących enklawę tradycyjnej zabudowy ludowej.

Większość terenów należących do sołectwa Bolechowice stanowią grunty rolne.

W Bolechowicach znajduje się szkoła podstawowa zmodernizowana w 1999 r. oraz kamieniołom (złóże Bolechowice) wraz z budynkiem technicznym będącym w stanie ruiny. Na terenie sołectwa znajduje się także nieczynny kamieniołom „Berbersówka” proponowany do objęcia ochroną jako użytek ekologiczny ze względu na występowanie ciepłolubnych muraw, a jego fragment – jako stanowisko dokumentacyjne.

Miejscowość Wola Murowana

Zagospodarowanie: wieś ma formę ulicówki z zabudową zagrodową i mieszkaniową jednorodzinną z towarzyszeniem usług wbudowanych, zlokalizowaną po obu stronach drogi. Wysokość budynków mieszkalnych wynosi 1,5 (max 2,5) kondygnacji, gospodarcze są niższe, jednokondygnacyjne. Wieś otaczają tereny rolnicze użytkowane jako pola orne oraz użytki zielone. Wzdłuż rzeki Bobrzy znajdują się łąki i pastwiska oraz tereny nieużytków narażone na okresowe zalewanie.

W północnej części sołectwa Wola Murowana znajduje się cementownia wraz z eksploatowanym złożem wapieni „Nowiny-Sitkówka”, oczyszczalnia ścieków obsługująca gminy Nowiny, Kielce i część Daleszyc wraz z elektrownią na biogaz, punkt segregacji odpadów, Ochotnicza Straż Pożarna oraz kościół z plebanią. Część terenów przemysłowych jest zdegradowana i wymaga rekultywacji oraz rewitalizacji. Zabudowa wsi łączy się z zabudową sąsiednich miejscowości Bolechowice i Radkowice (gm. Chęciny).

Miejscowość Kowala

Zagospodarowanie: Dominuje zabudowa mieszkaniowa jednorodzinną z niewielkim udziałem zabudowy zagrodowej. Starsza część wsi, położona po północnej stronie drogi charakteryzuje się zwartą zabudową (powierzchnia zabudowy działek 50%) z dużym udziałem starych budynków drewnianych. Domy mają 1 – 1,5 kondygnacji wysokości oraz dwuspadowe dachy kryte eternitem lub blachą. Zabudowania położone po południowej stronie drogi, o zbliżonej formie architektonicznej, są nowsze, przeważnie murowane. Nie wszystkie działki są zainwestowane. Zabudowie mieszkaniowej towarzyszą wbudowane usługi handlu i gastronomii.

Odrębną formę przestrzenną i architektoniczną stanowi osiedle domów jednorodzinnych z towarzyszeniem zabudowy usługowej, które kształtuje się we wschodniej części miejscowości, przy granicy z Bliczą. Budynki są nowe, murowane, z wielospadowymi dachami krytymi dachówką ceramiczną lub blachodachówką. Wysokość budynków wynosi 1 – 1,5 kondygnacji. Działki, o powierzchni ok. 1000 m, zabudowane są w 30-40%.

Na gruntach należących wsi Kowala znajduje się ZPW „Trzuskawica” oraz eksploatowane złoża „Kowala” i „Trzuskawica”.

Na terenie wsi znajduje się szkoła podstawowa oraz remiza Ochotniczej Straży Pożarnej. Północno-wschodnią część wsi zajmują kompleksy leśne Kowala I, II i III. Pozostałe grunty to użytki rolne lub nieużytki.

Miejscowość Kowala Mała

Zagospodarowanie: budynki znajdują się po północnej stronie drogi, jedynie nowa kolonia domów jednorodzinnych, położona w północnej części wsi, rozwija się po obu jej stronach. Stara część wsi zdominowana jest przez zabudowę zagrodową z dużym udziałem budynków drewnianych. Domy mieszkalne oraz budynki gospodarcze są 1-kondygnacyjne z dwuspadowymi dachami. Budynki w nowej części wsi są wyższe, 1,5 kondygnacji, z

wielospadowymi dachami, murowane. Zabudowa miejscowości jest luźna, nie wszystkie działki są zainwestowane.

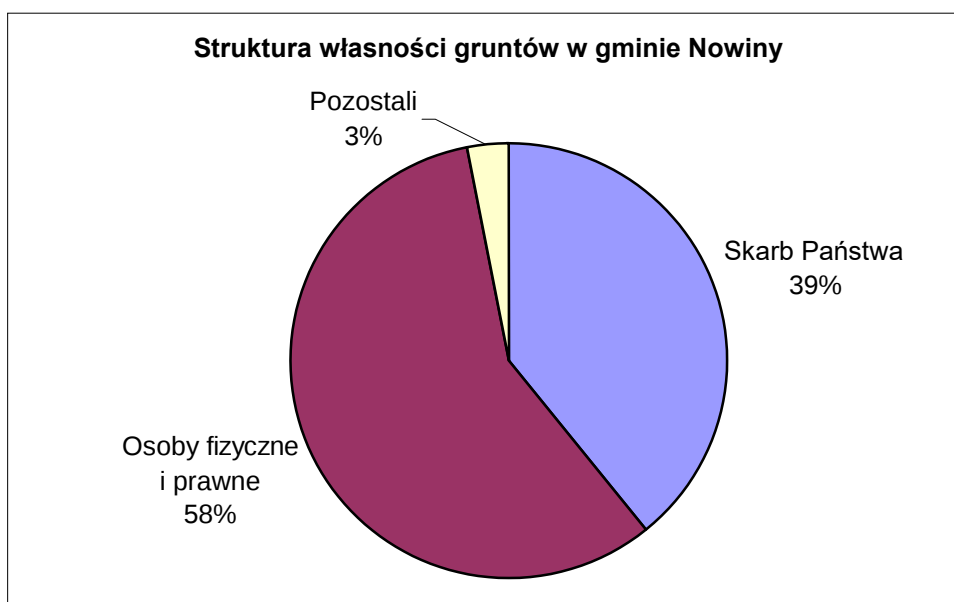
Na terenie Kowali Małej znajdują się udokumentowane złoża kopalin, z czego jedno, „Nowiny II”, jest eksploatowane przez cementownię. Pozostałe tereny to grunty użytkowane rolniczo, nieużytki i niewielkie powierzchnie leśne.

STAN WŁASNOŚCI GRUNTÓW NA TERENIE GMINY

Grunty gminy Nowiny stanowią własność:

- Osób fizycznych i prawnych – 2626,31 ha,
- Skarbu Państwa – 1790,54 ha,
- Gminy Nowiny - 56,29 ha,
- Powiatu kieleckiego – 47,38 ha.

Pozostałe grupy właścicieli posiadają mniej niż 1% powierzchni gminy, są to: związki komunalne, organizacje wyznaniowe i wspólnoty wsi.

Struktura władania gruntów Skarbu Państwa jest następująca:

Agencja Własności Rolnej SP	18,29 ha
Państwowy Fundusz Ziemi	3,78 ha
Państwowe Gospodarstwo Leśne „Lasy Państwowe	1685,40 ha
Zakłady „Trzuskawica”	3,56 ha
„Budopol” - użytkowanie	0,13 ha
Przedsiębiorstwo Transportowe - użytkowanie	0,4 ha
we współwłasności z osobami fizycznymi	4,6 ha
Polskie koleje Państwowe – trwały zarząd	0,18 ha
Polskie koleje Państwowe – użytkowanie	0,41 ha
Komenda Wojewódzka Policji	0,14 ha
Generalna Dyrekcja Dróg Publicznych	11,06 ha
Gmina Nowiny – użytkowanie wieczyste	10,1 ha

Większość gruntów Skarbu Państwa znajduje się we władaniu Państwowego Gospodarstwa Leśnego „Lasy Państwowe” - 94%.

Struktura władanie gruntów Gminy Nowiny jest następująca:

współwłasność z osobami fizycznymi	2,06 ha
przekazane w wieczyste użytkowanie osobom fizycznym	6,7 ha
oddane w dzierżawę	1,8 ha
przekazane w użytkowanie	4,42 ha
własność	29,43 ha
posiadanie samoistne	11,88 ha

Struktura władania gruntami Powiatu Kieleckiego jest następująca:

Dom Pomocy Społecznej (Zgórsko)	9,14 ha
Powiatowy Zarząd Dróg	23,35 ha
własność	14,89 ha